

Slovenski Pravnik

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA :

1. Boris Furlan: Politični nazor T. G. Masaryka	245
2. Aleksander Maklecov: Novi čehoslovaški načrt kazenskega zakonika iz l. 1937	252
3. Dr. Fran Ogrin: Imuniteta senatorjev in narodnih poslancev .	270
4. Dr. Fran Skaberne: Osmi kongres mednarodne unije odvetnikov	278
5. Književna poročila	291
6. Razne vesti	305

Prilogi: Odločbe Kasacijskega sodišča v kazenskih stvareh II, št. 282 do 293 (p. 16).
Mnenja k Predhodnemu načrtu državljanskega zakonika za Kraljevino Jugoslavijo (str. 337 do 384).

V LJUBLJANI 1937

UREDNIK: DR. RUDOLF SAJOVIC

Tiskali J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. — Odgovoren L. Mikuš.

Rokopisi naj se pošiljajo:

Uredništvo „Slovenskega Pravnika“ v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I
Izhaja mesečno. — Naročnina 60 Din na leto.

Članarina (naročnina) naj se nakazuje na čekovni račun Poštne hranilnice, podružnice v Ljubljani št. 11.870 (Društvo „Pravnik“ v Ljubljani).

Slovenski Pravnik

Leto LI. Ljubljana, decembra 1937. Štev. 11.—12.

Politični nazor T. G. Masaryka.*

Boris Furlan.

Veliki voditelj, prebuditelj in obnovitelj kulturnega, duhovnega in materialnega življenja se narodom ne rodijo slučajno. Voditelj more biti samo oni, ki črpa svoje poslanstvo iz najglobljih korenin narodovega izročila, iz onih tajnih prekatov, v katerih se nenehoma presnavljajo narodove tvorne sile. V narodu samem mora živeti zavest o lastnem poslanstvu in volja do svobodnega, v kovanju svoje usode neodvisnega življenja. Ta zavest, ki prehaja od roda do roda, neskalska v plimah in osekah opoteče zunanje sreče, zaživi v vsej svoji jakosti v voditelju, ki jo oblikuje in ostvarja po prilikah kraja in časa. Zaradi tega je v pravem voditelju utelešena osnovna misel naroda in smisel, zavoljo katerega živi in za katerega se bori na poti k višji in boljši usodi.

Tak voditelj je bil svojemu narodu T. G. Masaryk, Platonov učenec, ki je izpolnil zgodovinsko poslanstvo svojega naroda, ko ga je uvedel v zbor samostojnih držav. Čudežna je pot tega obnovitelja češkega filozofskega mišljenja in stvaritelja nove češke politične metode, čudovito življenje tega borca za brezkompromisno resnico, tega fanatičnega sovražnika laži, ki se je sam izoblikoval v umetnino resničnega človeka in se na zatonu svojega življenja mogel ponašati s tem, da se v politični borbi ni nikoli posluževal prevare! Njegova misel, ki je bila po izrazu F. X. Šalde „poslanstvo od osebnosti do osebnosti“, ni nikoli služila akrobatskemu artizmu bleščečih paradoksov in ni bila sama sebi namen v teoretskem razčlenjevanju in spoznavanju, marveč je služila življenju: bila je misel, ki naj povzroči spremembo v svetu. Kot izraz neposredne življenske realnosti se je v njem oblikovala v skrivnostno silo, ki jo Goethe zahteva za pesnika, a ki ni nič manj potrebna velikemu politiku: v eksaktno fantazijo.

* Govor za komemoracijo po T. G. Masaryku dne 25. oktobra 1937. na Univerzi Kralja Aleksandra I. v Ljubljani.

Zgodovina presodi, ali pomeni razvoj nekega naroda napredek ali nazadovanje, kajti razvoj in napredek sta dve zelo različni stvari. Razvoj sam po sebi še ne pomeni napredka: evolucija naroda utegne zaiti v propadanje in razkroj. Če hočemo torej odgovoriti na vprašanje, ali je neki narod v resnici napredoval, se moramo najprej vprašati po smislu celotnega zgodovinskega razvoja človeških družb. Samo na osnovi takega univerzalnega kriterija lahko presodimo zgodovinski razvoj posameznega naroda in delovanje njegovega voditelja, ki nosi odgovornost pred zgodovino. Izhajati moramo torej iz ideje celote, če hočemo pravilno presoditi posameznost, in splošno-človeško merilo je merodajno za vrednotenje posebnosti zgodovinskega dogajanja.

Ena največjih Masarykovih zaslug je, da je od vsega početka svojega znanstvenega delovanja in praktičnega udejstvovanja opredelil poslanstvo svojega naroda po univerzalnem merilu in po njem „izmeril daljo in nebeško stran“. Ker je izhajal iz ideje celote in po njej določeval naloge, ki so mu jih nalagale posebnosti kraja in časa, je izjavil: „češko vprašanje je univerzalno vprašanje ali pa ga sploh ni“. Motreč razvoj zgodovine in usodo svojega naroda s tega splošno človeškega vidika, se je priznaval predvsem za Evropeca, kar je pomenilo za njega v prvi vrsti dolžnost, ustvariti v svojem narodu sintezo evropske zavesti. V nasprotju z vsemi reakcionarnimi silami preteklosti in sedanosti pomeni evropska zavest svobodo: avtonomija osebnosti in samoodločba narodov je antiteza avtoritarnega izkoriščanja človeka po sočloveku, enega naroda po drugem narodu.

Prve početke na potu osvoboditve človeštva in prve poskuse oblikovanja evropske zavesti vidi Masaryk v reformaciji. Češka reformacija je ustvarila temelje za moderno humaniteto in s tem za demokracijo. Komenski, zadnji škof Bratske cerkve, gradi s pomočjo šole in vzgoje na ideji človečnosti in skuša tako uresničiti narodni in hkrati vsečloveški program. Komenski govori potem po Leibnizu in Herderju v Dobrovskem in Kollarju. Za njimi so Palacky, Šafařík in Havlíček formulirali na temelju zahtev svojega časa češki narodni ideal in oblikovali češko moderno zavest. Reformacija je tako ustvarila nove duhovne ideale in temelje za organizacijo nove družbe. Njene zahteve po svobodi vesti so se uresničile v cerkveni demokraciji, ki je predhodnica politične demokracije. Reformacija in ideološko gibanje, ki je iz nje izhajalo, sta pripravila velike re-

volucije v Angliji, Ameriki in Franciji. Tudi velika gesla francoske revolucije o svobodi, enakosti in bratstvu imajo svoj izvor v reformaciji. Ideal Velike revolucije je bila humaniteta, to je spoštovanje človeka po človeku, priznanje človeške individualnosti in načelo, da ne sme človek uporabljati drugega človeka nikoli zgolj kot sredstvo. V političnem in socialnem pogledu je to pomenilo enakost vseh državljanov v državi in zblížanje in zedinjenje narodov in držav in s tem vsega človeštva. Proglasitev in kodifikacija pravic človeka in državljana so tako izraz vere v naravno pravico do svobode in enakosti, ki se je priznavala posameznikom in kolektivnim celotam, zlasti narodom. Po Grkih in Rimljanih podedovana ideja prirodnega prava, posvečena po cerkvi in cerkvah, se je postopoma formulirala politično in socialno, etično in humanitetno.

Tako se je v antitezi s starim aristokratizmom razvijala na zapadu demokracija v raznih oblikah, stopnjah in kvalitetah. V človeštvu se je utrdilo prepričanje, da morejo vsi narodi in vse človeštvo doseči postopoma in z lastno močjo tudi najvišjo stopnjo popolnosti in zadovoljstva, zmaga je ideja napredka. Toda revolucijski proces se ni izčrpal z veliko francosko revolucijo, marveč je sledila vrsta revolucij in še vedno smo sredi tega znamenitega razvoja: revolucionarnost je postala trajna lastnost v vseh strokah, ne le v politiki.

Če je šel razvoj zapada v smislu demokracije in humanitete na osnovi prirodnega prava, sta Nemčija in z njo Avstrija zavestno krenili v nasprotno smer. Navzlic priznanju Kanta kot vodilnega filozofa so Nemci odklanjali njegovo nagnjenje k prirodnemu pravu in k Rousseauju. Medtem ko so Čehi prvi narod, ki je kot celota poskušal izvesti reformacijo eno stoletje pred Nemci, so ti sprejeli reformacijo le polovično, in zato tudi njihova reformacija ni mogla imeti onih dalekosežnih političnih učinkov kakor drugod na zapadu. Humanitetne ideale Lessinga, Herderja, Goetheja, Kanta in Schillerja, ki so jih ti črpali iz zapadnega in svetovnega razvoja in jih oblikovali v sodelovanju z njim, je nadomestil pangermanistični imperializem. Nemci so odklanjali prirodno pravo in ga nadomeščali s historičnim, ki ga je še utrdil Darwinov nauk o mehanični evoluciji, po kateri je zajamčen uspeh najmočnejšemu. Vojna in vojskovanje postaneta tako božanski ustanovi, moč in nasilje ustvarjata pravo. Geslo Berlin - Bagdad označuje težnjo, zavladati nad Evropo in s tem nad Azijo in Afriko. V tem nadaljuje in ohranjuje Nemčija ideale rimskega imperija tudi v geo-

grafskem pogledu. Nemški imperializem je nadaljevanje srednjeveškega imperija, ki ga je Rim poveril nemškemu narodu in ki so ga tako zvesto upravljali Habsburžani. Pruska in Nemčija sta bila le organiziran cezarizem, pruski častnik je postal Nemcem merilo družbene organizacije, da, sveta. Nasprotje med ideali zapada, ki so tudi ideali klasične Nemčije, in imperialistično Nemčijo označuje anti-teza: Weimar - Potsdam, Goethe - Bismark, Kant - Krupp. Ideolog imperialistične Nemčije je Hegel, ki je s svojim absolutnim idealizmom služil avtoritativizmu pruske države, opustil humaniteto in Goethejevo in Kantovo svetovnost ter ustvaril temelje teoretičnemu in praktičnemu nasilju. Nemške univerze so postale kasarne filozofskega absolutizma, čigar višek je predstavljala po Heglu oboževana ideja pruske države.

Povsem naravno je bilo, da sta ti dve ideologiji morali trčiti druga ob drugo. Razdelitev narodov v dva tabora med svetovno vojno ni bila samo začasnega, vojaškega pomena, pač pa je bila posledica celotnega kulturnega položaja. Nazori o svetu in življenju so trčili drug ob drugega. Zapad je vodil ogromno večino človeštva, Nemčija je vodila manjšino centralnih sil. In s pruskimi polki je padla filozofija, ki je oznanjala: treba je izkoreniniti Poljake (pl. Hartmann), treba je razbiti Čehom trde črepinje (Mommson). Proti cezarizmu, ki proglašja narodnost za božje orodje in se naziva „po milosti božji“, je zmagal demokratizem po principu „iz ljudstva z ljudstvom za ljudstvo“. Zmagal je zapadni ideal o organizaciji vsega človeštva, zmagala je ekstenzivna in intenzivna humaniteta.

Masaryk sam je najbolje vedel, da ta zmaga ni končna in da čakajo demokracijo še hudi boji. Zato je tudi dejal, da smo še sredi velikega revolucionarnega procesa. In tudi demokracija sama še ni nikjer dosledno uresničena: vse demokratične države so doslej le poskus, bolj ali manj posrečen, ostvariti demokratične like sožitja. Kakor ne rodi revolucija, ki ne živi tudi v glavah in srcih, trajnih uspehov in se prelevi v nasprotje, tako mora demokratizem postati splošni življenski in svetovni nazor. Brez tega je demokracija le smešna farsa, grimasa malika, in prva burja odpiha papirnato stavbo. Samo kot globoko vkoreninjen nov nazor o življenju in svetu more biti politika demokratizma politika sub specie aeternitatis, kot je dejal Masaryk. Demokracija, ki je predvsem disciplina samega sebe, je neprestana težnja po vzgoji vseh državljanov sploh in po politični vzgoji posebej. Zaradi tega v demokraciji ni mogoče

politični indiferentizem, ki je v absolutističnih državah tako razširjen in tvori takorekoč njih bistvo, kajti demokracija pomeni aktivno sodelovanje vseh pri upravi in pri državni politiki. Država ni več en sam človek, pač pa vsak in vsi, demokracija je država iz ljudstva, z ljudstvom in za ljudstvo. Zato predpostavlja demokracija vsesplošen interes za državo, za njen razvoj in za njeno neprestano izpopolnjevanje. Pravica iniciative na vseh področjih javnega življenja pripada vsem, ne pa enemu samemu ali pa majhnemu številu samozvancev. Ker je demokracija vlada vseh nad vsemi, ne gre pri njej toliko za vladanje, kakor za upravo in za samoupravo. Samouprava je pa sebe-uprava in pričenja pri samem sebi. Zato zahteva demokracija, da zgradimo močno individualnost, pa ne samo svojo lastno, marveč vseh ostalih državljanov, in da spoštujemo v vsakem sočloveku človeško dostojanstvo.

Posledica svobode in enakosti je javnost, ki jo Masaryk imenuje metodo demokratske politike. Demokratska javnost izločuje vsako tajnost in prikrivanje, avgurstvo v najširšem pomenu, in na zapadu je država navzlic etatizmu postala v resnici organ parlamenta in javnega mnenja. Zato je javno mnenje v novi dobi tako važno in zato je svoboda javnega mnenja ena najvažnejših političnih svoboščin.

Ker morejo samo svobodni ljudje biti v resnici bratje, pomeni splošna demokratska politika tudi splošen mir in splošno svobodo. Samo na osnovi splošno izvedenega demokratskega principa je mogoča tudi vsesplošna organizacija kulturnega sodelovanja med narodi in državami. Samo v univerzalno izvedeni demokraciji je tudi majhnim narodom priznan prostor na soncu. Pravica ni odvisna od sile, resnica ne od števila, in zato so vsi narodi, veliki in majhni, enakopravne državne in kulturne edinice, vsi narodi, ne samo veliki, imajo pravico do samostojnosti, vsak narod sme na svoji zemlji biti svoj gospod. Tako omogoča demokratična svoboda samostojnost vsem narodom, ker v splošni demokraciji ni mogoče, da bi en narod zatiral drugega. Državni absolutizem pa pomeni nasprotno zatiranje ljudstva, za katero se zatirani narod maščuje z izdajstvom, ki je edino orožje sužnja.

Princip narodnosti je zmagal v svetovni vojni in prišel do izraza v mirovnih pogodbah. Kljub vsem pomanjkljivostim so mirovne pogodbe ustvarile v Evropi pravičnejše odnose kakor pred vojno. Namestu absolutistične nadvlade ene velesile ali zveze velesil, ki se bore druga zoper drugo, so približale Evropo federaciji, v kateri bi bila samo-

stojnost zavarovana tudi manjšim narodnim edinicam. To pomeni Ženevo, to pomeni Panevropo, to pomeni humaniteto na celi črti, v notranji in v zunanji politiki. In povsem jasno je, zakaj si je vstajajoča reakcija izbrala prav Ženevo za predmet najbesnejših napadov. Društvo narodov je prvi veliki poskus enotne svetovne organizacije, v antitezi z vsako ideologijo podjarmljenja enega naroda po drugem, z vsakim izkoriščanjem šibkejšega po močnejšem. Proti nadvladi ene same velesile ali nekaterih velesil zastopa Društvo narodov princip svobodnega združenja vseh narodov in držav, in usoda Evrope je odvisna od tega, ali bo zmagala Ženeva in z njo demokracija, ali pa obnovljena avtokracija.

Dosledno izvedeni demokratski princip pride do popolnega izraza tudi v Masarykovem pojmovanju države. Država je za državljane, niso pa državljani zaradi države. Nobena država, niti demokratična, ni božanska ustanova niti vsevedna in vsemogočna, kakor si to zamišlja Hegel. Proti totalitarnim naukom o državi kot primarni sili, kot univerzalni zavesti in univerzalni volji, za katero eksistirajo posamezniki le kot sredstvo za uresničenje nadindividualnih ciljev, zastopa Masaryk demokratski nazor, ki iz etičnih in psiholoških motivov odklanja, da bi posameznik smel izginiti v neki himerični nadindividualni celoti. Neka univerzalna zavest in univerzalna volja enostavno ne eksistirata, marveč obstoje samo individualne zavesti in osebnosti. Kar imenujemo kolektivno zavest, je le produkt stalnega vzajemnega vplivanja posameznikov. Totalitarni nauk je obnovljen izraz starega političnega aristokratizma, po katerem predstavljajo maloštevilni izbranci ali pa en sam izmed njih ves narod. Za ta nauk je življenje večni boj, in zato odklanja ta miselnost krščanski nauk o ljubezni in bratstvu vseh ljudi kot neostvarljivo utopijo in zavrača ideal večnega miru.

A kakor odklanja Masaryk vsako oboževanje in povečevanje države, se po drugi strani obrača tudi proti onim, ki vidijo v državi le začasno ustanovo, katere v začetku historičnega razvoja ni bilo in ki bo nekoč zopet izginila. Po Masaryku je bila družba vedno državno organizirana. Organizacijo družbe je mogoče izvesti bodisi z nasiljem bodisi po vzajemnem sporazumu. V starejših dobah je organizacija družbe nastala v znatni meri iz želje po oblasti in iz nasilja močnih in spretnih voditeljev. Toda navzlic pretežno vojaškemu značaju teh aristokratsko in monarhično absolutističnih držav igrajo pri njih neko vlogo tudi razumski in npravstveni razlogi, kajti en sam voditelj, pa bil še tako močan,

ne bi nikdar mogel osnovati države sam in iz svoje moči, če bi družbena celota vsaj do neke mere ne soglašala z njim. Končno odklanja Masaryk tudi patriarhalno teorijo, po kateri je država nastala iz naravnega razširjenja družine. Država nima z družino nič skupnega, ker so jo ustvarile druge sile kakor tiste, iz katerih se je razvila družina. Država je le organizator družbenega sožitja in to je bistveno različno od sožitja v družini.

V skladu s tem je Masaryk odločen nasprotnik vseh teorij, ki zastopajo avtonomijo prava in države proti etiki. Masaryk odklanja vsako možnost zgolj formalistične opredelitve države in prava kakor tudi politike. Država in pravo imata svojo opravičbo samo v etičnem normativnem načelu, ki ga je pa treba določiti stvarno in ne zgolj formalno. Država in zakon črpata svojo avtoriteto iz vesplošnega priznanja nravnih načel in obstala ne bo nobena država, ki ruši občečloveške temelje nravnosti. Temelj države je pravičnost, in pravičnost je aritmetika ljubezni. To ljubezen mora država širiti v vsem svojem delovanju, in pravo je etični minimum, ki človeštvo vedno bolj približuje idealu etičnega maksima. Država in pravo sta tako podrejena etiki, sila pa je v službi prava in pravice. V takem pojmovanju države in njenih nalog preneha tudi politika biti zgolj politikantstvo in umetnost laži in prekanjenosti ter postane moralično opravilo.

Končni smoter prava in države in njiju idealna osnova je torej nravnost, in to se pravi človečnost, h u m a n i t e t a. S tem smo prišli do centralne Masarykove ideje, do žarišča vsega njegovega teoretskega in praktičnega delovanja. Ideja humanitete, to je sinteza zgodovine češkega naroda, to je, vodilna misel njegovega delovanja v sedanjosti in v bodočnosti. Humanizem, to je avtonomija osebnosti in vprašanje po smiselnosti človeškega življenja. Človek je sam tvorec zgodovine, in odtod odgovornost človeka kot racionalnega bitja pred zgodovino. Razširjena na vse ljudi se avtonomija človeške osebnosti izraža v spoštovanju človeškega dostojanstva v vsakem človeku, v enaki svobodi in bratstvu vse človeštvo obsegajočega občestva. Med narodom in človečanstvom, med narodnostjo in mednarodnostjo, med nacionalizmom in humaniteto ni antiteze. Narodi so naravni organi človečanstva, človečanstvo pa je organizacija narodov. Čim bolj smo človeški, tembolj smo narodni, in obratno. To Masarykovo naziranje izvira iz njegovega konkretnega pojmovanja humanitete: človečanstvo ni bilo za njega abstrakten, marveč praktičen pojem.

Njegova humaniteta zahteva pozitivno ljubezen do domovine in do naroda in odklanja sovraštvo do drugih narodov. Masaryk odklanja običajni patriotizem, ki pridiga sovraštvo proti vsemu tujemu in ne grdi samo drugih narodov, marveč tudi lastne rojake, če so drugačnih nazorov kot on. Dobro je spregledal vrsto onih patriotov, ki s pomočjo svojega patriotizma opravljajo svoje posle, in je odločno odklanjal vsak šovinizem, bodisi narodni, bodisi stanovski, verski ali politični. Neko religiozno čustvo do vzvišenega poslanstva naroda pri ostvarjanju občečlovečanskega ideala mu je branilo, da bi po nemarnem izgovarjal besede domovina in narod. Njegov praktični humanizem pa tudi ni imel ničesar skupnega s čustveno solzavostjo, nasprotno je zahteval ono z ljubeznijo prepojeno razumnost, ki jo Dante imenuje luce intellettuale piena d'amore. Njegovo aktivistično pojmovanje humanitete se kaže končno v odklanjanju pasivnega pacifizma. Kakor je revolucija opravičena in moralno dejanje, če je poslednje sredstvo za zaščito svobode in pravice, tako zahteva tudi ideja humanitete prenehanje aktivnosti in napor vseh sil od vsakega posameznika in od vseh progresivnih narodov, v poslednji stopnji pa opravičuje tudi obrambno vojno proti onim, ki bi ogražali postopno uresničevanje največjega demokratskega ideala.

V smislu teh idej, ki jih je propovedoval T. G. Masaryk, je bila ustanovljena država, ki je — zvesta veliki tradiciji svoje zgodovine in nauku svojega prvega predsednika — v prvih vrstah na braniku svobode in demokracije.

Novi čehoslovaški načrt kazenskega zakonika iz leta 1937.

Univ. prof. Aleksander Maklecov.

§ 1. Uvodne pripombe.

Pripravljalna dela za zenačenje in preosnovo materialnega kazenskega prava v Čehoslovaški republiki so stopila v nov štadij: čehoslovaško justično ministrstvo je objavilo novo redakcijo načrta kazenskega zakonika z obširno obrazložitvijo (odůvodnění, str. 161—428).

Novi načrt čl. kz. je izšel v tisku v začetku aprila l. 1937. Na to je bil predložen posameznim ministrstvom v morebitne pripombe in spreminjevalne predloge. Istočasno je bil razposlan poedinim strokovnjakom in strokovnim organizacijam republike. Jeseni l. 1937. bo sklicana posebna anketa in bodo določeni poročevalci za zakonodajne odbore in za plenum parlamenta.

Kot izhodišče pri izdelavi novega načrta je služil predhodni načrt kz. iz l. 1926. Glavni smoter, ki ga je zasledovala justična uprava, je bilo zenačenje materialnega kazenskega prava, vštevši novele in stranske zakone. Kakor je razvidno iz uradnih poročil, ministrstvo ni dajalo prednosti niti b. avstrijskemu kz. iz l. 1852., ki velja na ozemlju Češke in Moravsko-Šlezije, niti b. ogrskemu kz., ki velja na Slovaškem in v Podkarpatski Rusiji. Odločilen je bil edino kriterij smotrnosti in pravičnosti.¹

Posebnega zakona o prekrških, v razliko od predhodnega načrta iz l. 1926., ne bo. V občem delu nkz. iz l. 1937. so zapopadene vse splošne določbe o zločinstvih, prestopkih in prekrških, kolikor so le-ti sodno kaznivi. V posebnem delu so prekrški razvrščeni po poglavjih, kamor pač spadajo po svoji pravni naravi z ozirom na prizadete ali ogrožene pravne dobrine. Zakon o mladinskem sodstvu z dne 11. marca 1931., ki vsebuje tudi materialnopravne določbe o odgovornosti maloletnikov, ostane še nadalje v veljavi kot poseben zakon.

Prvotno je čl. vlada nameravala izdati najprej zakonik o sodnem kazenskem postopanju, čigar osnutek je bil objavljen že l. 1929. Sedaj pa smatra istočasno zenačenje in kodifikacijo celotne kazenske zakonodaje za primernejši. Razen kz. in kp. se pripravlja tudi zakon o izvrševanju kazni in očuvalnih odredb (Trestní vykonávací řád). Obsegal bo odredbe materialnega in formalnega prava, kolikor so v zvezi z izvrševanjem sankcij kazenskega prava. Istočasno s kz. dobita veljavo vojaški kz. in uvodni zakon h kz., kp. in zakonu o izv. kazni in očuvalnih odredb. Uvodni zakon bo vseboval prehodne odredbe. S tem zakonom se tudi določbe stranskih kazenskih zakonov, kolikor ostanejo še v naprej v veljavi, morajo prilagoditi osnovnim načelom bodočega kz. Celotno kodificirano kazensko pravo dobi obvezno moč istočasno in sicer dne 1. januarja drugega koledarskega

¹ „Rozhodovalo tu jediné, která úprava byla účelnější a spravedlivější.“ Gl. notico: Nova osnova čl. trestního zákona. „Právník.“ Praha. 1937. 76. ročník. Sešit 4. Str. 258.

leta, ki bo sledilo letu, v katerem bo nova kazenska zakonodaja promulgirana.

Tradicije jugoslovansko-čehoslovaškega prijateljstva, kakor tudi praktični interesi izboljšanja jugoslovanskega kazenskega prava, opravičujejo posebno zanimanje, s katerim zasledujejo naši kriminalisti poedine etape preosnove kazenskega prava na Čehoslovaškem.²

Čsl. nkz. iz 1937. predstavlja že tretjo redakcijo osnutka kz. Njegova predhodnika sta: osnutek občnega dela kz. iz l. 1921. (Zatímný návrh obecné části trestního zákona) in predhodni načrt iz l. 1926. (Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového).

Z ozirom na obseg se čsl. nkz. iz l. 1937. približuje našemu kz.: vsebuje namreč 426 paragrafov, od katerih jih odpade na obči del 114. Pri tem je treba imeti v vidu, da ima čsl. nkz. posebno poglavje o izjemah, ki veljajo za kazniva dejanja, storjena s tiskom (§§ 108—114). Čsl. nkz. normira nadalje v občem delu nekatera vprašanja, ki jih naš kz. izrečno ne urejuje (n. pr. vprašanje o *actiones liberae in causa* (§ 23, odst. 2), o odgovornosti agent provocateur (§ 35, odst. 3. in dr.). Določbe o očuvalnih odredbah, ki imajo obči značaj so v čsl. nkz. mnogo bolj podrobne nego v našem kz. Na drugi strani čsl. nkz. nima odredb o odgovornosti maloletnikov, ki so predmet posebnega zakona. (Gl. gori.) Prav tako so v njem izpuščene splošne določbe o odobritvi, predlogu in zasebni tožbi, ki pridejo v bodoči enotni kp.

Z zakonodajno-tehničnega stališča se čsl. nkz. označuje z nekaterimi posebnostmi. Poleg tudi našemu kz. znanih zakonitih definicij nekaterih pojmov (§ 14 jugosl. kz., § 14 čsl. nkz.) uvaja čsl. nkz. tudi zakonito razlago moda-

² Primerj.: M. Dolenc: a) Čehoslovaški načrt k splošnemu delu kazenskega zakonika v primeri z našim. Sl. Pr. 1922; b) Priprave za novi k. z. v Čehoslovaški republiki. Sl. Pr. 1926; c) Primerjalni prikaz splošnih načel jugoslovanskega načrta in čehoslovaškega prednačrta za bodoči k. z. Pravni vestnik. 1927. — J. Silović: Prikaz najglavnejih pitanja općega dijela naše i čehoslovaške osnove kaznenog zakona. Mjesečnik. 1926—1927. Razprava Silovića je izšla tudi v češčini v prevodu dr. Th. Saturnika. Věstník čsl. společnosti pro právo trestní. 1927. — Gl. tudi: A. Maklešov: Idejnyja osnovy reformy ugovnogo prava v Česloslovakiji (ruski). Naučnyje trudy ruskago narodnago universiteta v Praze. T. II. Praha. 1929. — V čehoslovaški književnosti najdemo splošni pregled osnovnih načel prednačrta iz l. 1926 v spisih: Dr. A. Milota: Základní hlediska čsl. přípravných osnov trestního zákona. Věstník čsl. společnosti pro právo trestní. 1926, 1927, 1928. — Dr. V. Solnař: Osnova trestního zákona. Právník. Praha. 1926.

litet kaznivega dejanja (§ 19: Výklad některých způsobů spáchání činu) kot n. pr. pretnja, nasilje, zvijsa, javna storitev dejanja, storitev dejanja obrtoma in pod. Nedvomno tehnično prednost čl. nkz. tvorijo marginalne rubrike, ki so navedene ne samo pri poedinih poglavjih in oddelkih, temveč tudi pri posameznih paragrafih. Odstavki paragrafov so točno numerirani. Obrazložitev je podrobno in zelo skrbno izdelana.

§ 2. H karakteristiki občnega dela novega čl. nkz.

V tem članku se hočemo omejiti na kratko karakteristiko in oceno le onih določb občnega dela čl. nkz., ki predstavljajo bistveno novost v primeri s prejšnjima dvema načrtoma, ali so posebno važne in poučne za nas, ker dajejo pobudo za izpopolnitev naše kazenske zakonodaje in odstranitev eventualnih pomanjkljivosti.

Razvrstitev kaznivih dejanj.

Čsl. predhodni načrt iz l. 1926. je med drugim nameral val korenito reformirati tradicionalno delitev kaznivih dejanj. Čisto objektivni kriterij razvrstitve kaznivih dejanj, odvisne od vrste zagrožene kazni, je hotel namreč nadomestiti s subjektivnim merilom storilčevega mišljenja. V tem smislu je razlikoval: a) dejanja, ki izvirajo iz nizkotnega mišljenja in b) dejanja, ki nimajo takega obeležja. Tudi vrsta kazni in način njene izvršitve bi se morala prilagoditi tej delitvi. Redaktorji predhodnega načrta iz l. 1926. so bili mnenja, da ustreza taka razvrstitev ljudski pravni zavesti.

Kazniva dejanja, ki izvirajo iz nizkotnega mišljenja, je predhodni načrt imenoval zločinstva v razliko od prestopkov kot kaznivih dejanj, ki ne razodevajo takega zavržnega storilčevega mišljenja (§ 14 čl. nkz. iz l. 1926.) Pri tem nkz. iz l. 1926. praviloma ni določal vnaprej, ali je treba kvalificirati to ali ono dejanje kot zločinstvo ali kot prestopok in je prepuščal uvrstitev dejanja v določeno kvalifikativno skupino v konkretnem primeru sodišču.³ Le izjemoma je označeval nekatera kazniva dejanja kot absolutna zločinstva, oziroma kot absolutne prestopke, ker pravna narava nekaterih dejanj že sama ob sebi priča o značaju storilčevega mišljenja.

³ Gl. Přípravné osnovy (iz l. 1926). Str. 17, in Dr. Albert Milota: Reforma trestního zákona v Československu. Bratislava. 1934. Str. 47.

Uvajanje subjektivnega kriterija pri razvrstitvi kaznivih dejanj v kvalifikativne skupine zločinov in prestopkov je izzvalo nemalo ugovorov v čehoslovaški strokovni književnosti. Doc. dr. Jarmila Veselá je v svojem referatu na II. kongresu čl. pravnikov v Brnu in pozneje v posebni razpravi naglašala, da gre v tem primeru za uveljavljanje čisto-etičnega kriterija, ki temelji na subjektivnem vrednotenju in vprav zaradi tega utegne povzročiti razcepljenost v judikaturi.⁴ Nekateri sodniki pa so opozarjali na težave, s katerimi je zvezana ugotovitev značaja storilčevega mišljenja, zlasti če upoštevamo, da so sodišča skrajno preobložena z delom in ne utegnejo vedno poleg kvalifikacije dejanskega stanu baviti se tudi s karakterološko diagnozo storilca.

Kritika je vsaj deloma vplivala na spremembo stališča redaktorjev čl. nkz. iz l. 1937. Ta načrt se je v svoji osnovni določbi o razvrstitvi kaznivih dejanj zopet oprijel tradicionalnega objektivnega kriterija. § 15 nkz. iz l. 1937. se glasi: Kaznivo dejanje, za katero predpisuje zakon smrtno kazen ali vozo (žalár), je zločinstvo. Ostala kazniva dejanja, kolikor niso proglašena za prekrške, so prestopki. Vendar se tudi novi čl. nkz. še ni povsem odrekel subjektivnemu kriteriju. To sledi iz določb V. poglavja o odmeri kazni (§§ 65 in 67). Novi nkz. 1.) dopušča zameno voze, strogega zavora in zavora s kaznijo, ki ima značaj *custodiae honestae* (tzv. „trest státního vězení“, ki ustreza od prilike našemu zatočenju), če je dejanje izviralo iz socialno-političnih nagibov (§ 65, odst. 1); 2.) predvideva možnost tzv. korekcionalizacije, t. j. spremembe kvalifikacije dejanja iz zločinstva v prestopok, če gre za dejanja, ki ne razodevajo nečastnih nagibov (§ 65, odst. 4) in končno 3.) dopušča v nekaterih primerih prekvalifikacijo prestopka v zločinstvo (!) (§ 67).

Tudi po novem čl. nkz. se torej uvrstitev dejanja v to ali ono kvalifikativno skupino in določitev vrste kazni v konkretnem primeru morata temeljiti ne samo na pravni kvalifikaciji dejanja kot takega, temveč tudi na socialno-

⁴ Dr. Jarmila Veselá: Význam pohnutky a smýšlení při třídění trestných činů a trestů. Praha. 1928. Gl. tudi: Dr. J. Kallab: Pohnutky nízké a nečestné. Vědecká ročenka Masarykovy university v Brně. II. — Dostál: Čím nejučelněji rozliší trestné činy? — A. Milota: Ke kritice ustanovení přípravné osnovy čl. trestního zákona o třídění trestných činů. Právní Obzor. 1933.

„Osnova hledí nedostatku, který vyplynul ze strnulé hranice mezi zločiny a přečiny čelití t. zv. korekcionalizací“. Odůvodnění, str. 180.

etični oceni storilčeve osebnosti. Naš kz. upošteva to zahtevo zlasti v § 74, vendar ne gre tako daleč kakor čsl. nkz. Le izkušnja bo pokazala, ali bo ureditev, ki jo predvideva novi čsl. nkz., razpršila resne pomisleke glede praktične uporabljivosti precej kompliciranega sistema korekcionalizacije.

V zvezi z vprašanjem o razvrstitvi kaznivih dejanj je omeniti še to, da uvršča čsl. nkz. med zločinstva le naklepna dejanja, dočim je našemu kz. znan tudi primer zločinstva iz malomarnosti (§ 208). Ni treba posebno naglašati, da ta sicer izjemni primer ni v skladu s celotno sistematiko našega kz.

Krividne oblike.

Eno izmed najbolj važnih sprememb so pretrpele v nkz. iz l. 1937. določbe o krivdnih oblikah. Kakor je znano, so uredniki prvih dveh osnutkov čsl. kz. s prof. Miříčko na čelu zavrgli tradicionalno biparticipijo krivdnih oblik. Kot izhodišče so prevzeli ono varianto teorije predstave (*Vorstellungstheorie*), ki jo je poleg Löfflerja branil tudi Miříčko v svoji monografiji: *O formách trestné viny a jich úpravě zákonné* (Praha 1902).⁵ Namesto biparticipije krivdnih oblik (naklep in malomarnost) sta prva dva načrta uvedla triparticipijo (namera, zavestna krivda, malomarnost). Kriterij za razlikovanje oblik krivde vidi teorija predstave ne v voluntarističnem momentu hotenja, odnosno nehotenja protipravne posledice, temveč v intelektualnem momentu, — v predstavi o protipravni posledici in v stopnji določenosti te predstave. Od prevladujoče dvojne delitve krivdnih oblik, ki je zasidrana v tzv. teoriji volje (*Willenstheorie*), se teorija predstave razlikuje zlasti v tem, da združuje zavestno malomarnost in eventualni naklep v enoten pojem zavestne krivde (*Wissentlichkeit, вина věдома*) (gl. § 15 odst. 4 čsl. prednačrta iz l. 1926).

V svoji konstrukciji krivdnih oblik je ostala čsl. zakonodaja osamljena. Vsi novejši kazenski zakoniki in načrti so prevzeli dvojno delitev krivdnih oblik v smislu teorije volje. To velja tudi za jugosl. kz. (§ 16). Miříčkova in Löfflerjeva trojna delitev je naletela na številne ugovore tudi v literaturi kazenskega prava. V Nemčiji sta zoper njo posebno ostro nastopila K. Binding⁶ in R. von Hippel. Hippel je poleg obče znanih teoretskih razlogov v prid teoriji volje navajal tudi to, da nasprotuje triparticipija krivdnih oblik v

⁵ Leto pozneje je isto delo izšlo tudi v nemščini p. n.: *Die Formen der Strafschuld und ihre gesetzliche Regelung*. 1903.

⁶ Binding: *Normen*, II, str. 453 in nasl.

smislu nauka Löfflerja in Miříčka ukoreninjeni tradiciji kazenskega prava.⁷

Čehoslovaški kriminalist Max Lorenz je posvetil kritiki čl. prednačrta iz l. 1926 obširno delo v nemškem jeziku, v katerem pobija na podlagi podrobne analize Miříčkovo triparticijo krivdnih oblik.⁸

Tudi čl. nkz. iz l. 1937. ni sprejel Miříčkove konstrukcije. Motivi nkz. utemeljujejo to važno spremembo v glavnem z naslednjimi razlogi: „Res je sicer, da je mogoč tudi sistem, ki razlikuje več kot dve stopnji krivde.... Vprašanje je samo, je-li to nujno in smotrno. Čim več bo stopenj krivde, temveč bo tudi spornih primerov in tem več težav pri odločanju o tem ali spada notranji odnos storilca do svojega dejanja v konkretnem primeru v področje te ali druge krivdne oblike.“ (Motivi, str. 185.)⁹

Povratak čl. nkz. iz l. 1937. k dvojni delitvi krivdnih oblik moramo le pozdraviti. Že v svoji ruski razpravi o čl. prednačrtu iz l. 1926.¹⁰ smo skušali dokazati, da temelji ta

⁷ „De lege ferenda halte ich für ausgeschlossen, dass die Dreiteilung ernsthaft in Betracht kommen könne. Kein Gesetzgeber wird sich entschliessen, eine in langer historischer Entwicklung im Inlande und Auslande eingewurzelte, in der Gegenwart durchaus herrschende Auffassung von grösster praktischer Tragweite deshalb preiszugeben, weil zwei tüchtige Autoren zwei vielleicht sehr hübsche, aber auch sehr verschiedene Skizzen eines denkbaren Neubaus vorgelegt haben.“ R. v. Hippel: Voratz, Fahrlässigkeit, Irrtum. V. D. des deutschen und ausl. Strafrechts. A. T. III. Str. 539.

⁸ Lorenz prihaja do zaključka, da „der Versuch einer gesetzgebischen Verwertung der Dreiteilungslehre im tschechoslowakischen Strafgesetzentwürfe (1926) zu keinem befriedigenden Ergebnis führte.“ (Str. 88). Povsem v smislu v. Hippela pravi pisatelj nadalje, da čehoslovaška zakonodaja „sich eben durch eine solche Regelung ausserhalb aller bestehenden und im Werden begriffenen Strafgesetze der Kulturwelt stellen würde, was bei der Tendenz nach Vereinheitlichung der Strafgesetze der verschiedenen Staaten von nicht zu unterschätzender Bedeutung erscheint.“ Dr. Max Lorenz: Die Dreiteilung der Schuldformen und ihre Auswertung in den tschechoslowakischen Strafgesetzentwürfen von 1926. Prag. 1930. — Do istega zaključka prihaja tudi Helmuth v. Weber: Grundriss des tschechoslowakischen Strafrechts. Reichenberg. 1929, str. 24. K temu vprašanju gl. tudi: Drbohlav: Jaké jsou formy trestné viny dle osnov nového zákona trestního? Právník. 1922. — Havlíček: Vědomé jednání... a vědomá vina podle přípravných osnov trestního zákona. Právník. 1930. — Miříčka: Formy trestné viny v osnovách. Čas. 1921.

⁹ „Již z § 20 je zřejmé, že osnova setrvala na dosavadní bipartitici forem trestné viny, rozeznávajíc toliko úmysl a nedbalost.“ Odůvodnění, str. 185.

¹⁰ A. Maklecov: Op. cit. Str. 340—343. Prof. Miříčka brani svoje stališče v najnovejšem kritičnem članku: Poskus nezpůsobilý a formy viny v osnově trestního zákona z r. 1937. „Právník“. 1937, sešit 7.

delitev na bolj zanesljivem merilu kot sicer duhovita, toda hkrati zelo sporna trodelna konstrukcija teorije predstave. Novi čl. nkz. se v tem pogledu približuje določbam našega kz. (§ 16), ki so se v splošnem obnesle tudi v praksi.

Silobran.

Novi čl. nkz., sledeč v tem pogledu b. avstrijskemu kz. iz l. 1852, dopušča silobran le pri napadih na življenje, telo, prostost in imovino, ne pa zoper čast (§ 29, odst. 1.). Iz tega še ne sledi, da smatrajo uredniki nkz. čast kot manj vredno pravno dobro v primeri z drugimi (Gl. motive, str. 199.). Odločilna je bila zanje bojazen, da utegne vesti dopustitev silobrana pri napadih na čast, zlasti če so storjeni s tiskom, do nezaželenih posledic (Motivi, str. 199.).

Ta omejitev silobrana, ki je ne pozna niti jugoslov. kz. (§ 24), niti čl. predhodni načrt iz l. 1926. (§ 24), se nam zdi sporna. Že motivi I. načrta kz. za Kraljevino Srbijo iz l. 1910. so naglašali, da „nema nikakvog opravičljivega razloga izključivati ma koje dobro ... Nabranje pojdinih dobara nezgodno je i po tome, što je uvek nepotpuno i što se tada ne obuhvataju nova dobra koje vreme stvara.“ (Str. 180.) V tem pogledu je treba torej dati prednost jugoslovanskemu kz. pred čl. nkz. iz l. 1937.

Nasprotno pa oblikuje novi čl. nkz. bolj jasno kot naš kz. zahtevo po proporcionaliteti med intenzivnostjo napada in obrambe pri silobranu. Kaznivost namreč ni izključena, ako je bila obramba g r o b o neprimerna napadu („byla-li obrana hrubě neúměrná útoku“) (§ 29, odst. 2). To je vsakakor bolj točna formulacija v primeri z dikcijo našega kz. (§ 24, odst. 2).

Pogojna obsodba (podminečné odsouzení).

Podrobna analiza določb čl. nkz. o pogojni obsodbi presega okvir našega kratkega pregleda. V tej zvezi nas zanimajo le osnovne smernice v razvoju te institucije v Čsl. republiki, ki so poučne tudi za naše razmere.

Že od l. 1919. ima Čehoslovaška enotni zakon o pogojni obsodbi, ki je bil noveliran z zakonom iz l. 1924. Nekatera sodišča so se posluževala pogojne obsodbe v zelo širokem obsegu. Motivi čl. nkz. pravilno naglašajo, da neprevidna uporaba pogojne obsodbe izpodkopava zaupanje ljudstva

Kompromisno stališče zavzema prof. Milota v svojem „referátu unifikačnmu kongresu právníků z oboru trestního práva“. „Právní obzor“. 1937, št. 12, str. 499.

do kazenskega pravosodstva, omajuje odpornost napram kaznivim dejanjem in povzroča celó porast kriminalitete.¹¹

Upošteva je neugodne posledice te prakse, uvaja novi čl. nkz. poleg omejitev, ki so znane tudi jugosl. kz., še posebno značilni pogoj. Pogojna obsodba se namreč ne sme izreči, ako nasprotuje njena uporaba važnemu javnemu interesu („pričeli se podmínečné odsouzení důležitému veřejnému zájmu,“ § 72, t. d.), čeprav so podani drugi pogoji za njeno uporabo.

Na drugi strani novi čl. nkz. (§ 80, odst. 2) v razliko od predhodnega načrta iz l. 1926. (§ 88 v zvezi s § 37) ne združuje več z brezprikornim prestatkom preskusne dobe pri pogojni obsodbi učinka rehabilitacije ex lege (izbris obsodbe, výmaz odsouzení), temveč mu pripisuje isti pomen kot resnični izvršitvi kazni.¹² Na ta način je čl. nkz. nedvosmiselno in pravilno rešil s pozitivno normo vprašanje o pravnem pomenu brezprikornega prestatka preskusne dobe pri pogojni obsodbi, t. j. tisto vprašanje, ki se pri nas žal še doslej neenotno tolmači.

Smrtna kazen.

V tem članku ne moremo obravnavati celotnega sistema kazenskih sredstev v novem čl. nkz. Zabeležili bomo le najbistvenejše spremembe in novote, s katerimi se novi nkz. razlikuje od prejšnjih osnutkov.

Zanimiva je predvsem evolucija vprašanja o smrtni kazni na Čehoslovaškem. Nkz. iz l. 1921. je načelno odklanjal smrtno kazen. Dopusčal jo je le v enem samem primeru, če namreč oseba, obsojena na dosmrtno kazen na prostosti, ponovno zagreši ob izvrševanju kazni ali na pogojnem odpustu zločinstvo, ki je prav tako zagroženo z dosmrtno kaznijo na prostosti. (Motivi nkz. iz l. 1921, str. 32.)

Nkz. iz l. 1926. je vobče izključil smrtno kazen iz civilnega k. z. Motivi tega načrta so se v podkrepitev svojega stališča sklicevali na to, da se isti represivni učinek kot s smrtno kaznijo doseže lahko tudi z dolgotrajno, zlasti z dosmrtno kaznijo na prostosti, ki pa ni združena s tistimi negativnimi čustvenimi momenti, vsled katerih je smrtna kazen kot redno kazensko sredstvo vobče nezaželjena. (Motivi nkz. iz l. 1926, str. 57). S tem pa ni bilo prejudicirano

¹¹ Motivi, str. 248. Gl. tudi: A. Milota: Odsouzení podmínečné. Slovník veřejného práva československého, Svaz II. 1932.

¹² „Jestliže se odsouzení osvědčil, nedojde toliko k výkonu podmínečné odloženého trestu, nikoľiv k právní fikci že vinník nebyl vůbec odsouzen...“ Motivi, str. 253.

vprašanje o dopustnosti smrtne kazni v primerih proglasitve obsednega stanja in vojne.¹³ Nkz. iz l. 1937. je zopet uvrstil smrtno kazen v sistem rednih kazenskih sredstev. To spremembo utemeljujejo uredniki novega načrta z naslednjimi razlogi: „Vzlic vsem ugovorom smrtne kazni zaenkrat ne moremo pogrešati. Nekateri se sklicujejo na dejstvo, da se niti s pretnjo smrtne kazni ni dalo odvrniti mnoge storilce od izvršitve najhujših zločinov. Toda ostane še vedno neznano, koliko oseb je strah pred smrtno kaznijo vendarle odvrnil od namena, izvršiti zločin.“ Prav tako ne smemo pretiravati pomena znanega ugovora, da države, ki so odpravile smrtno kazen, ne beležijo občutnega naraščanja težje kriminalitete.“ (Motivi, str. 214).

Od smrtne kazni so v novem čl. nkz. izvzeti maloletniki izpod 20 let in osebe, ki so dovršile 70 leto (§ 52). Smrtna kazen, ki ni nikoli absolutno zagrožena (§ 62), je predvidena v kvalificiranih primerih veleizdaje (§ 115), vojne izdaje (§§ 125 in 126), vohunstva (§ 127), požiga in dr. obče-nevarnih zločinov (§§ 267 in 268) in naklepne usmrtitve (§§ 282, 283). Način izvršitve smrtne kazni bo urejen z zakonom o izvrševanju kazni in očuvalnih odredb.¹⁴

¹³ Predsednik komisije za izdelavo nkz. iz l. 1926 prof. Miříčka je zagovarjal stališče, da „v dobach normalních není potřebí zařaditi trest smrti do arsenalu zbraní proti zločinnosti“. — Dr. A. Miříčka: O úkolech trestního zákonodárce. Právník. 1931. str. 12. — V istem smislu tudi prof. Milota, op. cit., str. 117, in Kallab: Trestní právo hmotné. V Praze. 1935. Str. 97. Gl. tudi Storch: Trest smrti v osnově čl. zákona trestního. Právník. 1922. — Dr. Ed. Chalupný a A. Kypř: O trestu smrti. Anketa. V Praze. 1923. V tej anketi je navedeno tudi negativno mnenje predsednika T. G. Masaryka o smrtni kazni. (str. 9). Sedanji predsednik čehoslovaške republike dr. Eduard Beneš je izrazil svoj kriminalno-politični nazor v govoru na mednarodnem kongresu za kazensko pravo v Pragi. V njem je naglašal moderno težnjo za humanizacijo kazni, toda hkrati je odločno nastopal zoper splošno oslabitev socialne zaščite zoper zločine. („amollissement général de la défense sociale contre le crime.“): „En conclure purement et simplement à la suppression de certaines peines, comme par exemple de la peine de mort, serait inexact et ce serait faire une conclusion précipitée.“ Discours de M. le Dr. Beneš, Ministre des Affaires Etrangères. Actes du Congrès pénal et pénitentiaire international de Prague (1930). Volume I-a. Berne. 1931. Str. 392.

¹⁴ Omenimo ob te priliki, da je resnična uporaba smrtne kazni na Čehoslovaškem vsled pogostih pomilostitev relativno neznatna: „La peine de mort est le plus souvent commuée par le Président de la République en une peine privative de liberté et n'est exécutée que tout à fait exceptionnellement dans les cas extraordinairement graves.“ Emil Lány: Tchecoslovaquie. Aperçu du système pénitentiaire. Recueil de documents en matière pénale et pénitentiaire. Bulletin de la Commission Internationale et pénitentiaire. Berne. 1935. Str. 743.

Poostritev kazni na prostosti.

Težnja novega čsl. nkz., da poveča represivni učinek kazni, se vidi posebno jasno iz določbe § 61. o poostritvi kazni na prostosti, ki se sme izreči v sodbi. Poostritev s postom ali s trdim ležiščem je dopustna pri obsodbi na vôzo, strogi zapor in zapor. Od poostritve so izvzete le zatočenje (státní vězení), nadalje posebna kazen na prostosti, ki se uporablja samo proti maloletnikom (tvz. zavržení) in nadomestna kazen na prostosti v primeru neizterljivosti denarne kazni (§ 61, odst. 1).

Sodišče izreče poostritev kazni na prostosti zlasti: a) ako je krivec s svojim dejanjem razodel posebno zavržne lastnosti ali ako je treba z ozirom na njegov značaj napraviti kratkotrajno kazen na prostosti bolj občutno za obsojenca, b) če zagreši storilec kaznivo dejanje vprav za to, da bi prišel v zapor, ki naj mu služi kot zavetišče, c) če sodišče izreče krajšo kazen, upošteva obsojenčevo dolžnost do vzdrževanja svojcev (§ 62, odst. 2). Poostritev se sme uporabiti največ trikrat na teden in sicer ne v zaporedoma sledečih dneh (§ 61, odst. 3).

Iz teh določb se vidi vpliv b. avstr. kz. iz l. 1852, na katerega se motivi tudi izrečno sklicujejo.

Jugosl. kz. predvideva poostritev kazni v sodbi le v primeru 3 odst. § 69, če stori oni, ki je obsojen na dosmrtno robijo, v zavodu zločinstvo ali težji prestopok. Sicer pa pozna naš kz. poostritve kazni le kot disciplinsko sredstvo po zak. o izv. kazni. Čsl. nkz. zavzema torej v tem pogledu konservativnejše stališče v primeri z našim in ne kaže, kar se tiče strogosti kazni, nobene sentimentalnosti. Motivi novega čsl. nkz. smatrajo poostritev kazni na prostosti s postom in trdim ležiščem kot „zelo smotrno in ponekod edino (?) sredstvo, s katerim se dá napraviti kazen za krivca resnično občutna“. (Str. 239.)

Konfiskacija (zaplemba) imovine kot kazensko sredstvo.

Med stranske kazni šteje novi čsl. nkz. tudi konfiskacija obsojenčeve imovine (konfiskace imění) (§ 42). Konfiskacija celotne obsojenčeve imovine je dopustna le kot stranska kazen za kazniva dejanja, storjena med vojno. Delna konfiskacija pa se sme odrediti tudi v mirni dobi v primerih, izrečno navedenih v zakonu. Kako naj se osigura življenje oseb, ki jih mora obsojenec vzdrževati, in

življenje obsojenca samega, če je delanezmožen,¹⁵ vse to bo urejeno v zakonu o izv. kazni in očuv. odredb.

Stransko kazen konfiskacije imovine je treba razlikovati od odvzema izvestnih predmetov (*producta et instrumenta sceleris*), ki ga smatra čl. nkz. podobno jugoslovanskemu za stvarno očuvavno odredbo (tzv. propadnutí, § 88).

Konfiskacija obsojenčeve imovine je znana že veljavnemu čl. kazenskemu pravu (gl. § 18 zakona o kaznovanju oderuštva med vojno, § 19 odst. 3 zak. o zašč. republike in § 184 zak. o zašč. države). Čehoslovaška je sledila v tem pogledu zgledu Francije, ki je že z zakonom z dne 14. novembra 1918 uvedla občno konfiskacijo (*la confiscation générale*) kot stransko kazen za nekatera kazniva dejanja zoper zunanjo varnost države.¹⁶

Jugoslovanska zakonodaja ne pozna tega kazenskega sredstva, temveč predvideva le povračilo škode državi in prepoved nad imovino oseb, obdolženih zbog dejanj veleizdaje, po zakonu z dne 14. septembra 1929 (Ur. L. 1929, št. 427/107).

Značilno je vsekakor, da so abnormalni pogoji naše dobe povzročili, da sta vprav Francija in Čehoslovaška ponovno uvedla konfiskacijo imovine, t. j. tisto zelo nepopularno sredstvo, ki ga je že prva francoska revolucija proglasila „comme un instrument politique plutôt comme un moyen de répression“.

Prisilna objava sodbe.

Redaktorji čl. osnutkov so kolebali glede vprašanja o uvrstitvi prisilne objave obsodilne sodbe v to ali ono skupino sankcij k. z. Osnutek iz l. 1921. je smatral objavo sodbe za stransko kazen (§ 53), predhodni načrt iz l. 1926. pa jo je uvrstil med očuvalne odredbe (§ 63). Novi čl. nkz. iz l. 1937. se je zopet postavil na stališče prvega osnutka, toda s potrebnimi korektivi. Objavo sodbe je imeti za stransko kazen le, če je izrečena v javnem interesu („je-li to v zajmu veřejném“) na predlog javnega tožitelja („na návrh veřejného žalobce“) (§ 49). V primerih,

¹⁵ Vendar „odsouzení sám nemá míti zásadně nároku, aby mu byla část majetku ponechána“. Motivi, str. 218.

¹⁶ „La confiscation au profit de la nation, de tous les biens présents et à venir du condamné, meubles, immeubles, divis ou indivis, de quelque nature qu'ils soient“ (čl. 3 cit. zak.) Primerj. R. Garraud: *Précis de Droit criminel*. Paris 1926. — Vidal-Magnol: *Cours de Droit criminel*. Paris. 1921. Str. 708 in nasl. — Ferdinand Ehrhard: *La confiscation générale en droit français moderne*. 1934.

kjer gre za zasebni interes poškodovanca, objava sodbe ne spada niti med stranske kazni, niti med očuvalne odredbe, temveč je sredstvo, s katerim se gotovi osebi v važnem zasebnem interesu daje javno zadoščenje.¹⁷

V naši razpravi „Prisilna objava sodbe“ (Zb. zn. razprav, XI, Lj. 1935) smo podrobno utemeljevali nazor o dvolični pravni naravi prisilne objave kondemnatorne sodbe (represivna funkcija v enih primerih, reparacija idealne škode v drugih). Z zadoščenjem ugotavljamo, da uveljavlja novi čl. nkz. načelno isto stališče. Tudi jugoslovanski zakonodavec bi moral oblikovati posebno določbo o prisilni objavi sodbe v občnem delu kz., upošteva je njene bistveno heterogene funkcije v različnih primerih.

Očuvalne odredbe (Zabezpečovací opatření).

Glede odnosa med kaznimi in očuvalnimi odredbami zavzema novi čl. nkz. v bistvu isto stališče kot jugoslovanska zakonodaja. Kazen mora ostati tudi v bodoče osnovna sankcija kazenskega prava. Moralnim nazorom občestva v naši dobi ustreza le takšna ureditev kazenskega prava, ki reagira na kaznivo dejanje vračunljive osebe s kaznijo. Kazen pa mora biti sorazmerna povzročenemu in zakrivljenemu zlu. Nužen pogoj kazenske odgovornosti je torej storilčeva krivda. Čeprav zasledujemo pri izvrševanju kazni lahko tudi druge smotre, vendar ne moremo pogrešati povračilne funkcije kazni („funkci odplatné“). (Motivi, str. 255.) Toda zgolj s kaznijo ne moremo uspešno pobijati vse vrste zločinstvenosti. Zoper trajno storilčevo nevarnost za pravni red mora država uporabljati učinkovito sredstvo socialne zaščite, namreč očuvalne odredbe.

Čsl. nkz. priznava načelno razliko med kaznijo in očuvalnimi odredbami tako z ozirom na pogoje uporabe, kakor tudi z ozirom na smoter in deloma na način izvršitve omenjenih sankcij.

Za čl. nkz. je značilno nadalje zelo previdno stališče napram najnovejšim sredstvom socialne zaščite, sterilizaciji in kastraciji. Redaktorji nkz. ne zavračajo a limine sterilizacije kot sredstva za omejitev potomstva, obremenjenega z zločinskimi nagnjenji. Ker pa sterilizacija služi evgeničnim smotrom vobče, je treba to vprašanje, če bi bilo

¹⁷ „Jinak (112, odst. 2, § 369) nema uveřejnění rozsudku ani povahy trestu, any povahy zabezpečovacího opatření, nýbrž je prostředkem, jímž má být v důležitém zájmu soukromém určité osobě poskytnuto veřejné zadoštění.“ Motivi, str. 217, gl. tudi str. 396.

pozitivno rešeno, urediti z enotnim zakonom, ki naj bi predvideval vse primere, v katerih bo ta ukrep dopusten. Kar se tiče kastracije, uredniki ne zanikajo, da ima država, ki se ne obotavlja reagirati na kazniva dejanja celó z usmrтитvijo krivca, pravico, posluževati se tudi kastracije, ako jo smatra kot zanesljivo sredstvo za dosego zaželenega kriminalno-političnega smotra, zlasti pri deliktih zoper javno moralo. Kljub temu čl. nkz. ni uvrstil kastracije med očuvalna sredstva, sklicujoč se na to, da družabno mnenje v Čsl. republiki še ni dovolj pripravljeno na ta način borbe zoper zločinstvenost.¹⁸

Nadalje čl. nkz. ni sprejel med očuvalne odredbe prepovedi, zahajati v krčme. To očuvalno sredstvo je, po mnenju urednikov čl. nkz., težko izvedljivo, zlasti v večjih mestih. Vendar je ta prepoved mogoča kot eventualni ukrep pri pogojnem odpustu in pogojni obsodbi. (Motivi, str. 256.) Število očuvalnih odredb je v Čsl. nkz. vobče manjše kot pri nas. To so: a) oddaja v zavod za psihopatične obsojence (§ 83—86), b) namestitev v prisilni delavnici (§ 84), c) oddaja v zavod za nevarne poklicne zločince (§ 85), č) izgon (§ 87) in d) odvzem izvestnih predmetov (§ 88). Prepoved, izvrševati poklic ali obrt, spada po čl. nkz. med stranske kazni (§§ 41 in 43).

Ad a) Zavod za psihopatične obsojence (ústav pro choré vězné) je namenjen le za manj vračunljive („psychopaty méne přičetní“) ne pa za popolnoma nevračunljive osebe („nikoliv však nepřičetní). Poleg te razlike v primeri z našim kz. (§ 53) ima čl. nkz. še drugo: združuje namreč s tem ukrepom tudi prisilno zdravljenje alkoholikov in narkomanov.

Odredbe zoper absolutno-nevračunljive umobolne delinkvente, po miselnosti čl. nkz., ne spadajo v področje kazenskega, temveč civilnega pravosodstva. Sicer bi osebe, oproščene zbog nevračunljivosti, prišle v isti zavod s kazensko odgovornimi psihopatičnimi obsojenci. S tem bi bile nekako ožigosane v očeh javnosti. (Motivi, str. 258).

Oddaja v zavod za psihopatične obsojence je predvidena le za tiste izmed njih, ki so nevarni za življenje, telo, imovino in javno moralo (§ 83, od str. 1 in 2). Kriterij „ko-

¹⁸ „Osнова... ma zato, že naše veřejné mínění není na tento způsob boje proti zločinnosti ještě dostatečně připraveno.“ Motivi. Str. 257. — Gl. k temu tudi: Rupert Pintera: Dedičnost dispozic k zločinosti a sterilizace. Pocta k 60. narozeninam A. Miloty. Bratislava. 1937. Str. 246 in nasl. — Ráliš: Sterilizace anormalných a nebezpečných zločinců. Právní Obzor. 1926.

risti zdravja manj vračunljive osebe same" (§ 53, odst. 2 jug. kz.) po čl. nkz. povsem pravilno ne prihaja v poštev. Če manj vračunljiva oseba ni nevarna za družbo, potem ne spada skrb o njenem zdravju v področje kazenskega pravnosodstva, marveč v področje socialnega skrbstva.

Kakor po našem kz. (§ 53), tako je tudi po čl. nkz. doba bivanja v zavodu za manj vračunljive psihopate absolutno nedoločena. Toda po preteku vsakih šestih mesecev se mora uradoma ugotoviti, ali še obstoje razlogi za nadaljno pridržanje v zavodu. Že v svojih prejšnjih razpravah smo opozarjali na bistveno pomanjkljivost ureditve tega vprašanja v našem kazenskem pravu:¹⁹ po § 53 odst. 4 našega kz. sme sodišče odrediti odpust iz zavoda za zdravljenje ali za čuvanje le na predlog uprave zavoda. Prednost čl. nkz. v tem pogledu je očitna. Posnemanja vredna je nadalje določba čl. nkz., po kateri je odpust iz zavoda za psihopatične obsojence vedno le pogojen.

Ad b) Oddaja v prisilno delavnico (robotarna) za dobo od 1 do 5 let je očuvalna odredba, s katero se čl. zakonodaja hoče boriti ne samo zoper delomrznost, ki se vobče ne lotijo nobenega poštenega dela, temveč tudi zoper osebe, ki se izogibajo poštenega dela, dasi včasih po sili prilik vendar nekaj delajo.

Ad c) Zavod za nevarne zločince (ústav pro nebezpečné zločince) je očuvalna odredba zoper poklicne zločine, proti katerim predvideva čl. nkz. tudi posebno stroge kazni (§ 70). Doba trajanja je relativno nedoločena, od treh do desetih let, torej ista kakor pri pridržanju po prestani novi kazni po § 51 našega kz.

Ad č) Izgon (vypovědění). § 87 čl. nkz. govori le o izgonu tujcev iz države. Odločitev o eventualnem preklicu izгона in o dovolitvi povratka pa prepušča justičnemu ministrstvu po sporazumu z ministroma za notranje in zunanje zadeve.

Z izgonom se nadomeščajo za inozemce vse očuvalne odredbe, ki so zvezane z odvzemom prostosti (§ 87, odst. 2). Autorji čl. nkz. se zavedajo tega, da nadomestitev vseh očuvalnih odredb, zvezanih z odvzemom prostosti, za inozemce z izgonom iz države, ni v skladu z načelom mednarodne solidarnosti. Prav tako priznavajo, da je to sredstvo tudi manj učinkovito s stališča socialne zaščite. Vendar so se odločili za to ureditev iz razlogov čisto materialnega zna-

¹⁹ Primerj: A. Maklecov: a) Zmanjšana vračunljivost v načrtu za edinstveni kz. kraljevine SHS. Zb. zn. r. L. VI, str. 91; b) Očuvalne odredbe v sistemu modernega prava. Sl. Pr. 1932, str. 310.

čaja. Država si bo namreč na ta način prihranila znatne izdatke, ki bi bili potrebni za vzdrževanje obsojenih inozemcev v očuvalnih zavodih (Motivi, str. 256). Zdi se nam, da gre čsl. nkz. v svoji utilitarni usmerjenosti predaleč. Saj n. pr. jugoslovanski kazenski zakonik predvideva le edino izjemo od uporabe očuvalnih odredb, zvezanih z odvzemom prostosti, v pogledu tujcev: ne dopušča namreč le pridržanja inozemcev po prestani novi kazni po § 51, odst. 1. Vse ostale očuvalne odredbe te vrste veljajo tudi za tujce.

Ad d) **Odvzem izvestnih predmetov** (propadnutí). V zvezi s to očuvalno odredbo vsebuje čsl. nkz. (§ 88) določbo, ki je vredna posnemanja. Sodišče sme namreč izreči odvzem predmetov tudi takrat, kadar storilec ni moči preganjati ali obsoditi zbog kaznivega dejanja, čigar izvršitvi ali pripravi je bil dotični predmet namenjen, ali zbog dejanja, s katerim je tak predmet šele nastal ali je bil pridobljen.

Obča načela glede uporabe očuvalnih odredb.

V razliko od najnovejših kazenskih zakonikov in načrtov (italj. kz., nemški zakon iz l. 1933, francoski nkz. iz l. 1934)²⁰ kažejo določbe jugosl. kz., ki se tičejo občnih načel glede uporabe očuvalnih odredb, precejšnjo pomanjkljivost. Nekaterih zelo važnih vprašanj (n. pr. o kumulaciji očuvalnih odredb, o vplivu smrti obsojenca, pomilostitve in zastaranja na izvrševanje očuvalnih odredb) se naša kazenska zakonodaja skoro ni dotaknila. V tem oziru ima naš kz. prave vrzeli, na katere smo opozorili že v naši razpravi p. n.: Očuvalne odredbe v sistemu modernega prava (Sl. Pr. 1932).

Novi čsl. nkz. posveča občni reglamentaciji očuvalnih odredb mnogo večjo pažnjo. Za to je posebno poučen tudi za nas.

Vprašanje kumulacije (kopičenja) očuvalnih odredb.

Čsl. nkz. podrobno urejuje vprašanje, kako je treba ravnati, če so pri istem zločincu podani pogoji za določitev dveh ali več očuvalnih odredb, ki so zvezane z odvzemom prostosti. Nemški zakon iz l. 1933 in francoski nkz. iz l. 1934 dopuščata v teh primerih kumulacijo očuvalnih odredb in

²⁰ Primerj.: A. Maklecov: a) Očuvalne odredbe v sistemu modernega prava; b) Mere bezbednosti u novom nemačkom zakonodavstvu. Arhiv 1936; c) Mere bezbednosti u francuskom projektu kriv. zakonika 1934 godine. Spomenica Dolencu, Kreku, Kušeu i Škerlju. II.

določata vrstni red njih izvrševanja. Tak način ureditve se nam ne zdi primeren, ker je preveč mehaničen.²¹

Čsl. nkz. je ubral pravilnejšo pot v smislu načela, ki ga je oblikoval Rittler v svojem poročilu praškemu mednarodnemu kongresu za kazensko pravo (l. 1930): „Lorsqu'on dispose de plusieurs mesures de sûreté pour supprimer l'état dangereux, il faut choisir celle qui ménage le plus le condamné.“ Isto načelo smotrnosti naglašajo tudi motivi čsl. nkz. (str. 260). Pri snidenju pogojev za oddajo v zavod za psihopatične obsojence in hkrati v kak drug zavod, se obsojenec odda v zavod za psihopatične obsojence. Tu je obveljala znana Stossova formula: „Le médical emporte le criminel“. Pri snidenju pogojev za namestitev v zavod za nevarne poklicne zločince in v prisilno delavnico, se obsojenec odda v zavod za nevarne zločince, ki daje že z ozirom na dobo trajanja večje jamstvo za pravni red.

Pogojna odgoditev izvrševanja očuvalnih odredb.²² Po §§ 89 in 90 čsl. nkz. sledi pogojni odgoditvi izvrševanja kazni pogojni odlog izvrševanja očuvalnih odredb, razen stvarne odredbe odvzema predmetov (producta et instrumenta sceleris). Tudi v primerih nepogojne obsodbe na kazen na prostosti sme sodišče pogojno odgoditi oddajo v zavod za psihopatične obsojence in v prisilno delavnico, kakor tudi izgon, z istočasno odreditvijo zaščitnega nadzora (§ 89, odst. 2).

Vzroki, ki vplivajo na izvrševanje očuvalnih odredb.

1. Smrt obsojenca. Z obsojenčevo smrtjo odpadejo vse očuvalne odredbe razen odvzema izvestnih predmetov. Odvzem predmetov se sme izvršiti tudi iz obsojenčeve zapuščine, ako je postala odločba o tej očuvalni odredbi ob času obsojenčeve smrti že pravnomočna (§ 91, odst. 2).

2. Zastaranje. S samim potekom roka, ki je po zakonu določen za zastaranje izvrševanja kazni, izvršljivost (vykonatelnost) očuvalnih odredb ne ugasne. Vendar mora sodišče, če so potekla najmanj tri leta od momenta, ko je postala odločba o očuvalnih odredbah pravnomočna,

²¹ V istem smislu tudi Stooss, Rittler, Freudenthal. Gl. Maklécov: Cit. čl. v „Sl. Pr.“ 1932.

²² Gl. k temu: Dr. A. Milota: O zabezpečovacích opatřeních, jejich systematice a o otázce, zda jej lze podmíněčně odložit? Poročilo X. medn. kongresu za kazensko pravo v Prazi (1930).

iznova preskusiti, ali obstoji še nadalje potreba po očuvanju. Po preteku štirih let nastopi absolutno zastaranje. V zastaralno dobo se ne vračuna: a) doba, za katero je bilo izvrševanje očuvalne odredbe odgodeno, b) čas, v katerem ni bilo mogoče izvršiti očuvalne odredbe radi kakega zakonitega razloga ali za to, ker je obsojenec bil v inozemstvu, odnosno ker je bilo njegovo bivališče neznano (§ 99).

3. Pomilostitev (v širšem smislu). Kazni in očuvalne odredbe, ki so bile s pomilostitvijo odpuščene (§ 103 čsl. ustave), se ne izvršujejo. Pomilostitev ima torej v pogledu očuvalnih odredb isti učinek kakor glede kazni (§ 92 čsl. nkz.), če obsega pomilostitveni akt tudi očuvalne odredbe.

§ 3. Zaključki.

Od zadnjega predhodnega načrta čsl. kz. iz l. 1926. do najnovejšega vladinega načrta iz l. 1937. je poteklo celih enajst let. To so bila kritična leta za razvoj kazenskega prava. Italijanski fašizem in zlasti nemški nacionalni socializem sta proglasila in deloma izvedla korenito revizijo osnov tradicionalnega „liberalističnega“ kazenskega prava. Čeprav čehoslovaška zakonodaja v svoji splošni ideološki usmerjenosti ni sledila zgledom avtoritarnih držav in je tudi v področju kazenskega prava ostala zvesta ideji pravne države, vendar se je v Čehoslovaški republiki sami, povsem neodvisno od tujih vplivov, pojavila težnja po poostritvi kazenske represije vobče in še posebej v področju zaštite države. Na nekatere širokogrudne reforme, izvedene v prvih letih, pa tudi na smeje zamisli prvih osnutkov kz. (n. pr. nameravana odprava smrtna kazni po prednačrtu iz l. 1926) gleda sedaj čsl. zakonodajec mnogo bolj kritično in skeptično kot pred leti. Prvotni široki razmah reforme kazenskega prava je bil vobče znatno skrčen.

Novi čsl. nkz. iz l. 1937. zastopa v glavnem isto smer kot večina novejših kazenskih zakonikov in načrtov, ki združujejo tradicionalizem klasikov z zmernim reformizmom modernistov. Ideološko spada torej v isto skupino z jugoslovanskim kazenskim zakonikom. Čsl. nkz. se previdno izogiba nepreskušeni novotarij in je ponekod bolj konzervativen kot naš kz. Na več mestih se celo preveč oklepa svojega predhodnika, b. avstrijskega kz. iz l. 1852 (n. pr. v vprašanju o poostritvah kazni na prostosti, v konstrukciji silobrana itd.). Posebno naglaša obče-preventivno funkcijo kazni in v zvezi s tem omejuje uporabo pogojne obsodbe.

Tudi obsojenec sam mora občutiti kazen predvsem kot povračilo, kot *malum passionis, quod infligitur propter malum actionis*. V nekaterih svojih odredbah o kaznih (n. pr. o konfiskaciji imovine) gre čsl. nkz. v tej smeri predaleč.

Novi čsl. nkz. je nadalje odstranil vse več ali manj sporne pravne konstrukcije, med njimi tudi Miříčkovu triparticijo krivdnih oblik, ki je bila tako karakteristična za prva dva načrta čsl. nkz. iz l. 1921 in 1926.

Z zakonodajno-tehničnega stališča spada novi čsl. nkz. med posebno skrbno izdelane. V njem so izpopolnjene marsikatero bistvene vrzeli, ki jih opažamo v naši kazenski zakonodaji, zlasti glede očuvalnih odredb. Na splošno pa ne moremo trditi, da je čsl. nkz. iz l. 1937. po svoji celotni vsebini vedno boljši in naprednejši v primeri z jugosl. kz., čigar dobrih lastnosti ne smemo podcenjevati. Vsekakor bo novi čsl. nkz. prav gotovo dobro služil za kritično komparacijo, v mnogih primerih pa tudi kot odličen zgled pri bodoči novelizaciji naše materialne kazenske zakonodaje.

Imuniteta senatorjev in narodnih poslancev.

Dr. Fran Ogrin.

I. Pojem imunitete.

Pojem imunitete hočem opredeliti na osnovi našega pozitivnega prava. V tem pogledu imamo sledeče zakonite določbe:

Člen 74. ustave.

Senatorji oziroma narodni poslanci ne odgovarjajo zaradi glasu, ki so ga oddali kot člani senata ali narodne skupščine.

Za vse izjave in vse postopanje pri izvrševanju mandata bodisi v sejah senata ali narodne skupščine, bodisi v odborih ali v posebnem odposlanstvu ali v posebni dolžnosti po naročilu senata ali skupščine, so senatorji ali poslanci odgovorni senatu ali narodni skupščini po določbah poslovnika. Za one izjave in postopanje, ki vsebujejo kaznivo dejanje, so senatorji in narodni poslanci odgovorni tudi

pred rednim sodiščem, če da senat ali narodna skupščina dovolitev za to. Vendar so za razžalitve, klevete in zločinstva senatorji in narodni poslanci odgovorni pred rednim sodiščem tudi brez predhodne dovolitve senata ali narodne skupščine.

Člen 75. ustave.

Brez pooblastitve senata oziroma narodne skupščine se njeni člani za kazniva dejanja, učinjena izven izvrševanja mandata, ne smejo klicati na odgovor, niti se jim ne sme odvzemati svoboda, dokler traja njih mandat, razen, če se zalotijo na samem dejanju zločinstva ali prestopka. Vendar pa se v tem poslednjem primeru takoj obvesti senat ali narodna skupščina, če sta zbrana, in senat ali narodna skupščina da ali odreče pooblastitev, da se pristojno postopanje nadaljuje ob času zasedanja.

Imunitetna pravica senatorjev in narodnih poslancev nastane z dnem izvolitve ali imenovanja.

Če postane kdo senator ali narodni poslanec, preden se je zoper njega zaradi kaznivega dejanja izrekla izvršna razsodba, obvesti oblastvo, ki vrši poizvedbe in preiskavo o tem, senat ali narodno skupščino, ki da ali odreče pooblastitev za nadaljevanje postopanja.

Član senata ali narodne skupščine se sme klicati na odgovor samo za ono dejanje, zaradi katerega je izročen.

Te ustavne določbe so povzete tudi v zakon o poslovnem redu v narodni skupščini z dne 26. novembra 1931, Sl. l. 602/80 in v zakon o poslovnem redu v senatu z dne 3. decembra 1931, Sl. l. št. 637/82 in sicer čl. 74. v § 110., čl. 75. ustave pa v § 108. teh dveh zakonov.

Podobno je uredila imuniteto tudi že vidovdanska ustava iz leta 1921.

Ako premotrimo cit. zakonite določbe, moremo opredeliti pojem imunitete tako-le:

Senatorska in poslanska imuniteta je zakonito urejena zaščita senatorjev in poslancev v pogledu odgovornosti in kazenskega preganjanja zaradi njih izjav in dejanj. Potemtakem obsega imuniteta v širšem smislu besede dejanja senatorja in poslanca, storjena v izvrševanju in izven izvrševanja mandata, dočim bi pod pojmom imunitete v ožjem smislu bilo razumeti le slednje imenovana dejanja.

Radi okrajšave bom nazival v tej razpravi senatorja in narodnega poslanca s skupnim imenom delegat ali narodni predstavnik.

II. Obseg imunitetnih pravic.

Da ugotovimo obseg imunitetnih pravic, je treba razčleniti gornje zakonite določbe in presoditi njih odnos do kazenskopравnih pravil.

A) Dejanja v izvrševanju mandata.

Glasovanje. Da more biti delegat neoviran in svoboden v izvrševanju svojega delegatskega poklica, ne sme biti njegovo glasovanje podvrženo nobeni odgovornosti. Zato je to tudi izrečno uzakonjeno.

Ostalo postopanje. Ostalo zadržanje narodnega predstavnika v izvrševanju mandata je v prvi vrsti poklicano presojati zakonodajno telo, čigar član je. Zato odgovarja delegat za izjave in postopanje, posvedočeno na sejah senata ali skupščine, na sejah njih odborov ali povodom izvrševanja funkcije kot član posebnih odposlanstev, ki jih je odredilo zakonodajno telo, predvsem temu. To sledi iz čl. 76. ustave, gori imenovana zakona o poslovnem redu senata in narodne skupščine pa vsebujeta v §§ 97 do 106 še posebne odredbe o tem (disciplinski predpisi). Disciplinske kazni so: 1. opomin na red, 2. zapisan opomin na red, 3. odvzem besede, 4. začasna izključitev od sej (do 30 sej). Prve tri kazni in izključitve do treh sej izreka predsednik, daljše izključitve zbornica. Predsednik more radi vzpostavitev reda tudi sejo prekiniti in predčasno zaključiti.

Imenovane disciplinske odredbe imajo namen, zavarovati na eni strani ugled zbornice, na drugi strani pa zagotoviti red na sejah in nemoteno poslovanje na njih.

Ako pa delegatovo postopanje ne krši samo discipline, miru in reda zbornice, ampak je konkretno dejanje tako, da predstavlja tudi dejanski stan kršitve pozitivnih kazenskih predpisov, je jasno, da je delegat odgovoren zato, ker pravni predpisi glede odgovornosti (§§ 16. do 25. Kz) ne poznajo takega izključevalnega razloga, ki bi temeljil na položaju narodnega predstavnika.

Zato določa čl. 74 ust., ki bi mogla kot fundamentalna *lex specialis* sicer uzakoniti nasprotno pravilo, da so delegati za taka dejanja (kazniva dejanja) odgovorni tudi pred rednim sodiščem. Kazensko postopa-

nje pa se more izvesti le, ako da zbornica dovoljenje za to. Ta predhodna dovolitev pa ni potrebna v primerih, ko zagrši delegat razžalitev, kleveto ali zločinstvo sploh.

B) Kazniva dejanja izven izvrševanja mandata (čl. 75. ustave).

Delegat, ki izvrši kaznivo dejanje izven zborničnih in odborovih sej ali izven funkcije kot član zborničnega odposlanstva, odgovarja za to po obstoječih kazenskopравnih pravilih, toda ustava ga štiti v pogledu izvedbe kazenskega postopanja. Dokler traja mandat, se to ne more pričeti, ako ne da zbornica pooblastitve za to. Taodobritev pa ni potrebna, ako se zaloti narodni predstavnik na samem dejanju zločinstva ali prestopka.¹ Vendar pa je nadaljevanje kazenskega postopka v tem primeru odvisno od tega, ali zbornica, ki jo je, ako je zbrana, nemudoma obvestiti o uvedbi kazenskega postopka, dá pooblastitev za nadaljevanje v času zasedanja.

Smisel ustavne določbe je, da mora biti delegat zaščiten zoper samovoljne kazenske prijave, na drugi strani pa mu mora biti zajamčeno neovirano vršenje delegatskega posla, zlasti udeležba na sejah.

Na katera kazniva dejanja se nanaša opisana imuniteta? Po obstoječem pravnem stanju razlikujemo namreč sodno kazniva, upravno kazniva in disciplinsko kazniva dejanja.

Predvsem velja predpis čl. 75 za sodno kazniva dejanja. Po tem zakonitem predpisu se narodni predstavnik ne sme klicati na odgovor, in se mu tudi ne sme kratiti svoboda (brez pooblastitve ali brez zalotitve na samem dejanju). Iz tega sledi, da se ne sme zoper njega začeti kazensko postopanje. Zato se ne sme pozvati na zaslišanje ali se vršiti zaslišanje samo na sebi, še manj pa se more zoper narodnega predstavnika izdati naredba za privod, pripor ali za preiskovalni zapor, katere mere so sicer predvidene po §§ 111 do 122 Kp. v rednem kazenskem postopanju.

Preiskava stanovanja in osebe. Kdaj je preiskava stanovanja in osebe dopustna, in kateri organi jo smejo odrediti, določujejo določbe §§ 135 do 137 in 139 Kp. Iz besedila čl. 75 ust. ne sledi, da bi preiskava delegatovega stanovanja bila dopustna brez zakonite pooblastitve, tako da se more zaključiti pravno pravilo, ki ga je izrekel

¹ Primeri zalotitve pri dejanju so našeti v § 114 Kp.

že Slobodan Jovanović v delu „Ustavno pravo“ iz leta 1924. stran 182: Ako je njegova (t. j. delegatova) ličnost nepovredna, nije njegov stan.

Ako bi se smatralo, da ustreza nasprotno pravilo ustavnemu predpisu, potem se preiskava stanovanja niti takrat ne bi mogla izvesti, ko delegat sam ni obdolženec, marveč se v njegovem stanovanju skriva druga oseba kot storilec ali soudeleženec, ali se nahajajo v delegatovem stanovanju iz kaznivega dejanja izvirajoči predmeti. (§ 136 Kp.). Pač pa se na delegatu samem ne more izvršiti osebna preiskava, ki govori o njej § 137 Kp.

Kakor že omenjeno, je tudi zasliševanje delegata v kazenskem postopanju nedopustno. S tem rednim zasliševanjem pa ni istovetiti zaslišanje, ki ga je po § 138 Kp. izvršiti pred pričetkom hišne preiskave. To predhodno zaslišanje je smatrati za dopustno, ker bi se sicer kršil formalni predpis, kako je vršiti preiskavo.

Logično je, da se kazensko postopanje, ki se je zoper delegata dopustno pričelo, potem nemoteno nadaljuje po predpisih Kp. Zato se morejo v teku tega postopanja radi vzdrževanja discipline izreči tudi zakonito predvidene disciplinske kazni (denarna kazen, pripor), ne da bi bilo treba za to kake nove pooblastitve.

Primeri, da se daje dovoljenje za nadaljevanje že pričetega kazenskega postopanja, so naštet v čl. 75 ust. Sem spada torej primer, ko se zaloti narodni predstavnik na samem dejanju zločina ali prestopka, in primer, da se v kazenskem postopanju, uvedenem zoper njega pred izvolitvijo, še ni izdala izvršna rabsodba. Ako pa se je že izdala izvršna rabsodba, zbornica sama na sebi ne more ustaviti izvrševanja; v danem primeru bi se odložitev izvršilne rabsodbe dala doseči le na osnovi predpisov zakona o izvrševanju kazni na prostosti z dne 16. februarja 1929. § 14., toda le za tam predvidene smrtne primere v družini nar. predstavnika.

Upravno kazniva dejanja. Vprašanje ali je raztegniti imuniteto delegata tudi na upravno kazniva dejanja, je v raznih državah različno rešeno.² S stališča veljavnega prava je to vprašanje za našo državo potrditi za kazniva dejanja, izvršena izven izvrševanja mandata, dočim je za dejanja, zakriviljena v izvrševanju mandata, spričo besedila čl. 74. ustave predvideno samo ev. sodno kazensko postopanje.

² Tega vprašanja Jovanović v „Ustavnem pravu“ ne obravnava.

To pravilo utemeljujem tako-le: Člen 75 ust. govori o kaznivih dejanjih sploh, torej ne samo o kaznivih dejanjih, ki jih preganjajo sodišča. Sodno kazniva dejanja je smatrati v primeri z upravno kaznivimi dejanji za maius, saj je glede prvih predvidena tudi smrtna kazen ali dosmrtna robija. To dokazuje, da je s sodno kazenskimi pravili zaščiteni pravni red v danem primeru važnejši od onega, ki ga varujejo pravni predpisi o upravno kaznivih dejanjih. Ako je pa celo za sodno kazniva dejanja predpisana modifikacija v postopku, mora to po načelu a maiore ad minus veljati tembolj za upravno kazensko postopanje.

Sicer pa imamo za izrečeno pravno pravilo, da se razteza senatorska in poslanska imuniteta tudi na upravno kazniva dejanja, posredno avtentično tolmačenje čl. 75 ust. v § 109 zak. o poslovnem redu senata in narodne skupščine, ki se glasi: Odredbe predhodnega člena ne veljajo za pozive pred sodišče in ostala oblastva in za izvršbo sodnih in upravnih odločb v zasebno pravnih sporih.

Ako smo osvojili gornje pravilo, potem moramo izvajati, da se upravno kazensko postopanje zoper narodnega predstavnika brez pooblastitve zbornice sploh ne more pričeti, torej niti v primerih zalotitve na samem dejanju. Smatrati se mora namreč, da je v čl. 75 ust. in v § 108 že imenovanih zakonov o poslovnem redu uporabljeno pravno besedilo, „ako se zaloti na samem dejanju zločina ali prestopka“, striktno razumeti, in da gre torej le za zločina in prestopke, ki jih skladno s § 15 Kz. preganjajo sodišča. Imenovane zakonske določbe ne govorijo nič o prekrških, ki spadajo po zakonu z dne 31. decembra 1929. Ur. l. št. 99/22 iz 1930. o začasnem podaljšanju veljavnosti zakonitih predpisov o kaznovanju prekrškov v pristojnost okrajnih sodišč. Ako zalotitev na samem dejanju v teh primerih niti sodišču ne daje pravice začeti, kazensko postopanje brez pooblastitve zbornice, mora to tembolj veljati za prekrške, ki jih kaznujejo ali jih bodo kaznovala (po zakonu o prekrških) upravna oblastva. Na tem ne spreminja nič praksa, da se za prekrške, ki spadajo v pristojnost upravnih oblastev, rabi tudi izraz „prestopki“, dasi to ni zakonsko tehnično opravičeno.

Tudi upravno sodišče v Celju je s sodbo z dne 20. oktobra 1936 A/36-11 izreklo, da se imuniteta, normirana v čl. 75 ust. nanaša tudi na upravno kazniva dejanja, ker rabi ta člen splošni izraz „kazniva dejanja“, pod katerimi pa niso mišljena samo sodna kazniva dejanja, in ker da je de-

legatu prav zoper ev. samovoljne ukrepe upravnih oblastev potrebna zakonita zaščita v njegovi svobodi.

V primeru zalotitve na samem dejanju bi moglo tedaj upravno oblastvo po mojem mnenju započeti kazensko postopanje le tedaj, ako bi isto dejanje tvorilo istočasno dejanski stan zločinstva ali prestopka in upravno kaznivega prekrška in ako se ta sme preganjati vzporedno s sodno kaznivim dejanjem (primer čl. 74. z. n. u. glede kaznivosti nespodobnega postopanja oz. ponašanja na javnem ali javnosti dostopnem prostoru, o čemer sodi upravno oblastvo).

Disciplinsko kazniva dejanja. Javni uslužbenec je podvržen razen splošnim kazenskim predpisom (sodno- in upravnopravnim) še odredbam o disciplinski odgovornosti v pogledu varovanja stanovskega ugleda in ponašanja v službi in izven nje. Zoper njega so možne v danem primeru posebne disciplinske kazni (pismeni opomin, pismeni ukor, denarna kazen, zmanjšanje prejemkov, izguba časa za napredovanje, premestitev, upokojitev in odpust iz službe).

Ker odgovarjajo upokojenci samo v zmanjšani meri za disciplinske prestopke, gre v glavnem za aktivne uslužbence. Po zakonu o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino dne 10. septembra 1931. Sl. l. št. 352/33 (§ 12.) in zakona o volitvi senatorjev z dne 30. sept. 1931. (§ 10.) Sl. l. št. 408/61 pa aktivni državni in banovinski uradniki ne smejo kandidirati in torej tudi ne smejo biti izvoljeni za narodne poslance ali senatorje. Tako prihajajo praktično v poštev le aktivni občinski uradniki. Za te se mora postaviti pravno pravilo, da za nje, ako so izvoljeni za senatorje ali poslance, ne velja imuniteta v pogledu disciplinskega postopanja,³ kolikor gre za dejanja, storjena izven izvrševanja mandata. Za dejanja, storjena v izvrševanju mandata, (na predmetnih sejah) pa aktivni občinski uradnik po bistvu poslanskega mandata ne odgovarja disciplinski.

To pravilo hočem utemeljiti tako-le: Aktivni občinski uslužbenci se s kandidaturo in izvolitvijo za delegata ne izključijo iz službenega razmerja, marveč traja to še dalje. S tem pa veljajo tudi nasproti njim posebni za disciplinsko postopanje predvideni predpisi. Delegat ostane torej po svoji lastni volji še podrejen vsem

³ Do enakega pravnega naziranja je prišel že Jovanović v cit. delu (stran 181.), dasi na podlagi drugačne utemeljitve, kakor jo sam razvijam.

občinskim službenim predpisom, tako da se v pogledu na konkretno izrečeno disciplinsko kazen more tudi tukaj trditi v spremenjenem smislu „volenti non fit iniuria“. Zoper aktivnega občinskega uslužbenca, ki je narodni predstavnik, se more tedaj izvršiti disciplinsko kazensko postopanje brez kake pooblastitve zbornice.

Imuniteta in zastaranje. Kaznivo dejanje, čigar preganjanje se radi cit. zakonitih določb ne more pričeti ali nadaljevati, bi moglo ostati brez kazni, ako bi zastaranje pravice do pregona teklo neprekinjeno. To zastaranje pa preprečuje v § 8 Kz. izrečena določba: Zastaranje ne teče v času, ko se po zakonu preganjanje ne sme začeti ali nadaljevati.

S tem je pri delegatih, zoper katere se za časa mandata radi neodobritve zbornice kazensko postopanje ni moglo vršiti, možno, to postopanje začeti ali nadaljevati, ko mine mandat.

III. Zaključna izvajanja.

Iz navedb v razpravi je razvidno, da gre samo za imuniteto narodnega predstavnika v kazenskih stvareh, in ako naj se v teh preganja kot krivec. Zato je logično, da se more on pozvati brez kake pooblastitve kot priča tudi v primerih, ko je sam udeleženec, pa se zoper njega kazensko postopanje iz v razpravi navedenih razlogov ne sme pričeti ali nadaljevati. Delegat bi mogel biti oproščen dolžnosti pričanja le v primerih, ki jih našteva § 169 Kp.

Ker je s čl. 74 ust. krito delegatovo postopanje samo na predmetnih sejah, sledi dalje iz tega, da spadajo njegova morebitna, v odmorih izvršena dejanja, med dejanja, ki jih je storil izven izvrševanja mandata.

Na postopanje v državljanskih stvareh se imuniteta sploh ne nanaša in se more tedaj postopanje v tem primeru neovirano izvesti zoper narodnega predstavnika z vsemi ukrepi (z disciplinskimi kaznimi), ki so predvideni v predpisih o civilnem postopku.

Ako govori kdo na sejah senata ali narodne skupščine, pa ni narodni predstavnik (minister, poverjeni zastopnik ministrstva), ga seveda ne krije nikaka imuniteta.⁴

⁴ Jovanović, ibidem.

OBZORNİK.

**Osmi kongres mednarodne unije
odvetnikov.**

Dr. Fran Skabernè.

Od 15. do 19. septembra 1937 se je v Parizu vršil VIII. kongres Mednarodne unije odvetnikov, katerega so se kot delegati „Saveza advokatskih komora Kraljevine Jugoslavije“ udeležili gg. dr. Ivo Politeo, predsednik odvetniške zbornice v Zagrebu, Milan Ž. Živadinović, podpredsednik odvetniške zbornice v Beogradu, in dr. Fran Skabernè iz Ljubljane.

Razpravljalo se je samo na plenarnih sejah, in sicer o sledečih referatih:

I. Temeljna načela moderniziranega civilnega pravnega postopka (Dr. Sigfrid Kantor, bivši predsednik dunajske odvetniške zbornice).

Dr. Kantor je že na VII. kongresu, ki se je vršil od 3. do 6. septembra 1936 na Dunaju, predložil obširen referat, ki obsega 22 točk in kateremu se vidi, da referent izhaja iz Kleinove tvorbe, torej iz avstrijskega civilnopravnega postopnika. Zato je ta predmet tudi za nas posebno zanimiv. Lani so obdelali 14 točk. Ker o tem v Sloveniji ni bilo strokovnega poročila, bom najprej navedel na dunajskem kongresu sprejete smernice s pripombo, da imajo te smernice svoje zaporedne številke, ki se ne ujemajo z onimi v referatu.

1.) O vseh civilnih sporih naj sodijo samo redna sodišča, sestavljena iz sodnikov po poklicu.

2.) Sodniki naj se izbirajo med odvetniki, ki so s svojo prakso dokazali sposobnost. V drugi vrsti naj se jemljejo sodniki iz vrst pravnikov, ki so dokazali svoje znanje po natečaju ali po izpitu, opravljenem pred komisijo, v kateri je odvetniški stan zastopan. Na ta ali na drug način naj se zaslišijo baroji o imenovanju sodnikov.

3.) V splošnem naj za vse pravne spore obstajajo samo enotna redna sodišča. Ako se za posebne spore, n. pr. za trgovinske ali za delavske stvari, smatra za potrebno sodelovanje specialistov, ki niso pravniki, naj se pritegnejo, vendar je umestno, da se jim da samo posvetovalen glas.

4.) Sodišče naj se sestoji iz več sodnikov. Samo v enostavnih stvareh manjše važnosti ali v nujnih primerih naj sodijo sodniki poedinci. Na prizivni stopnji pa ne sme biti sodnikov samosodcev.

5.) Odločba, s katero sodišče izjavlja, da ni pristojno za predloženo mu stvar, se ne more pobijati s pravnim sredstvom. Ako je bila tožba vložena pri nepristojnem sodišču, to ne more biti v škodo glede rokov za zastaranje ali radi zamude. (Mišljeno, pa ne izrečeno, je bilo, naj se stvar takoj odstopi pristojnemu sodišču.)

6.) Glede obveznosti zastopanja po odvetniku je Kantor predlagal, naj se odpravi, kjer je še v veljavi, bifurkacija odvetništva v „advokate“ in „avoué“-je. Odvetniki po pravici zahtevajo obveznost zastopstva v vseh pravih, da se odškodujejo za brezplačno zastopanje siromašnih strank. Izključevanje zastopstva po odvetnikih v delavskopravnih sporih ali pred razsodišči ni opravičeno. Kadar se pripuščajo pooblaščenec kot zastopniki strank, naj bodo to izključno odvetniki, le v izjemnih primerih rodbinski člani.

Sprejeta je bila smernica, da se morajo stranke „zatekati k članom baroja in da mora biti odvetnik edini posrednik med pravosodjem in strankami, katerim pa naj bo mogoče, da same zastopajo svojo stvar ali jo dajo zastopati po sorodniku, kadar gre za spore najmanjše vrednosti.“

7.) Pravdni stroški gredo v breme stranki, ki je podlegla. Zakonodavstva posameznih držav naj odločijo, ali naj se med te stroške šteje tudi honorar zastopnika nasprotna stranke.

(Ta sklep je čudna rezultanta dveh sistemov, ki jih je navedel referent. Po enem se stranki, ki je podlegla, načelno naloži plačilo pravnih stroškov, po drugem pa najprej vsaka stranka sama trpi svoje stroške in potem zahteva povračilo od podlegle stranke iz vidika odškodnine.)

8.) Inozemci naj glede pristopa k sodiščem in pravnega postopka uživajo iste pravice kakor domačini. Ni umestno, da bi se polagala cautio judicatum solvi razen v izrednih primerih, v katerih so ukrepi varnosti zares potrebni. Zato je želeli, naj vse države pristopijo haški konvenciji iz l. 1896.

(Tu bi pripomnil, da je namesto konvencije iz l. 1896 stopila takozvana procesualna konvencija od 17. julija 1905, ki je bila tudi sklenjena v Hagu.)

9.) Siromaška pravica in pravna pomoč naj se uvedeta za siromašne in ta pomoč naj bo tradicionalna častna stvar in dolžnost barojev.

Strogi ukrepi in sankcije naj preprečijo, da se ta dobrota ne bo nepravilno podeljevala takim, ki je niso potrebni.

10.) Vsak poziv, s katerim se uvaža pravda (assignation), in vsaka vloga, s katero se stranke obračajo na sodišče, mora vsebovati dejanske in pravne navedbe in se ne sme omejevati na

zahtevek. Tožena stranka je dolžna odgovoriti v zakonitem roku z enako obrazloženim spisom.

(Iz referata se vidi, da se ta sklep obrača zoper določbo nekaterih civilnopravnih postopnikov, ki dopuščajo vabilo strank pred sodišče brez pripravljalnih spisov (requête) tako, da tožena stranka ne ve, na čem temelji tožnikov zahtevek).

11.) Formalni nedostatki, katerih možnost naj zakonodavstva zmanjšajo na najmanjšo mero, ne morejo preprečiti ali zavreti odločbe o tožbenem zahtevku. Želeti je, da se morejo taki nedostatki z izjemo posebno težkih primerov (zanemarjanje obličnosti, ki ima za posledico substancierno ničnost; — težko kršenje pravic ene od strank; — nedostatki, ki se tičejo določitve ali obsega tožbenega zahtevka) na najhitrejši način v teku pravde popraviti in sicer z učinkom, da veljajo nazaj od dne, ko je bil spis datiran.

12.) Kantor je predlagal, naj se odpravi vročitev sodnih spisov (vabil, pripravljalnih spisov i. t. d.) po sodnih uradnikih. Vročitve naj se vrše po pošti; ako sta obe stranki zastopani po odvetnikih, naj si odvetniki vročajo vloge neposredno med seboj brez posredovanja sodišč. Zato pa mora biti načelno zagotovljena vročitev na lastne roke strank oziroma odvetnikov ter naj se ne dopušča nadomestna vročitev.

Kongres je sklenil:

„Določbe glede sodnih obličnosti in rokov morajo biti take, da se upoštevajo olajšave in sredstva modernega prometa. Ne da bi se radikalno odpravila vročitev spisov po javnem uradniku, se priporoča uporaba pošte pod pogojem, da so dane vse potrebne garancije.“

Letošnjega kongresa v Parizu se Kantor ni udeležil ter je njegov referat zastopal generalni tajnik Unije, Charles Gheude, odvetnik v Bruslju in bivši predsednik Zveze belgijskih odvetnikov, ki je duša strokovnega dela Unije. Njemu sta pač francoski in belgijski postopnik, ki sta skoro popolnoma enaka, bližja; zato se na smernicah o predlogih 14.)—22.) pozna, da je Gheude izhajal od njemu domačega postopnika, ne pa od Kleinove tvorbe. Nekateri Kantorjevi predlogi pa ne merijo na spremembo tega dela, marveč hočejo doseči vsaj to, kar določa avstrijski cpp. (t. j. kar tudi mi že imamo v jugoslovanskem civilnopravnem postopniku).

13.) Pravna sredstva proti sodnim odločbam se vlagajo pri tistem sodišču, ki je izdalo izpodbijano odločbo in ki mora pravno sredstvo po službeni dolžnosti predložiti sodišču, ki je pristojno za rešitev. Vlagatelj pravnega sredstva ga mora tudi vročiti nasprotni stranki.

13.) (Kantor je predlagal, naj se za vsa pravna sredstva uvede enotna označba, naj se potem glasi kakorkoli: priziv, rekurz, oporek, ugovor itd. Priporoča izraz „priziv“. Tudi naj se uvedejo enotni roki za vsa pravdna dejanja in vsa pravdna sredstva, in sicer naj rok traja en mesec. — V sklepu kongresa je za naš postopnik predlog nov, naj nasprotni stranki za njo določeni primerek pravnega sredstva vroči sam vlagatelj. Taka ureditev je že znana pravnikom v Vojvodini in Medjimurju, ker je bila predpisana po ogrskem civilnopravnem postopniku iz l. 1911).

14.) Kantor opozarja na to, da se pravde ne vodijo samo med strankami, marveč pod okriljem državne pravosodne in izvršilne oblasti. Zato se ne sme vodenje pravnih strankam popolnoma prepustiti. Strankam naj se pač prepušča iniciativa in odločba glede upeljave in nadaljnega vodenja pravde, vendar naj se sodniku da oblast, da pravdo nadzira in tako intervenira, da bo hitro končana. — Zato naj se vsaki stranki dovolita po dva pripravljalna spisa. Priprava za pravdo bi potekala tako, da bi na tožbo toženec vložil odgovor, nato bi tožnik repliciral, toženec bi pa dal dupliko. Za vsako teh pravnih dejanj (odgovor na tožbo, repliko in in dupliko) bi veljal rok enega meseca. Po tem pripravljalnem postopku nove stvarne navedbe ne bi bile več dopustne.

Na mojo prošnjo se je pred odhodom v Pariz vršila seja odbora ljubljanske odvetniške zbornice, na kateri sem dobil navodila, kako stališče naj zavzamem na kongresu k posameznim vprašanjem Kantorjevega referata. K tej točki sem se na kongresu izjavil za to, naj roki za pripravljalne spise ne bodo zakonski, marveč le sodni roki, ker bi bil obvezen rok enega meseca v marsikateri pravdi predolg. Tudi sem pobijal predlog, naj bi se po vložitvi pripravljalnih spisov, torej med izvajanjem dokazov, ne smele več pripustiti dejanske navedbe in predlagati novi dokazi, saj se pogosto ravno med zaslišanjem prič ali po vpogledu v listine pokaže potreba po novih navedbah.

Kongres je sklenil:

„Sodnik mora ves postopek nadzorovati zlasti zato, da se mu zagotovi hitrost. Dasi strankama prepušča iniciativo in vodenje pravde, mora sodnik vendar imeti zakonsko oblast, da zaustavi vsak poskus strank zavlačevati pravdo. Da se doseže ta uspeh, mora zakon načelno obvezati stranke, da že na začetku pravde in v istem času stavijo vse svoje zahteve, obrambo, dokaze in ugovore. Sodnik je dolžan dovoliti za obrambo, repliko in dupliko kakor tudi za ustne razprave primerne roke ter mora nadzorovati, da se jih stranke točno držijo.“

15.) Ustna razprava je bistveni del sodne razprave. Ustna razprava in govori strank morajo biti svobodni, popolni in javni, iz-

vzemši, kar se tiče javnosti, primere, kadar gre za javni red ali iz razlogov npravnosti.

16.) 17.) in 18.) Kantor predlaga, naj se odvetniki ne omejujejo na vlaganje pripravljalnih spisov, marveč naj p l e d i r a j o, zlasti tudi na prizivni in kasacijski stopnji. Sodnik prve stopnje naj po možnosti vse dokaze osebno in neposredno izvede ter se naj kar najmanj poslužuje odrejenega ali zaprosenega sodnika. Kondemnacija v sodbi (jugement préliminaire, Beweisurteil) naj ne bo odvisna šele od dokaza, ki se naloži v sodbi (n. pr. prisege). Pravno sredstvo naj bo dovoljeno samo proti dokončnim sodbam, ki se izrečejo po izvedbi vseh dokazov. Strankam naj ne bo dovoljeno prisego deferirati in referirati. (Samo še najstarejši generaciji slovenskih pravnikov je taka uredba znana, dočim je bila v področju zagrebškega Apelacijskega sodišča v veljavi po ondotnem civilnopravdnem postopniku od 1. januarja 1853 do 31. marca 1933, ko je stopil v veljavo enotni jugoslovanski cpp.) — Dokaznih pravil ne sme biti. Z zakonom naj se samo omeji dokaz s pričami, kadar gre zato, da se dokaz z listinami izpopolni ali izpodnese, ker bi se s pripustitvijo takega dokaza dajala potuha za kršitev pogodb. Zoper listinski dokaz naj se dovoli dokaz s pričami samo tedaj, če velja dokazati, da je listina nepristna ali potvorjena.

Kongres je sklenil pod št. 16) sledečo smernico:

„Sodnik je dolžan osebno predsedovati razpravi. Zaslisevanje prič in strank naj se vrši pred njim samim, pa ne po odrejenem sodniku z izjemo zelo važnih zaprek, n. pr. radi oddaljenosti bivališča.“

Smernica št. 17.) glasi:

„Zakon načelno ne sme ustanoviti omejenih in vnaprej določenih dokazov. Dokaz naj se izvede z vsemi sredstvi razen s pričami in samimi domnevanji, kadar gre zlasti zato, da se dokazuje mimo ali nasprotno vsebini listin, ki imajo obvezno moč med strankami.“

Pod šte. 18.) je pa kongres sklenil, da je „pravno sredstvo dovoljeno samo proti končnim sodbam. Prizivna instanca razpravlja ponovno o vseh spornih točkah. (Tous les éléments du litige sont remis en question devant la juridiction d'appel).“

19.) V zapisnik se sprejmejo ne samo izpovedbe prič in strank, marveč tudi izjave in govori zastopnikov strank. Ta zapisnik mora biti vestna reprodukcija podanih izjav. Priporoča se, da se njih vpisovanje v zapisnik izvrši z vsemi sredstvi, ki jih stavlja na razpolago moderna tehnika.

(Kantor zahteva vpisovanje vseh izvajanj strank, tudi p r a v n i h).

20.) V nekaterih državah je tudi posvetovanje sodnikov javno. Če bi se to zdelo neumestno, pa imajo po Kantorju stranke vsaj pravico izvedeti, kakšnega mnenja je bila manjšina sodnikov v senatu. Stranka, ki podleže, se bo v prizivu opirala na manjšinsko mnenje, zmagujoča stranka pa dobi priložnost, da pobija manjšinsko mnenje.

Jaz sem se izrekel zato, da se manjšinsko mnenje v sodbi na obziren način omeni. Ni izključeno, da se bodo sodniki bali svobodno izreči svoje mišljenje. V malih mestih, v katerih ljudje poznajo sodnike po njihovih sposobnostih, ali strasteh in posebnostih, se kaj hitro ugame, kdo je glasoval proti večini. Iz tega se lahko razvije zamera, in če se vmeša politika, morebiti tudi preganjanje sodnika. — Če se uvede ta novost, naj se pa navedba manjšinskega mnenja ne omejuje na pravno naziranje, marveč naj se raztegne tudi na oceno dokazov in dejanskega stanja.

Kongres je pa stvar zasukal v popolnoma drugo smer; namesto pravice strank po taki zahtevi, se je odločil za to, „da imajo sodniki, katerih mnenje je večina v kolegiju sodnikov odklonila, pravico zahtevati, da se njihovo mnenje z obrazložitvijo sprejme v dotično sodno odločbo ali da se ji priloži.“

21.) Zamudne sodbe naj se čim hitreje izdajajo in, kolikor ni večjih težav, izpišejo na enotnem, že vnaprej pripravljenem obrazcu. O oporeku proti takim sodbam se more razpravljati samo, če zamudna stranka opraviči izostanek z utemeljenim in veljavnim razlogom.

22.) Kantor je odprl važno vprašanje, ali naj bosta v civilno-pravdnem postopku tako kakor v kazenskem samo dve instanci. Ako pade odločba v tem smislu, naj bo apelacijsko sodišče druga in zadnja stopnja. V tem primeru mora biti dovoljen popolni priziv tako, da se more na drugi stopnji dokazovanje ponoviti ali izpopolniti. Novote bi bile na drugi stopnji nedopustne.

Ako naj pa bodo tri stopnje, se mora popolni priziv, ki omogoča ponovitev dokaznega postopka, omejiti na prizivno instanco. Da, možna je celo taka ureditev, da se mora dokazovanje na prizivni stopnji ponoviti, kolikor so stranke izpodbijale uspeh dokazovanja. Če n. pr. ena obeh strank izpodbija oceno izpovedbe priče ali mnenje zvedenca, bi apelacijsko sodišče moralo vnovič zaslišati pričo ali odrediti, da se ponovno izvede dokaz z izvedenci eventualno tako, da se pritegne še en izvedenec. Na kasacijski stopnji naj se smejo sodbe izpodbijati samo zaradi ničnosti in nepravilne pravne ocene. Ničnosti naj bodo samo taki nedostatki, ki so preprečili, da se pravdno gradivo ni do popolnosti zbralo.

Ta točka je povzročila najživahnejšo razpravo in so vstali zlasti kongresisti iz romanskih dežel, češ kaj treba uvajati tretjo instanco, saj sta tudi v takih državah, kjer imajo kasacijo, samo dve instanci?

To je res glede postopnikov v romanskih državah. Naj to pojasnimo po francoskem pravnem postopniku in sozveznih zakonih.

Ako se je s o d b a (jugement) prvostopnega sodišča izpodbija in je apelacijsko sodišče izdalo svojo o d l o č b o (arrêt), je konec rednega postopka in s o d b a p o s t a n e i z v r š l j i v a .

Dovoljena je pa p r i t o ž b a na kasacijsko sodišče (p o u r v o i e n c a s s a t i o n), ki nima suspenzivnega učinka, pa tudi ne devolutivnega. Zakaj kasacijsko sodišče ali zavrne „pourvoi“ in potrdi odločbo apelacijskega sodišča — (odločba kas. sodišča se tudi imenuje „arrêt“) — ali pa jo kasira; nikdar pa je ne spremeni. Kadar kasira, kasacijsko sodišče določi d r u g o sodišče iste vrste in iste stopnje kakor je bilo ono, čigar „arrêt“ je bil kasiran, ki naj se s stvarjo peča povsem iznova in razsodi. „Pourvoi“ torej tudi nima retraktativnega učinka, ker o pravni stvari, o kateri je bila drugostopna odločba kasirana, ne sodi več sodišče n. pr. kako apelacijsko sodišče, ki je izdalo to odločbo, marveč neko drugo apelacijsko sodišče, ki ga določi kasacija.

Sedaj sta možna dva primera: novo apelacijsko sodišče odloči tako, kakor ustreza mnenju kasacijskega sodišča, tedaj bo kasacijsko sodišče zavrnilo morebiti zopet vloženi „pourvoi“, ali pa drugopozvano apel. sodišče odloči nasprotno mnenju kasacije. Ako se v takem primeru vloži „pourvoi“, se skliče svečana seja (Audience solennelle) vseh zbornic kasacijskega sodišča. To ima tri zbornice: 1) Chambre civile des requêtes (zbornica za pregled spisov); 2) Chambre civile; 3) Chambre criminelle. Vsaka zbornica mora biti na svečani seji zastopana najmanj po 11 sodnikov (conseillers), tako da jih je najmanj 33 poleg predsednika. Rešitev kasacije se v tem primeru imenuje „arrêt toutes chambres réunies“ (odločba združenih zbornic). Ako tako sestavljeno sodišče kasira „arrêt“ drugopozvanega apelacijskega sodišča, določi tretje apelacijsko sodišče, ki bo sodilo; to pa je sedaj v e z a n o na mnenje kasacije.

„Pourvoi“ je dovoljen, če je bil kršen zakon, če sodišče ni bilo pristojno, zaradi ničnosti in če so o isti stvari različna sodišča izrekla različne sodbe. — Kakor vidimo po tem sistemu zares ni treh rednih instanc.

Kongres je sklenil:

„Želeti je, naj bosta samo dve instanci. Kadar zakon predvideva tudi tretjo stopnjo (kasacijo), mora njena sodba, če razveljavi ali kasira, spor dokončno rešiti v stvari sami izvzemši

primere, v katerih taka rešitev ni mogoča. (Kadar pomanjkljivo razpravno gradivo ne bi dopustilo take rešitve. — Op. por.)“

23.) Razen pravega rednega priziva mora biti tudi možnost revizije vsake pravomočne sodbe, kadar gre za zmoto sodišča, ki nastane n. pr. iz predložitve listine, glede katere se je kasneje dokazalo, da je kriva, ali iz pričanja, ki je s kazensko sodbo spoznano kot lažno, ali radi odločilnih listin, ki so bile prevarno zadržane ali pa odkrite šele po razpravi in radi drugih analognih primerov.

(Kantor ni uporabil izraza „revizija“, ki bi utegnila motiti, ker francoska sodna terminologija ne pozna izraza „révision“, marveč govori o tem, da „morajo biti dane izvanredne možnosti za razveljavitev pravomočnih sodb.“ Vse to že imamo v našem c.p.p. v oblikah tožbe ničnosti in zaradi obnove postopanja).

24.) Referat se peča z razsodišči in izvaja, da zakon lahko določa, da razsodniki niso vezani na zakone in da sodijo po svobodnem prepričanju, samo da razsodi ne smejo kršiti dobrih šeg in javnega reda. Lahko se pa tudi določi, da so razsodišča pri izrekanju sodb absolutno vezana na pozitivne zakone ter morajo izrek utemeljiti.

V prvem primeru naj se smejo razsodi izpodbijati pred rednimi državnimi sodišči samo, če se kršijo predpisi o postopku. V drugem primeru pa je možnost izpodbijanja po pravilih, ki veljajo za priziv, samo posebi umevna. S stališča strank se pa mora dati prednost absolutni vezanosti razsodišč na zakone ter dopustiti neomejeni in popolni priziv na eno redno državno sodišče. Tudi v državah, kjer je uveden triinstančni sistem, naj bo dovoljena apelacija samo na eno redno sodišče. „Vedno pa naj ima stranka možnost, da razsod preizkusi državno sodišče, ki je edino poklicano čuvati nad pravnim redom.“

Kongres je sklenil: „Spori v izključno zasebnih interesih se morejo podvreči razsodišču. Razsodniki morejo biti od strank pooblašteni, da rešijo spor brezprizivno kot prijateljski poravnalci, dolžni so pa držati se v postopku in razsodu zakonov, ki zadevajo javni red. V primeru kršitve takih predpisov je odprta redna pravdna pot.“

25.) Pravosodje mora biti čim manjše gmotno breme. Naj se ukrene, da se pravdne stranke s fiskalnimi odredbami ne odvrčajo od poti k rednim sodiščem. Sodne takse naj plača izključno le podlegla stranka. Fiskus ne sme ničesar izterjevati od stranke, ki je zmagala, ker mora ta brezplačno dobiti svojo pravico. — Sodne takse naj se pobirajo samo enkrat in sicer potem, ko je pravda končana in sodba izrečena. Izjema naj velja za države, v katerih tak sistem še ne obstoji in v katerih naj se pobira na začetku pravde zmerna taksa.

II. Civilnopravna sposobnost omožene ženske (Joseph Séjourné, bâtonnier baroja v Orleansu) je naslov pesniško navdahnjenega referata, ki se toplo zavzema za boljši pravni položaj žene, posebno pa soproge in matere. Bivališče naj soproga sporazumno določi, če to ni mogoče, ga odredi soprog, žena naj pa ima pravico pritožbe na sodišče. Mož naj nima pravice do inkvizitornega nadzorovanja ženine korespondence in ji ne sme prepovedovati poslovnih ali družabnih zvez. Vzgoja otrok je skupna naloga zakoncev. Žena ima lastno pravico za vsakdanje izdatke; fikcija molče danega mandata s strani moža je nevzdržna itd.

Iz tega referata je Gheude končno sestavil resolucijo, ki izraža mnenje kongresa, „da je v naši moderni družbi civilnopravna nesposobnost omožene ženske anahronizem in da mora zakonodavstvo, ne da bi žrtvovalo pri tem edinstvo in skupno dobro rodbine, ženi, soprogi in materi dati sposobnost, do katere ima ona pravico.“

III. Skupna vloga barojev vseh držav brez ozira na njihovo notranjo ureditev (Dr. Ivo Politeo, predsednik odvetniške zbornice v Zagrebu).

Avtarkične težnje v gospodarstvu se prenašajo tudi na področje duha in misli. Narodi si prizadevajo ustvariti svojo kulturo, svojo filozofijo, svoje nazore o svetu in življenju, svoj družabni red in državno ureditev in dosledno temu tudi svoje pravo. Odvetnike zanima zlasti nacionalizacija prava, ki potiska prejšnje težnje za internacionalizacijo in zenačevanjem. Pretiravanje tega prizadevanja ima zelo težke posledice, zlasti na področju kazenskega prava. Dočim nam je bilo preje sveto načelo „nullum crimen, nulla poena sine lege“, ga opuščajo v kazenskih zakonih Rusije, Nemčije in deloma tudi Italije in namesto tega sprejemajo novo pravilo: „nullum crimen sine poena“. Politeo pravi, da je važnost činjenice o zenačenju meničnega prava mnogo manjša kakor pa to, da smo se razšli glede navedenega načela na polju kazenskega prava.

Nacionalizacija prava je gotovo utemeljena, ne sme pa iti preko mere. Pojem kulture sploh ne bi mogel obstajati, ako ne bi bilo idej, ki so skupne vsem kulturnim narodom ali ki skupno nastanejo.

Odvetnikom je dana naloga, da te skupne ideje najdejo in da se prizadevajo za njih sprejem v nacionalno zakonodavstvo, s čimer bi zakonodavstvo napredovalo in bi se po drugi strani narodi med seboj zblížali.

Referent se za enkrat omejuje na to, da se med idejami, ki naj jih vsa zakonodavstva sprejmejo, zavzema najprej za tiste,

ki se tičejo neposredno odvetnikov in izvrševanja njihove naloge. Minimum njegovih predlogov in zahtev, ki jih posamezno jedrnato razloži, se izraža v resoluciji, ki jo je kongres sprejel po njegovem referatu:

„Mednarodna Unija odvetnikov priporoča svojim članom, naj se prizadevajo, da bodo zakoni njihovih držav vsebovali oziroma sprejeli z vsemi posledicami sledeča načela:

1.) Nezavisnosti sodnikov in odvetnikov; 2.) odvetniške imunitete; 3.) utemeljitve vsake kazni samo na zakonu; 4.) brezizjemne možnosti izpodbijanja vsake sodbe s prizivanjem na višjo instanco; 5.) neomejene pravice zastopanja odvetnikov pred vsemi sodišči brez razlike.“

IV. — Vloga barojev pri vzpostavljanju narodne in mednarodne harmonije (Dr. Štefan Czigler, Budimpešta) je naslov referatu, ki izraža željo, naj odvetniki z nepristranostjo, ki sledi iz samega njihovega pravniskega poklica, poskušajo sodelovati pri izločevanju sporov med ljudmi in državami. Kongres prosi vse odvetnike Unije, da se prizadevajo te nazore razširjati v svojih državah s prikladnimi sredstvi (anketami, predavanji, tiskom itd.) ter vzpostaviti v vseh državah kakor tudi na mednarodnem področju harmonijo duhov, ki je danes žal skaljena.

V. — Fernand Loesch iz Luxembourgja je referiral o „pravni pomoči (siromaški pravici) v posameznih državah“. Ker pa ni imel podatkov iz vseh držav, se o njegovem referatu, ki ni izšel v tisku, še ni razpravljalo; kongres ga je naprosil, naj izpolni referat za kongres v letu 1938. K temu predmetu je predložil dr. Eduard Leicht iz Reichenberga na Češkem v zelo rezkem tonu pisan referat o siromaški pravici na Češkem, ki pa ni našel prijaznega sprejema pri predsedništvu kongresa. — Pričakovati je, da bo drugo leto sprejeta resolucija, ki se bo izrekla za vzdržanje te dobrote in za omejitev podeljevanja siromaške pravice.

VI. — Mednarodne konvencije o pravni pomoči: a) v civilnih, b) v kazenskih stvareh (Dr. Fran Skabernè, Ljubljana).

Ta predmet sem izbral zlasti zato, ker ima naša država samo s štirimi državami (Avstrijo, Bolgarijo, Češkoslovaško in Italijo) s konvencijami zajamčeno medsebojnost za izvršbo civilnosodnih odločb in nekaterih drugih izvršilnih naslovov. Odvetniki najbolj občutijo potrebo takih konvencij, kadar zahtevajo, da se pravdna dejanja ali izvršbe izvedejo v inozemstvu. — Porabil sem to priliko, da opozorim svet na okolnost, da bo s 1. januarjem odnosno s 1. aprilom 1938 zenačeni jugoslovanski izvršilni postopnik po vsej Jugoslaviji v veljavi, in da vsebuje določbe o izvršbi inozemskih sodnih odločb brez okornega delibacijskega

postopka. Priporočil sem, naj se s konvencijo uvede obveznost zastopanja po odvetniku, kadar gre za izvršbo na podstavi inozemskega izvršilnega naslova in naj se občevanje v pravnomočnih stvareh ne vrši več po diplomatski poti, marveč od sodišča do sodišča iz ene v drugo državo. — Glede pravne pomoči na kazenskem področju sem uporabil določila, ki se že nahajajo v nekaterih konvencijah, sklenjenih med kraljevino Jugoslavijo in drugimi državami (n. pr. s Poljsko republiko, od 4. maja 1923, Služb. Nov. 302/XCIX, Uradni list 29/45/353) ter tudi predvidel možnost, da se v zvezi z atentatsko klavzulo določi pojem političnega delikta.

Kongres je sprejel sledeči moj predlog:

„Kongres se obrača na Zvezo narodov in na vlade vseh držav brez ozira na to, ali so članice te mednarodne institucije ali ne, naj premotrijo potrebo:

1.) da se izpopolni kolektivna konvencija, sklenjena v Haagu dne 17. julija 1905, ki za področje mednarodnega zasebnega prava in civilnega postopka urejuje razmere med Francijo, Nemčijo, Avstro-Ogrsko, Belgijo, Dansko, Španijo, Italijo, Luxembourgom, Norveško, Holandijo, Portugalsko, Romunijo, Rusijo, Švedijo in Švico — s predpisi o zapuščinah, pozakonjenju otrok, varuštvu in skrbstvu, proglašenju mrtvim, priobčevanju listin, stečaju in drugih predmetih, ki jih bodo države pogodbenice smatrale za potrebne;

2.) da sklenejo kolektivno konvencijo o izvršbi sodnih odločb in notarskih listin na podlagi načrta, ki je bil izdelan na 5. in 6. konferenci za mednarodno pravo v Haagu l. 1925. in 1928. in ki naj ga izpopolnijo s praktičnimi in modernimi predpisi;

3.) da sklenejo kolektivno konvencijo o izročitvi zločincev in dajanju pravne pomoči sodišč in upravnih oblastev na področju kazenskega prava.*

VII. — Žalostno razdejanje in uničevanje umetniških spomenikov, muzejev, cerkva, palač, gradov itd. v Španiji je dalo povod, da je generalni tajnik Unije Louis Sarran (Pariz) podal referat o „Mednarodni zaščiti spomenikov in umetniških del“.

Po njegovem predlogu bo kongres prosil Zvezo narodov in vlade vseh držav, naj sklenejo v najkrajšem času mednarodni sporazum, ki bi podelil privilegij eksteritorialnosti muzejem in javnim stavbam, v katerih se nahajajo umetniška dela.

Kongres nadalje prosi Zvezo narodov, vlade vseh držav in zlasti obe vojskujoči se stranki v Španiji, da sklenejo sporazum, ki bi priznal eksteritorialnost muzejem in javnim stavbam z

* Ta referat bomo v celoti priobčili v prihodnji številki. Op. ur.

umetniškimi deli ali da vsaj z varnostnimi ukrepi omogočijo evakuacijo umetniških del, ki se nahajajo na španskih tleh.

VIII. — Vprav v času, ko je zasedal kongres, so pariški dnevniki priobčili vest iz vladnih krogov, da komisija pravnikov proučuje vprašanje ureditve pravnih razmer tujcev, ki se nahajajo v Franciji v pridobitne namene, in o nadzorstvu nad takimi tujci, ki niso vredni gostoljubnosti francoske države in ki jo zlorabljaajo za sovražne spletke proti državi ali proti režimu. V zvezi s tem se je mnogo pisalo o izgonu tujcev, kar je dalo povoda zato, da je Louis Sarran, ki je bil o tem predmetu referent tudi že na prejšnjih kongresih, sporazumno z upravnim svetom Unije na kongresu poročal pod naslovom „o izgonu tujcev“ in je bila sprejeta sledeča resolucija:

„Mednarodna Unija odvetnikov izraža željo, naj vlade po svoji uvidevnosti določijo za izgon tujcev tak postopek, ki bo varoval pravico obrambe in zajamčil vpogled v spise, ki se tičejo tujca. Določa naj tudi, da se tujci po preteku roka, ki ga bo odredila vsaka država in ki naj bo čim krajši, smejo zavriniti samo po postopku ustanovljenem za izgon.“

Na dnevnem redu je bil tudi v tisku obširen referat „Nacrtno gospodarstvo in zasebno pravo“ (*L' économie dirigée et le droit privé*), ki ga je sestavil dr. Ladislav Sziget ml., odvetnik v Budimpešti. Ta referat so preložili na prihodnje leto.

Francoski odvetniki so nas sprejeli s sijajno gostoljubnostjo in je bilo dosti zabave in reprezentančnih prireditev. Bili smo gostje v operi; priredili so sprejem pri predsedniku pariške občine v Hôtel de Ville in v razstavi, kjer smo bili gostje ministra trgovine in generalnega komisarja za razstavo. Sami so nam dali slovesen banket in na izletu v daljno pariško okolico — Ile de France — obed v gozdu okoli gradu Fontainebleau. Nepozabna nam pa ostaneta dva doživljaja: obisk v prostorih pariškega baroja in sprejem pri predsedniku republike g. Albertu Lebrunu v poletni rezidenci na gradu Rambouillet.

Barô ima svoje prostore v dvonadstropnem traktu justične palače prav blizu razkošne razpravne dvorane kasacije, v kateri se je vršil kongres. Velika posvetovalnica baroja je okrašena z gobeleni in portreti glasovitih odvetnikov v olju, bronu in marmorju. Soba bâtonnierja (predsednika) je muzej v malem. Pohištvo, gobeleni, slike — same umetnine. Na steni visi tudi slika papeža Klementa VI., ki je bil odvetnik v Parizu. Velika dvorana s knjižnico služi odvetnikom in pripravnikom (*stagiaire*) za štu-

dije. V drugem nadstropju je pa glavna knjižnica, prav tako dolga in široka kakor v prvem nadstropju, samo še mnogo višja. Na levi ozki strani je vzdana bronasta plošča z imeni odvetnikov, ki so med svetovno vojno padli za domovino: od 1275 članov pariškega baroja, ki so bili vpoklicani pod orožje, jih je 230 našlo smrt na bojnih poljanah. Na nasprotni strani je pa plošča, ki časti spomin Raymonda Poincareja, predsednika republike, ki je bil tudi kot odvetnik slaven mož. — Okoli dvorane je v manjših sobah nameščen muzej baroja, ki hrani predmete, poklonjene od dedičev, sorodnikov in prijateljev znamenitih odvetnikov. Posebno zanimivi so spisi iz odvetniških pisarn, n. pr. koncepti obrambnih govorov, ki jih je imel v procesih radi afere Dreyfus glavni zagovornik Labori. — Tako opremljeni prostori s tolikimi spomini na slavno preteklost morajo v mladih odvetnikih vzbujati ponos na stan in jih bodriti, da skrbе za njegov in svoj ugled.

Ne smemo prezreti, da tudi gotove druge zunanosti prispevajo k sijajnosti službenega ali stanovskega položaja, ter s tem povzdignejo ugled stanu. Kakor se v obredih službe božje prišpodablajo simboli, kakor so nam narodne in državne zastave svete, ker predstavljajo narod ali državo, tako tudi pravosodje ne more biti brez simbolov. Poleg boginje Themide, ki jo predstavljajo z zavezanimi očmi, tehtnico in mečem, služi povzdigovanju sodstva svečana halja sodnikov in odvetnikov. To sem izkusil na razpravah v Milanu, Parizu in v Ženovi, kjer so sodniki, državni tožilci in odvetniki v talarjih, pisarniški uradniki in sluge pa v službenih krojih. Zato bi bilo želeti, da naši odvetniki uvedejo in nosijo „haljo“, kakor je predpisana v § 117 zakona o odvetnikih, in da se to naroči tudi sodnikom v smislu § 79 zakona o ureditvi sodišč, seveda bi sodnikom zaradi pičlih dohodkov haljo morala dobaviti država!

18. septembra 1937 so se kongresisti peljali v treh avtobusih na izlet v Parc des Sceaux, znameniti grad Fontainebleau in od tod v grad Rambouillet, kjer sta jih sprejela predsednik g. Lebrun in soproga. Kdor ni bil navzoč, si ne more predstavljati, kako priprost in očarljivo prijazen je predsednik. Povedal nam je zgodovino gradu, spremljal nas je po vseh prostorih in nas pogostil ob okusnem bufetu s penečim šampanjcem, ter imel za vsakega neprisiljeno ljubeznjivo besedo. Končno nas je peljal še v park ter ob slovesu zopet vsakomur stisnil roko. — S tem sprejemom je bil lepo zaključen letošnji kongres.

IX. Kongres se bo vršil v septembru 1938 v Budimpešti; predsedoval mu bo Poljak dr. Stanislav Rowinski, odvetnik iz Krakova in podpredsednik Zveze poljskih barojev.

Književna poročila.

Dr. Krek Gregor: Zgodovina in sistem rimskega zasebnega prava. Drugi zvezek: Obligacijsko pravo. Družba sv. Mohorja v Celju. 1937. Str. 545. Cena 232 Din.

Prej, kakor smo pričakovali lansko leto, ko smo poročali o splošnih naukih in stvarnem pravu kot prvem snopiču Zgodovine in sistema rimskega zasebnega prava, ki ga je napisal univ. profesor Korošec, smo dobili še pred pričetkom novega šolskega leta od univ. prof. K. rek a drugo knjigo tega nad vse važnega učbenika. Rimsko obligacijsko pravo, ki ga obravnava naznanjena knjiga, ima še vse večji pomen za moderno pravo kakor stvarno; vprav izoblikovanost, razčlenjenost in prilagodljivost tega prava so dajale rimskemu pravu ono nadrejeno stališče, ki ga je prikazovalo nasproti pravom drugih mladih narodov, dedičev rimskega svetovnega imperija in po zatonu istega delivcev njegove oblasti, za tako dovršeno, da se mu je moralo umakniti njih skromno narodno pravo in odstopiti mesto načelom prava, ki ga je ustvaril premagan in izumrl narod. Iz te zavesti je nastala pričujoča knjiga, ki je mnogo več kot oris osnovnih načel iz obligacijskega prava, in kateri je moral postati okvir, določen za uvod v neko pravno disciplino, mnogo preozek. Razrastla se je v mogočen sistem, ki bo najboljša podlaga za spoznavanje modernega prava več ali manj tudi v njegovih podrobnostih. Tako pisatelj mlademu pravniku ni podal le izklesanih pravnih likov, marveč mu jih je tudi ponazoril in pokazal, kako obvladujejo ti instituti vsakdanje življenje, kako se preobražajo dejanska razmerja v pravna, kako pa se nasprotno ob drugačnih dejanskih razmerah spreminja s temi tudi pravo. Tej usodi, ki zasleduje vsako človeško tvorbo, seveda tudi rimsko pravo ni moglo uteči, zato to spoznanje tudi zorečemu pravniku ne bo moglo vzeti vero v dognanost istega, čeprav bo uvidel, da mora biti razvoj prava mogoč tudi še preko tistih osnovnih oblik, ki jih je spoznal in utrdil že rimski pravniški duh. Saj doživljamo vprav v novejšem času največjo spremembo zasebnega prava, temelječega na rimskem. Kakor je pognalo to svoja mogočna debla iz povsem individualnih korenin in to ob času, ko je pričela ginevati osebna svoboda v zunanjem političnem svetu, tako se je pričela socializacija tega prava, ko so obvladovale politični svet največje demokratske svoboščine. Bodočnosti pa je prihranjena rešitev vprašanja, ali bo ostala še naprej antiteza javno in zasebno pravo, ali pa se bo pravo zlilo res v eno skupno enoto.

Sistem, ki ga uporablja profesor Krek pri podajanju obligacijskega prava, je v glavnem sicer običajni, ki je že dobro preskušen. Prvi splošni del razlaga pojem, nastanek in predmet obveze, subjekte teh, njih utrjevanje in prestanek. Drugi del opisuje posamezne obveznostne tipe, pričenja s kontrakti, nadaljuje nato z brezimnimi realnimi kontrakti in obilico paktov, prehaja nato k deliktom in končava s kvazidelikti. Da prikažemo vsaj deloma način in vsebino podajanja, naj omenimo samo poglavje o namestovanju. Najprvo razlaga pisec, zakaj je potrebno namestovanje, kaj je po vsebini in kakšne vrste imamo. Nato razlaga pravno razmerje med namestnikom in namestovancem, kaže na razliko med nalogom, pooblastilom in pooblastitvijo, končno pa podaja pravne posledice namestovanja. Ko so vprav otipljivo razloženi vsi ti osnovni pojmi, prehaja pisec k podrobnim določbam rimskega prava. Pri tem riše zgodovinski razvoj in kaže na posamezne ustanove, ki so lahko pogrešale neposredno posredovanje, pa nosile v sebi že tudi kali za nastanek tega in oznanjale njega pravno potrditev.

Ali npr. pri poglavju o kupni pogodbi so opisani najprej pojem, predmet in učinki kupne pogodbe, nato obveznosti in pravice, izvirajoče iz nje, prodajalčeva odgovornost za evikcijo in končno odgovornost za kakovost stvari. Pri vsakem pravnem liku pa je s kratkimi črtami navedena ureditev našega odz. Že iz tega se vidi, da se pri razlagi ne omejuje samo na logično izvedbo posameznih pravnih pravil, ampak utemeljuje, sledeč sociološki metodi, nastanek pravnih norm zgodovinsko. Pri tem riše sicer na kratko, a vendar nazorno gospodarske, socialne in kulturne pojave posameznih razdobij, ki so vplivali v določeni smeri na pravni razvoj. Tako omogoča pravniku vpogled v nastanek prava in mu kaže, da je to predvsem plod dejanskih razmer. Jasnost in dognanost izražanja, združeni s preglednostjo v podajanju in v lahkoumljivem jeziku, pri čemer se avtor ne pomišlja, da pojasni vnovič celo pojme, ki so bili obravnavani že v 1. snopiču, sta veliki prednosti knjige, ki posredujeta v odlični meri razumevanje te, za začetnike sicer težavne materije. Nakazovanje na prizadevanja in ugotovitve modernih raziskovalcev pa naj napotuje pravnika tudi na samostojno razmišljanje in naj mu bo prvi kažipot k nadaljnji poglobitvi njegovih študij.

Ker spada knjiga k našim prvim osnovnim delom iz zasebnega prava, se moramo ustaviti tudi pri terminološkem vprašanju. V tem pogledu imamo res za seboj že razvoj nekoliko desetletij. Toda pomniti je, da nam da šele zaokrožen sistem res kritičen pregled vsega tega, kar smo dognali doslej. Zato moramo vedeti, da ta razvoj navzlic temu še ni dovršen, čeprav smo izdali že toliko in toliko zakonov na domačem jeziku. Naposled naj bo dovoljena še ugotovitev, ki se prav gotovo ne sme prezirati. Do osvobojenja smo gradili svojo terminologijo izključno na podlagi nemško-avstrijske, prevajali iz nemškega jezika in se tu pa tam ozirali še kaj na slovanske jezike, pri tem več na češčino kakor na bližnjo hrvaščino. Danes pa tega ni več. Podlaga današnjega prava niso več nemški zakoni, marveč naši, ki res še niso pisani v slovenskem jeziku. Toda drugačna podlaga zahteva včasih nujno preorientacijo v tem smislu, da bo treba zamenjati termine, ki ne ustrezajo docela z drugimi, ako so ti tudi domači in se skladajo z onimi, ki so navedeni v publiciranih zakonih. Kakor pa bi bilo na eni strani preveliko novotarjenje napačno, tako na drugi strani tudi ne smemo biti preveč ozko-srčni in zametavati vse, kar bi sicer mogli sprejeti brez škode. Zato slovenimo danes mnoge termine, katere smo izražali prej izključno po rimskih oblikah, kakor smo jih prevzeli iz avstrijske terminologije. Da jasnosti to ni v kvar, dokazuje pričujoča knjiga, ki navaja obilico takih terminov (ovekovečenje obveze, odstop, prenovitev itd.). Seveda brani vprav predmet sam, rimsko pravo, da nikakor ni mogoče, opustiti vseh rimskih izrazov. Pa tudi nekatere specifično rimske pojme je Krek zelo posrečeno ponasil, n. pr.: toge in gibke pogodbe. Sploh se mu je ta del posrečil prav tako kakor vsebinski. Zamenjal bi samo nekatere izraze, za katere imamo že v drugih knjigah ali tudi zakonih vpeljane drugačne, n. pr. za nemarnost vselej malomarnost, za neprištevitost iz kazenskega prava sprejeti dobri izraz vračunljivost, za neplačevitost (ki v praksi ni v rabi) — plačilna nesposobnost, za odrek — odrečenje, ki ga rabi že Bežek in ki zveni zlasti pri zvezah blagoglasneje, po Pleteršniku namesto prenehanje — prestanek prava ali obveze, darovalcu dajem prednost pred dariteljem. Težak je bil problem slovenjenja „Vollmacht — Ermächtigung“. Prvo se sloveni s pooblastilom, za drugo se predlaga „oblastitev“. Pri tem ostane še izraz „pooblastitev“, ki ga nazivlje pisec pravilno kot akt, s katerim se izkaže namestnik sopogodniku, da sklene posel v pooblastiteljevem imenu, sicer se ga pa izogiba.

„Oblastitev“ pomeni dejansko, dati komu oblast, to pa izražamo običajno s „pooblastiti“. Med „pooblastitvijo“ in „oblastitvijo“ v govoru zato ne občutimo večje razlike kakor med „izpolnitvijo“ in „spolnitvijo“. Zato tudi zgolj črkovna razlika ne bo dovolj velika, da bi pojasnjevala tudi stvarno. Zadevna izvajanja kažejo sama na težkoče pri takšnem izražanju. Ako smo torej ostali pri „pooblastilu“ kot pravnem poslu že zaradi tega, ker je izraz že trdno ukoreninjen, čeprav pomeni tudi listino o tem, moremo tudi namesto „oblastitve“ reči mirno „pooblastitev“, ker imamo tudi „pooblaščenca“ in ne „oblaščenca“. Ako bi pa kdo menil, da bi grešil zoper pravniško jezikovno točnost, bi bil menda na mestu izraz „poveritev posla“. Za facultas alternativa pa bi predlagal „izberna možnost“, kar besedno bolj izraža vsebino pojma kakor alternativna oblastitev.

Zadnji primer jasno kaže, kako težavna je končna odločitev o podobnih vprašanjih. Ako so bili izraženi zato ob množici izrazov tako maloštevilni pomisleki, potrjuje to le že gori navedeno sodbo o knjigi. Vsebine se pa seveda vse to nič ne dotika, zato mora splošna sodba izzveneti v vsestransko odobravanje. Novi učbenik predstavlja v vsakem pogledu mogočno obogatitev naše pravniške literature. Delo je toliko pomembnejše, ker nismo dobili samo „uvoda“ v obligacijsko pravo, marveč obširen sistem. To pa pomeni zelo veliko in prav zato morajo biti profesorju K r e k u za njegovo knjigo hvaležni tisti, ki se šele posvečajo pravniškemu študiju, pa tudi tisti, ki jim je uporaba prava vsakdanji življenjski poklic.

Dr. Rudolf Sajovic.

Dr. Gosar Andrej: Za nov družabni red. Sistem krščanskega aktivizma. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1. zvezek: Uvod in osnove, l. 1933., str. 573. 2. zvezek: Cilji in pota, l. 1933., str. 986.

Kakor pove naslov sam, gre za knjigo družbenih, političnih, gospodarskih in drugih postulatov, o njih upravičenosti in izvedljivosti. Jasno je, da pomeni napisati takšno delo, postaviti v račun eventualnosti in negotovosti bližje in oddaljenejši bodočnosti, t. j. se po velikem delu odreči eksaktnosti. Snov sama po svoji naravi rada zavaja k subjektivnosti. Čim bolj se ji je avtor izognil in čimbolj se mu je posrečilo opreti svoja mnenja na nepobitna dejstva in neovržene razloge, tem večja je kakor vprav v tem primeru, vrednost njegovega spisa in trajnost njegovega pomena.

Glavne črte novega družabnega reda se podajajo avtorju iz načel krščanske socialne in gospodarske etike, t. j. iz svetovnega nazora. Iz načel katerega si bode svetovnega nazora t. j. od določenih pogledov na svet in človeka, na socialne in kulturne vrednote, bi moral izhajati tudi vsak drug avtor podobnega spisa. O izhodni točki torej ne more biti debate in ne ocene, kvečjemu se more reči, da so zahteve, ki naj jih uresniči opisovani novi družabni red, kar se posvetnih plati tiče, obenem zahteve vseh pravih človekoljubov. Oceni so dostopne le stopnja objektivnosti, ki jo dosega avtor v podajanju dejanskega stanja, konkludentnost argumentacije in primernost sredstev in poti, ki naj vodijo k novemu družabnemu redu.

Po avtorjevih načelnih pogledih na svet in smisel človeškega življenja mora biti ta novi družabni red takšen, da bo vladala v njem obča blaginja. Ta blaginja se mora uresničiti tako subjektivno kakor objektivno. Subjektivne blaginje ne moremo določiti občeveljavno, ker zavisi od svetovnonazornih pogledov na življenje in socialne vrednote ter od različne narave ljudi in bi se tudi ob popolnem zenačenju pogojev življenja ne mogla uresničiti. Vsekakor pa tudi stoji, da za prevesno večino ljudi brez gmotne blaginje ni subjektivne blaginje t. j. zado-

voljnosti s samim seboj in z družabnim redom, notranje uravnovešeni in v smisla za občestveno življenje in njegove dolžnosti. Logični posledek je, da je treba subjektivni občji blaginji prej ustvariti možnosti nastanka. V novem družabnem redu mora biti zaradi tega poskrbljeno, da bodo v njem vsi ljudje ter vsi potrebni in koristni stanovi in sloji lahko primerno živeli, da se življenjski standard tudi najnižjih slojev dvigne na višino, ki bi ustrezala sodobnemu pojmovanju človeka vrednega in stanu primernega življenja.

Ugotavljanju, kaj je človeka vredno in stanu primerno življenje, t. j. izsleditvi, kakšna so objektivna merila in objektivni pogoji, posveča avtor dokaj vestnega truda in podrobne analize suhih dejstev; ne zadovoljuje se s samim postulatом, kakor po navadi pisci podobnih del, ki se temu razmotrivanju zaradi njegove težavnosti najraje izognejo; to je treba posebej omeniti.

Iz izsledkov svojega razbora o pogojih, merilih in stanju dejanskih razmer sklepa avtor, da je spričo neurejenosti socialnih in zlasti gospodarskih prilik ta občja blaginja dosegljiva samo s temeljito družabno reformo. Reforma pa mora biti, ako naj ima občja blaginja trajen obstanek, obenem duhovna, sociologična in gospodarska.

Za obravnavanje sociologične plati reforme si je pisatelj izmed mnogih teoretičnih sistemov sociologije izbral kot delovno hipotezo sistem, ki ga je med drugimi najbolj izoblikoval Toennies v slovitim spisu „Gemeinschaft und Gesellschaft“ in ki je izšlo v prvi izdaji l. 1887. Po tem pojmovanju sociologične strukture človeštva in socialnega dogajanja sploh ločimo dva tipa sociologičnih tvorin: nekatere vrste sociologičnih skupin — imenujemo jih zajednice — nastajajo v naravnem toku življenja same po sebi (družina, rod, pleme, narod, stan, občina, država, cerkev i. dr.); one so nekakšne organične celote z neenakimi pravicami in funkcijami členov. Drugi tip obsega družbe, ki jih ustanavljajo ljudje samovoljno in poljubno z namenom, da ž njimi lažje dosežejo določene svoje smotre; členi teh skupin imajo od vsega začetka v njih isto vrednost in iste pravice. Izrečno je treba omeniti, da pojmuje avtor ta dva tipa le kot krajna, kot mejni točki, ki je med njima vse polno prehodnih tvorb. Dandanes, tako ugotavlja, prevladujejo zmiraj bolj umetno organizirane sociologične tvorbe in tudi v pravne zajednice prihaja mnogo vnanje organizacije; današnja družba je zelo atomizirana, v njej odločajo interesne skupine, zatlačujejo občestveno misel čisti poslovni odnosi, nedostaje pa stanovske vzajemnosti in moralnega čuta odgovornosti.

Novi družabni red pa more nastati samo, ako pojmujejo in občutijo ljudje družbo kot zajednico. Zato se mora družba znotraj tako organično naravnati, da pri posameznikih in v družbenih tvorbah odločata zopet smisel in duh prave zajednice; ta zajedniški čut mora najti izraza posebno v stanovski vzajemnosti, v sodelovanju stanov, ki v njem vrši vsak stan, ki je izrazit pojav družbene zajednice, svojo funkcijo in dolžnost. Edino z idejo stanovske vzajemnosti je mogoče v ljudeh na novo vzbuditi elementarno zavest poklicnih dolžnosti, moralni čut, ki vrše ljudje ž njim svoje družbene funkcije sami od sebe, iz notranje potrebe. Ako se to ne doseže, zatrjuje Gosar, so vsi reformatorični naporji zastonj, kajti iz ljudi, ki ne občutijo svoje vezanosti na rodbino, stan, državo, narod, poklic, občino itd., ni mogoče ustvariti organično urejene družbe, ki bi v njej vsi ljudje našli svoje zadovoljstvo.

Primum necessarium je torej, gojiti duha, ki naj pridobe ljudje ž njim smisel za zavedno zajedniško udejstvovanje in podrejanje svojih individualnih interesov občim interesom. To je treba doseči s socialno

(občestveno) vzgojo. Kako, o tem razpravlja avtor obširneje v 2. zvezku (str. 865—900). Glavne konkretnejše zahteve so v tem pogledu, da se v zasebnem in javnem življenju brezpogojno priznavata resnica in pravica, da zavlada brezpogojno poštenje, da se odpovedo ljudje sleherni demagogiji, da se vodi radikalen boj proti materializmu in mamonizmu in da zavlada v družabnem življenju nov občestveni idealizem.

Toda spričo neurejenosti gospodarskega dogajanja in njenih posledic, ki zaradi njih večina ljudi nima odločilnega vpliva na svojo lastno blaginjo in ki zaradi njih vlada med stanovi razmerje, ki zvečine ni skladno z njih družabno vlogo in njih pomenom za družbo, se obča blaginja ne more uresničiti. Zavoljo tega bi obča blaginja ne mogla imeti obstanka, kajti šele, ako se ljudje oprostijo največjih materialnih življenjskih skrbi, bodo mogli imeti smisel za njegovo duhovno stran. Vse grmenje proti kapitalizmu nič ne pomaga, dokler ljudje ne bodo preskrbljeni z najvažnejšimi potrebščinami. Treba se je torej obenem lotiti reforme materialnih življenjskih pogojev.

Tu pa se pričenja dolga veriga težavnih praktičnih vprašanj: Kaj je treba vse reformirati na posameznih gospodarskih področjih, do katere meje in s kakšnimi sredstvi? Razbiranje teh gospodarskih problemov zavzema prevesno večino celega spisa. Tu velja trezen preudarek. Kajti gospodarstvo je racionalistične narave in ravno tako njegova tehnika. Najprej je treba čim najbolj skrbno in objektivno dognati, kaj je sploh mogoče z reformo doseči in kaj ne. Predvsem pa moramo temeljito poznati sedanji tržno-menjalni mehanizem in reformne možnosti trezno presoditi. Temu spoznavnemu namenu služi obširno poglavje prvega zvezka o gospodarskih osnovah; v njem podaja v zgoščenih oblikah glavne izsledke svojega dela „Socialna ekonomija“ iz leta 1924. Treba priznati, da varuje avtor v tem delu svoje objektivno stališče, da podaja v strnjeni sistematiki le kajstva in pušča najstva ob strani oz. jih kot takšna jasno označuje. Skrbno loči tudi med pojavi zasebnega in narodnega gospodarstva. V glavnem gre za analizo kapitalističnega gospodarskega sistema, za redovitosti tržnomenjalnega mehanizma in za tvorjenje donosov, dohodkov in cen in njih medsebojnih zveznosti. Mnogo paznje posveča tudi konsumu, ker zavis, kakor ponovno poudarja, končno le od konsumentov, kaj, koliko in po kakšnih cenah se proizvaja t. j. v kakšne svrhe in kako racionalno se uporabljajo proizvodna sredstva.

V naslednjih poglavjih si pa slede drug za drugim socialni in družbeni problemi. Tu razmotriva avtor zasebno gospodarjenje raz narodnogospodarsko in družbeno zrelisče, raz katero dobi način ukoriščanja gospodarskih sredstev drugačen značaj. Ker sta merilo in motiv zasebnega gospodarjenja edinole rentabilnost in je ono naravnano brezobzirno na doseganje čim večjega dobička, posledice ne morejo biti drugačne, kakor da najširše ljudske plasti ne morejo pridobiti sredstev za človeka vredno in stanu primerno življenje, da se človeška delovna moč na delovnem trgu popolnoma zenačuje z živalsko in mehanično delovno močjo in da vlada vsled neusmiljenega izkoriščanja neizbežno nasprotje med imovitimi delodavniškimi in delojemniškimi sloji. Neskladnosti med zasebnim gospodarstvom in narodnogospodarskimi ter občimi interesi so osnovane v naravi enih in drugih. Zato jih je mogoče odpraviti oz. v zaželeni meri omejiti le z reformo gospodarskega sistema in s smotrnim oblastvenim poseganjem v naravni tok gospodarskega življenja.

Na vprašanje, ali naj bo ta reforma revolucionarna in neposredna ali pa evolucionarna, posredna, odgovarja avtor, da se zbog nepovolj-

nih izkustev, pridobljenih s kolektivističnimi eksperimenti, priporoča samo posredni način reforme t. j. postopna delna preureditev gospodarstva na sedanjih njegovih osnovah; zato da govori tudi dejstvo, da so se osnove obstoječega gospodarskega reda (zasebna svojina, svobodna izbira dela in konsuma) že tako zakoreninile v človeški naravi, da si brez njih življenje sploh ne moremo več predstavljati.

Nadaljno konkretnejše vprašanje se glasi: s kakšnimi reformnimi ukrepi pa je mogoče doseči, da služi celokupno gospodarjenje zadovoljivo hkrati tako osebnim težnjam po največjem dobičku kakor v polni izmeri tudi občim družbenim potrebam in interesom? Tako namreč, da dobiva vsak človek ono minimalno količino dohodkov, ki dovoljuje človeka vredno in stanu primerno življenje; z drugimi besedami, kako doseči, da so v posameznih narodnih gospodarstvih dohodki v celoti zadostni in da so ti dohodki med ljudi pravilno in pravično porazdeljeni? Na tej točki se je znašel avtor čisto logično pred najtežjimi gospodarskimi vprašanji, n. pr. kako ob nadaljni veljavi osnov sedanjega gospodarstva doseči zadostno visoke dohodke, kako naravnati dohodke brez dela, ki se, dokler priznavamo zasebno lastnino, ne dajo odpraviti, da bodo hkrati uporabljani v obče koristi in interese, kako naj se pravilno porazdeli delo, kakšne naj bodo socialne dolžnosti lastnine, kako naj se sploh ustvari pravilnejša razdelitev lastnine v mejah narodnogospodarske dopustnosti, kako naj se poskrbi za javnost lastnine itd. Tu je nanizano drug za drugim še toliko drugih čisto praktičnih problemov, da bi njih navajanje zahtevalo skoraj reprodukcijo zadnjih poglavij Gosarjevega spisa.

Avtor se reševanju teh problemov nikakor ne ogiba, marveč gre trezno in resno na iskanje sredstev, ki bi se z njimi mogle odpraviti ovire. Izbiro med raznimi metodami oz. kardinalnimi osnovami teh praktičnih reform dela avtorju njegovo načelno svetožorno stališče enostavno, ker noče ne državnega gospodarstva, ne državnega socializma in ker tudi zavrača idejo „totalitarne“ države kot izrazito nekrščansko. V novem družabnem redu naj ravno tako veljata svoboda in enakopravnost, le nekoliko drugače bo treba pojmovati svoboščine, jim dajati nekoliko drugačno vsebino in dati več veljave tudi avtoriteti, ki brez nje ni enotnega smotrnega naravnavanja osebnih interesov v pravcu občestvenih koristi.

Razlagi, v kakšni smeri in v kakšnem obsegu naj se spremeni vsebina svoboščin, velja pretežni del drugega zvezka. Dejstvo, da izvirajo glavni nedostatki iz neurejenosti, iz pomanjkljive občestvene smotrnosti gospodarjenja, narekuje magistralno vsebino reforme. Kakor namreč stoji, da zgolj vnanja ureditev novega občestvenega gospodarstva ne zadostuje in da nobena zgolj vnanja organizacija, čeprav zasnovana po socialnih vidikih, ne more dati ljudem pravega občestvenega duha, stoji tudi, da je problem reforme predvsem organizatoričen, torej tehničen problem: racionalizem, ki vlada v zasebnem gospodarstvu, se mora razširiti na narodna gospodarstva.

Organizacija poobčestvenega gospodarskega reda stavlja zopet od svoje strani dvojne načelni vprašanj, prvič, kdo naj nosi glavno skrb za zares enotno in smotno vodstvo celokupnega narodnega gospodarstva, in drugič, kako naj bi bil ta vodilni organ podružabljenega gospodarstva zasnovan in organiziran? V teh dveh vprašanjih, pravi avtor, je jedro problema o podružabljenem gospodarstvu. Eno in drugo vprašanje je rešljivo samo na samoupravni podlagi.

Organizatorični temelj poobčestvenega gospodarstva vidi Gosar v poklicnih stanovih kot izvrševalcih različnih socialnih funkcij (kulturnih, gospodarskih in političnih). Posamezni poklicni stanovi sami

zase (vsaki posebič) sicer ne morejo postati nosilci občestvenega reda, marveč le različni stanovi hkrati, združeni v „korporacijah“ ali v podobnih, kakor koli poimenovanih skupinah, združeni nadalje po podjetjih in strokovnih panogah, poleg njih oz. v zvezi z njimi pa morajo postati nosilci novega reda tudi socialni stanovi. Poklicni stan obsega vse, ki vršijo isti poklic ne glede na njih gospodarski in socialni položaj, socialni stanovi pa se ločijo po družabnem in gmotnem položaju, po načinu življenja, po posebnih socialnih potrebah in zahtevah in po posebnih pogledih na družabno življenje. Korporacije združujejo ljudi najrazličnejših poklicev in raznih socialnih ustanov. Socialni razredi so zgolj prehodne interesne skupine ljudi določenega socialnega položaja in niso sposobni postati bistven del organizatoričnega novega reda.

Razmotrivanja o konkretnjših organizatoričnih načinih in izmerah poobčestvenja gospodarstva obsegajo večji del drugega zvezka (str. 231—865). Po avtorjevi zamisli naj se občestveno urejeno gospodarstvo organizira v dveh smereh: navpično po obratih, podjetjih oz. skupinah podjetij in po gospodarskih panogah, prečno pa po teritorialnih enotah (občinah, okrajih, deželah in državi). Vendar pa avtor ne podaja novih oblik do podrobnosti, on poudarja izrečno, da ne gre do podrobnega izmišljati, kako naj bo poobčestveno gospodarstvo urejeno v potankostih, marveč da hoče pokazati samo načela in glavne smeri, podrobna slika pa da bo nujno zavisela od vsakokratnih razmer in se bo spreminjala. Nadalje zelo poudarja, da more ta preureditev nastati samo polagoma v okvirju posameznih narodnih gospodarstev, občestvena ureditev svetovnega gospodarstva je pa misljiva samo kot zelo oddaljena faza.

Vsebinsko je ta del spisa tako bogat in pester, da na par straneh recenzije narave obravnavanih problemov ni mogoče niti jasno označiti še manj pa odtehtavati argumentov pro in contra. Ta del spisa je tudi bogat kritičnih analiz in presojo sodobnih gibanj in pojavov, ki so v zvezi z reformatoričnimi poskusi na gospodarskem področju. Kljub temu moram opozoriti na trije. Prvič, da smatra avtor nacionalizem za velevažno kulturno in politično dejstvo, ki se tudi v poobčestveni družbi ne bo smelo omalovaževati. Drugič, da vsebuje ta del spisa takorekoč cel sistem narodno-gospodarske politike, to pa tako, da ne obravnava prav vsega, s čimer se bavi ta znanost, pač pa tiste, ki so danes v ospredju ali ki so v zvezi s poobčestvenjem gospodarstva. Osobito pozornost posveča reformam, ki se tičejo porazdelitve in omejitve zemljiške posesti, ureditve in omejitve zasebnega velepodjetništva in preprečitve finančnega gospodstva finančnega velekapitala. Tretjič je omembe vredno, da se avtor ne izogiba eni izmed najspornejših točk, namreč ureditvi razmerja med samoupravnim vodstvom podružabljenega gospodarstva na eni in vrhovnimi političnimi oblastmi na drugi strani; podružabljeno gospodarstvo mora nujno biti urejeno samoupravno, v državi pa more biti le ena najvišja oblast. Razmotrivanja o načinih, kako povezati najvišje gospodarske organe v pokrajinah, deželah in v državi z najvišjimi političnimi organi v eno samo celoto in kako tudi politično življenje poobčestviti dosledno po samoupravnem načelu, spadajo k najzanimivejšim in vsebinsko najbolj bogatim. Tu bodi povedano zgolj toliko, da vodi avtorja pri reševanju tega težavnega problema njegovo načelo, da je oblast regionalnih samouprav ravnotako primarna in originarna, kakor je primarna in samobitna državna oblast; ožje politično-pravne enote spadajo sociologično v isto vrsto z državo, tej gre prioriteta le v tej smeri, kakor so določeni interesi važnejši in širši.

Ko je očrtal tako cilje in zahteve, podal popoln sestav reform, potrebnih za poobčestvenje družabnega zlasti gospodarskega življenja in opisal glavno organizatorično ogrodje, prikazuje avtor v poslednjih poglavjih še načine uresničevanja. V tem pogledu smatra, da je predvsem potrebno dvoje: a) določiti smeri, ki naj bi v njih delali za idejni in moralni preporod, in b) izbrati oblike neizogibne, če treba tudi prav radikalne praktične borbe za nov občestveni red.

Takšna je vsebina tega dela, kolikor mora interesirati vsakogar, naj si bo že katerega si bode svetovnega nazora, kdor čuti za sodobne gospodarske in socialne probleme zanimanje.

Poleg tega pomena pa gre delu še drug važen pomen (gl. podnaslov!): ono pomeni ogromen napredek za idejno utemeljitev in programsko izpopolnitev oz. reformo krščanskega socializma oz. delo je sodobni gospodarski vedi ustrezajoč program krščansko-socialnega aktivizma, ki je avtor pri nas njegov najvidnejši zastopnik. Pisateljeva kritika dosedanjega krščanskega socializma je upravičena in utemeljena. Ta kritika očita teoretičnim in idejnim vodnikom tega gibanja med drugim, da so enostavno prevzeli organizacijsko pojmovanje družbe, da so svoj nauk preveč mehanično oblikovali kot negacijo marksističnih nauk, da pojmujejo socialno dogajanje premalo realistično in taje celo tako evidentne pojave, kakor je razredna borba, da niti niso znali zadevnih vprašanj pravilno postaviti in formulirati. Krščansko-socialno gibanje, kakor smo ga dozdaj v javnosti opazovali, hoče biti od vsega začetka pravično prav vsem, se ogreva ob nekem meglemen občem solidarizmu, proglašča neki edinstven program, ki naj bo za vse absolutno in edino pravilen, in gleda na svet preko mere simplistično. Zlasti kar se tiče gospodarskih pojavov, jih razlaga z nezadostnim, velik del pogrešnim pojmovnim aparatom, sestavljenim iz naukov sholastične, klasične in marksistične gospodarske teorije. Zavaljo tega krščanski socializem ni mogel v večjem obsegu pritegniti delavskih mas, ki občutijo razredno borbo na sebi, nekatere novejšje krščansko-socialne struje pa so v namenu, da vendar pridobe zase več delavstva, svoje stališče in težnje prilagodile marksizmu še bolj in šle celo tako daleč, da se njih program po svoji socialni in ekonomski vsebini od marksističnega le malo razlikuje.

Dr. Gosarjev aktivistični program izhaja sicer iz istih načel krščanske socialne etike, kakor nahajajo izraza v socialnih papeških okrožnicah, toda on se ne zadovoljuje z načeli, marveč gre odločen korak dalje, on se vprašuje in raziskuje: ali se dajo konkretne zahteve krščanskega socializma, kakor jih postavljajo teoretiki in politični voditelji tega gibanja, sploh udejestiti v svetu realnega dogajanja, v sedanjem gospodarskem redu, kako bi ta gospodarski red na dejanske poskuse reagiral, če bi hoteli zgolj po teoretični, mehanično zenačujoči pravičnosti urediti cene in dohodke, mezde in donose, proizvodnjo in konzum, kredit in konkurenco, delovne odnose, svojino in njeno porabo itd? Avtor vprašuje: ali gospodarska realnost sploh dopušča integralno izvedbo dosedanjega krščansko-socialnega programa? Vrednost Gosarjevega spisa za krščansko-socialno gibanje je v tem, da pokaže, kako, v katerih točkah je dosedanja teoretična osnova njegovega praktičnega programa nepravilna in zgrešena, in korekture potrebna. Avtor predočuje, kako nespametno je zanikati takšno realno dejstvo, kakor je razredna borba, ki je naravna posledica razmer in ki je celo nujna, kjer to razmere zahtevajo. Nasprotno pa avtor zanika, da bi se mogla izvesti kakšna obsežna družbena in gospodarska reforma, ki bi mogla biti od vsega začetka enako pravična za vse. Vsekakor se avtor ne udaja optimističnemu slikanju, kako lepo bi krščanski socializem ves

svet preuredil, v njegovem spisu ni nikakšnih utopij, on rajši analizira suhoparno realnost in preiskuje za vsak posamezen krščansko-socialni postulat posebej, kakšni so v vnanjem svetu dejanski pogoji njegove uresničitve. Toliko o pomenu te knjige pro foro interno.

Gosarjevo delo ni priložnosten spis, ki ga je morda izzvala kriza poslednjih let; delo je nastajalo tako v času slabih kakor v dobi dobrih konjunktur polagoma v teku 20 let in nam predlaga izsledke ne le mnogoštevilnih dosedanjih piščevih teoretičnih študij, ki jih je objavljaval izza svetovne vojne, marveč tudi izkustva njegovega mnogostranskega praktičnega dela. Zato tudi ni „učeno“ v običajnem smislu besede, ne polemizira z drugimi pisatelji, ne zapravlja prostora z bibliografijo. Pisatelj zna, kakor malokdo, povedati tudi najzapletenejše gospodarske probleme in njih komplekse na preprost in jasen način, tako da se delo čita dokaj gladko in razumljivo; glavni vidiki in načela se z drugimi izrazi večkrat ponavljajo, tako da čitatelj zavoljo obširnosti dela ne izgubi orientacije; „ljudsko čtivo“ delo seveda ni, marveč predpostavlja precejšnje splošne izobrazbe.

Terminologično je spis kar moč enostaven, brez umetničenja; avtor uporablja, kjer le more, slovenske izraze in se ogiblje nadomeščanju obče znanih besed z novimi izrazi, ker bi se s tem, kakor pravi, le ustvarjala in povečala nejasnost in zmeda, ki ž njimi preti že po svoji naravi neprecizno in radi obilne in mnogomiselne rabe precejšen del nejasno izrazoslovje socialnih ved sploh.

Skoz in skoz, v vseh delih varovana doslednost osnovnega stališča daje spisu tisto notranjo celotnost, ki jo v spisih podobne vsebine ponavadi tako zelo pogrešamo.

Na vprašanje, ali vidi in popisuje avtor dejanski stan vseskozi pravilno, ali ga predočuje v zadostnem ali preširokem obsegu, ali ne zamenjuje prehodnih pojavov s trajnimi in narobe i. pod., bi odgovorili zastopniki raznih gospodarsko-teoretičnih sistemov, struj in odtenkov seveda vsak po svoje različno. Ugotavljati to podrobno v recenziji, bi bilo že zaradi terminologije težavno. Kajti narava pojmov in izrazov socialnih ved je velik del takšna, da se podaja njih vsebina, kakor jim jo daje pisatelj, le iz daljšega konteksta, pravzaprav šele iz duha celotnega spisa, da se dojema torej skoraj bolj čustveno kakor pa strogo racionalno. Nič pa ni lažje, kakor da daš v recenzijski oceni nehoti in nevede rabljenim pojmom nekoliko drugačno vsebino in delaš s tem avtorju krivico, čitateljem pa nudiš napačno informacijo. Sicer pa pravi avtor sam, da so slike, ki jih podaja o dejanskih stanjih, nepopolne in v podrobnostih večkrat premalo točne, njemu pa da gre le za to, da naznači vsaj najvažnejše pojave.

Podobno se more reči o kritiki podanega dejanskega stanja. Pri presojanju dejanskega stanja upošteva avtor gospodarske in negospodarske razloge, se ozira na materialne in nematerialne interese, na politične, gospodarske in duhovne koristi hkrati, jih odtehtava in skuša najti tisto točko, kjer se pokaže, kateri interesi so širši, on primerja torej celokupne koristi s celokupnimi škodami. Tako postopanje zahteva tendenca spisa, ki opisuje celotno reformo družbe, ne le po eni sami plati, n. pr. gospodarski. Zavoljo tega so tudi avtorjevi kriteriji različni, niso iste narave.

O problematiki, ki sledi iz popisa dejanskega stanja in kritične njegove presoje, se more reči, da jo razkriva avtor jasno, kolikor se tiče tendence spisa samega in da kaže skoz in skoz v praktično smer.

Kar daje poleg povedanega celemu spisu posebno privlačnost, je avtorjev smisel za realnost in njegova trezna presoja razmer in možnosti. V spisu ni sicer v podobnih spisih tako priljubljenega modro-

vanja o socialno-filozofičnih antitezah, ni nikakšne monistične mesijanske miselnosti, ki bi hotela preobraziti vse po enem samem vzorcu. Družabni red, kakor ga hoče avtor, ni nikakšen utopičen svet; on ne bo niti tako nov, saj bodo v njem karteli in trusti, sindikati in razredna borba, krize in konjunktura valovanja, profitarstvo in brezdelni dohodki, trenja med imovitimi in manj imovitimi sloji, stanovske razlike in politični spori itd., le da bo vse to vsled smotrnega enotnega vodstva narodnega gospodarstva in radi občestvene miselnosti večine ljudi omejeno na znatno manjšo mero. Tudi se ta red po avtorjevem mnenju ne bo uresničil v bližnji bodočnosti in tudi ne popolnoma v oblikah, ki jih avtor opisuje; saj svari sam pred poskusi, uvesti novi občestveni red ali tudi le stanovski in korporacijski družabni red kar po nekem določenem vzorcu ali načrtu. Svari tudi pred mnenjem, tako udomačenem med poborniki krščanskega socializma, da je organizatorična preureditev družbe po stanovskem oz. korporacijskem sistemu že gotova reforma. Gosar na mnogih mestih opozarja na časovno in krajevno pogojenost določenih organizacijskih oblik in radi tega ne daje nikakšnih podrobnih navodil, nasprotno, zmiraj naglaša, da ni in ne more biti edino pravilne organizacijske oblike podružabljenega gospodarstva, da je treba v novi red v prilagodeni obliki privzeti že obstoječe tvorbe in organizacije gospodarskega življenja, odklanja izumetničenost in svari pred poskusi, z organizacijskimi ukrepi razbiti življenjsko enoto v več povsem ločenih področjih (n. pr. politiko od gospodarstva in to od kulture i. pod.).

Organizacijam, kakor jih sam zamišlja, daje veliko mero elastičnosti in ves njegov oris organizacije ima, kakor zatrjuje, le bolj značaj primera, da način gospodarske organizacije, ki ga predlaga, ne more biti v vsakem primeru najboljši ali celo edino pravilen in mogoč. Tudi opominja na več mestih, kako je treba reformatične ukrepe skrbno individualizirati, svari pred poenostavljenjem, naglim posploševanjem in zavrača pretirane upe. Njegov novi svet še nikakor ne bo absolutno idealen, le največje neskladnosti in nepravilnosti se bodo polagoma omejile na minimum.

Celoten vtis, ki ga dobiš po prečitaniu knjige, bi mogel označiti kot začudenje, kako neverjetno primitiven je današnji gospodarski in politični red kljub vsej svoji kompliciranosti in kako mnogo bo treba še reformirati, preden bodo v novem družabnem redu vsi sloji vsaj približno zadovoljno in znošno živeli.

A. Ogris.

Dr. Olšar Erich: Příspěvek k nauce o vině. Rozpravy České Akademie věd a umění. Čís. 84. V Praze 1936. Str. IV. + 164.

Monografija mladega čehoslovaškega kriminalista dr. Ericha Olšarja p. n. Prispevek k nauku o krivdi obravnava enega izmed najzanimivejših problemov novejšje teorije kazenskega prava.

Čehoslovaška literatura o tem vprašanju sicer ni tako obširna kot n. pr. nemška, vendar obsega nemalo pomembnih del. Na prvem mestu stoji brez dvoma monografija prof. Mířičke: *O formách trestné viny a jih úpravě zákonně* (Praha. 1902), ki je izšla tudi v nemškem jeziku.¹ Prinesla je njenemu avtorju kot enemu (poleg Löfflerja) prvih utemeljiteljev teorije predstave evropski sloves. Hkrati pa je odločilno vplivala na določbe čl. n. k. z. o krivdnih oblikah. Iz poznejših razprav Mířičke o istem predmetu naj navedemo: *Trestní vina a vztah příčinný* (Zborník věd právních a státních) in *Odpovědnost za výsledek v přípravě osnově trestního zákona* (Právník. 1911.).

¹ A. Mířička: *Die Formen der Strafschuld*. Leipzig. 1905.

V novejšem času je bilo na Češkoslovaškem objavljenih več razprav o problemu krivde v neposredni zvezi z osnutkom čl. k. z.: Drbohlav: Jaké jsou formy trestné viny dle osnovy nového zákona trestního? (Právník. 1922). — Havliček: Vědomí jednání... Právník. 1930). — Solnař: Osnova trestního zákona Právník. 1926.). — Lorenz: Die Dreiteilung der Schuldformen und ihre Auswertung in den tschechoslowakischen Strafgesetzentwürfen. Prag. 1930.

Moderno problematiko t. tv. normativnega nauka o krivdi obravnavajo zlasti dela: Kallab: Trestní právo hmotné. Praha 1935. (str. 45—57) — Milota: Normativní pojetí viny a přípravná osnova čl. trestního zákona. Pocta Miříčkovi. 1933. — Ráliš: Studie o přičetnosti. Bratislava. 1931. — Foltin: Der Gedanke der Zumutbarkeit im tschechoslowakischen und österreichischen Strafrecht. Prag. 1934. V pravno-filozofski češki književnosti je omeniti v tej zvezi številna dela prof. Weyra o normativizmu v teoriji prava.

Zgoraj navedeno delo dr. Olšarja predstavlja poskus podrobne monografične obdelave problema o krivdi v smislu in duhu novejšje normativne teorije. Zasledujoč razvoj kazenskopravne doktrine o krivdi, ugotavljamo namreč zelo značilen pojav. V nauku o krivdi je tja do začetka 20. stoletja prevladovala naturalistično-psihološka smer ali t. zv. psihologizem. Vprašanje o krivdi se je obravnavalo kot vprašanje o krivdnih oblikah (naklep, malomarnost). Kriminalisti so se bavili v glavnem le z delnimi problemi, kakor vrste, oblike in stopnje krivde. Skozi desetletja se je vlekel spor med zastopniki tzv. teorije volje (Willenstheorie) in teorije predstave (Vorstellungstheorie). V tem sporu kriminalistov so odmevala nesoglasja, ki so obstojala v psihološki vedi (voluntarizem, asociacionizem). Pristaši psihologistične smeri so pojmoval krivdo kot subjektivni odnos med dejanjem in storilcem (F. v. Liszt) ali kot tako relacijo med storilčevo psiho in protipravno posledico, ki jo smatra za kaznivo pozitivno pravo (Miříčka). To so bile deskriptivne (opisne) psihološke opredelbe krivde. Psihološki konceptji krivde in njenih oblik je manjkal skupni znak, ki bi opravičeval podreditev krivdnih oblik naklepa in malomarnosti pod višji generični pojem krivde. Treba je bilo torej najti znak, ki bi bil skupen vsem oblikam krivde, ter se povzpeli na ta način do pojma krivde kot višjega pojma. Normativno pojmovanje krivde sloni na ideji, da krivde ne smemo istovetiti z njeno psihološko vsebino, temveč da predstavlja krivda določen odnos te psihološke vsebine napram normi. (Wertrelationsbegriff). O krivdi smemo govoriti, če ne obstoji samo objektivno nasprotje med storilčevim dejanjem in normo (protipravnost), marveč če opravičuje dejanje tudi očitek proti storilcu kot subjektu dejanja, da je ravnal zoper svojo dolžnost.²

Tudi avtor novejšega češkega dela o problemu krivde stoji na stališču normativne teorije. Ne soglaša pa z glavnimi zastopniki normativnega nauka (R. Frank, Goldschmidt, Freudenthal in E. Schmidt) glede važnega metodološkega vprašanja. Očita jim namreč, da motrijo kazenskopravno krivdo ne samo v okviru pozitivnega pravnega reda, temveč hkrati tudi v okviru izvenpravnih norm, zlasti etičnih. Sledeč v tem pogledu svojemu učitelju Jaroslavu Kallabu (Brno), smatra Olšar tako zamenjavanje za metodološko nedopustno. Strogi legalni pozitivizem češkega kriminalista se razvidi tudi iz naslednje njegove trditve: Vrednotenje na podlagi izvenpravnih norm, odnosno na osnovi

² Podrobneje gl.: A. Maklecov: Normativna teorija vinosti: Arhiv 1933.

kriminalno-političnih postulatov, pomeni veliko nevarnost za kazensko pravo, ker nasprotuje temeljnemu načelu: *Nullum crimen sine lege* (str. 88). Iz iste miselnosti izvira tudi negativna ocena nemške nacionalno-socialistične reforme kazenskega prava, kolikor zavrača le-ta idejo legalnosti v kazenskem pravu. Na vprašanje, ali spada pojem krivde v področje naravoslovnega, psihološko-kavzalnega spoznanja ali v področje normativnega spoznanja, odgovarja avtor tako-le: Pojem krivde je prepojen s psihičnimi elementi. Vendar te psihične sestavine (védenje, hotenje, možnost predvidenja itd.) še ne tvorijo pojma krivde. Za pojem krivde je potrebno, da se tem psihičnim elementom pridruži normativni element, t. j. vrednotenje omenjenih psihičnih aktov s stališča pravnega reda. Krivda je v tem smislu derivat pojma dolžnosti. Kršitev dolžnosti je tisti konstantni element, ki je skupen vsem krivdnim oblikam.

Nekateri zastopniki normativne teorije izvajajo iz svojih premis še nadaljnje zaključke. Psihološke sestavine naklepa ali malomarnosti so v konkretnem primeru lahko podane, toda na storilca vplivajo ponekod tako močni nagibi, da izgubi pod njih vplivom motiv dolžnosti vsaj pri povprečnem človeku svojo moč. Izmed takih nagibov stoji na prvem mestu stiska ali nuja. V zvezi s tem konstruira n. pr. Goldschmidt skrajno silo kot normativno opredeljen krivdo izključujoč razlog. So tudi avtorji, ki zanikajo krivdo v vseh primerih, v katerih od storilca po okolišnih ni pričakovati ravnanja, ki ustreza zahtevam pravnega reda. (Kriterij t. zv. „Unzumutbarkeit“, „nemislivosti drugačnega ravnanja“). Kot merilo služi ali odporna moč povprečnega dobronamernega človeka ali pa (po Freudenthalu) celó čisto-individualna odporna moč danega subjekta. Olšar pravilno naglaša, da bi uvajanje takega individualističnega kriterija pomenilo kapitulacijo pravnega reda pred delinkventi, zlasti pred zločinci iz prepričanja (str. 126.). Pravtako zavrača avtor kriterij „Unzumutbarkeit“ kot obči prekozakoniti razlog za izključitev krivde: „Vina je pojem pravní a duvody vinu vylučující musí býti stanoveni v právním řádu.“ (str. 133). Relativizacijo pojma krivde smatra pisatelj za nedopustno. Sodnik se ne sme iz služitelja prava pretvoriti v gospodarja prava. Zakonodavec more tipizirati v svojih določbah situacije, pri katerih je zunanji pritisk na storilčevo duševnost tako velik, da od njega ni moči pričakovati podreditve normam zakona (situacije slične skrajni sili). Le v tem bolj omejenem obsegu priznava češki kriminalist kriterij t. zv. Unzumutbarkeit. V širšem okviru se dá ta kriterij uporabiti le pri določitvi stopnje kazenske odgovornosti, t. j. praktično pri odmeri kazni. Na kratko se Olšar dotika tudi vprašanja o tem, da-li tvori nujen element naklepne krivde storilčeva zavest o protipravnosti dejanja. Avtor sledi v tem oziru svojemu učitelju Kallabu. Slednji pa vidi v tej zahtevi le odmev zastarele Heglove ideje o načelni razliki med civilnim in kriminalnim nepravom. V zadnjem poglavju knjige je podana analiza normativnih elementov krivde v pozitivnem pravu ČSR., to se pravi v b. avstrijskem in b. ogrskem k. z. in v novelah, ki veljajo na vsem ozemlju republike. Osnutka čl. kz. avtor v tej zvezi ne omenja.

Monografija dr. Olšarja ni napisana samo z veliko vnmemo in vestnostjo, temveč tudi z izrednim zanimanjem za obravnavani predmet, kar je posebno simpatično v spisu mladega znanstvenika. Na Olšarja so brez dvoma vplivale koncepcije njegovega učitelja Kallaba in vobče normativistične šole. Toda avtor je pokazal nenavadno sposobnost samostojne orientacije v silno zamotanem problemu. V svojem delu je avtor šel preko nekaterih vprašanj, ki so zvezana z naukom o krivdi

(problem determinizma in indeterminizma, vprašanje o odnosu med pojmom krivde in nevarnosti in nek. dr.). V mejah svojega ožjega temata pa je podal lepo in zaokroženo sliko sedanjega stanja nauka o krivdi. Češka akademija znanosti in umetnosti je uvrstila delo med svoje publikacije. S tem je pokazala, da zna ceniti resna prizadevanja mladih znanstvenikov tudi na polju pravnih ved.

A. Maklešov.

Dąbkowski Przemysław: *Księgi sądowe lwowskie w dawnej Polce.* We Lwowie, Gubrynowicz i Syn, l. 1937., str. 158.

Najnovejšega dela najznamenitejšega predstavnika poljske pravne zgodovine, ki je prikazal ustroj sodišč in pravosodja že v razpravah nepreglednega števila, ne bi omenjali v našem listu, ako ne bi smatrali za umestno, da razgrnemo v kratkih potezah zgodovino ohranjanja in ukoriščanja starih listin v preteklosti velikega mesta Lvova v svrhu primere z našimi mesti in trgi, ki so živeli pod težkimi razmerami glede križanja narodnosti in zlasti sovražnih napadov od strani Turkov. Avtor je opisal, kako so se hranile v Lvovu sodiščne knjige troje vrst: Księgi „grodzkie“, „ziemskie“ in „podkomorskie“. Prve so tudi nam že davno znane mestne knjige (Stadtbücher). O njih je zasledil avtor vesti šele iz l. 1635. A teh prvih do l. 1653 ni več. Spravljene so bile v poslopju ob rečici Peltew, pa jih je velika povodenj uničila. O teh piše avtor, da je deželni zbor l. 1699. arhivskim uradnikom, ki smejo biti samo iz rodu dobrih plemičev, zabičeval, da naj pazijo, da dobi mladina plemenitega rodu v uradih priliko, da se vadi v jurisprudenčiji. „Ziemskie Księgi“ (Landgerichtsbücher), knjige deželnih sodišč se omenjajo v Lvovu že l. 1618., ipak v primeri z našimi razmerami prilično pozno. Kod so se spravljale, kako so deželni stanovi skrbeli za njih ohranitev, to vse je avtor vestno dognal in popisal, pa je moral ugotoviti, da so bile tudi te po večjem delu ob veliki povodnji l. 1653. uničene. Iz l. 1666. imamo konstatacijo, da se sprijeti listi od preostalih knjig niso dali več vsaksebi ločiti. Tretje vrste knjig („podkomorskie“) so latinsko označene kot „acta granicialium“, nemško „Grenzakten“; šlo je tu za sodne spise, ki so veljali za lvovsko okolico. O njih je ohranjen register iz l. 1618., vendar le od črke a do j. Tu so zaznamovane listine iz let 1339 do 1543. K vsem svojim zgodovinskim ugotovitvam je Dąbkowski dodal dokazne listine, deloma po besedilu, deloma v ekscerptih, 31 po številu. Med njimi se nahaja nekoliko „protestacij“ deželnih stanov, ki ostro obsojajo izgube sodnih knjig. Z navedbo teh raziskovanj Dąbkowskega smo hoteli podpreti naše mnenje, da ni da bi se nas lotevalo malodušje, če mi kot majhen narod še ne razpolagamo z bogatimi viri o naši pravnozgodovinski preteklosti. Trdimo celó, da pri nas razmere še niso preveč tužne, le resnih delavcev na polju pravne zgodovine slovenskega ozemlja bi bilo treba pridobiti.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Andrejka Rudolf: *Doneski k zgodovini uradne statistike v Jugoslaviji.* Ponatis iz „Službenega Glasnika ministrstva notranjih del.“ Beograd, 1937. str. 39.

Dr. Blagojević Vidan: *Medjunarodna gradjanska odgovornost avtomobilista i obavezno osiguranje ove odgovornosti.* Posebni odtis iz Braniča, 1937. Str. 39.

Dr. Ehrenzweig Armin: *System des österreichischen allgemeinen Privatrechtes. Zweiter Band — zweite Hälfte: Familien- und Erbrecht.* Zweite Auflage, bearbeitet von Dr. Adolf Ehrenzweig. Dunaj. Manz. 1937. Str. 645. Cena S 27.50.

Dr. Ehrenzweig Albert: *Zur Erneuerung des Schadenersatzrechtes.* Dunaj, Manz, 1937. Str. 59. Cena S 5.04.

Dr. Goršič Franja: Povodom stavljanja na snagu Zakona o izvršenju i obezbedjenju (Ip.) Ponatis iz „Službenega Glasnika Ministarstva unutrašnjih poslova“. Beograd, 1937. Str. 25.

Dr. Krbek Ivo: *Diskreciona ocjena.* Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu. 1937. Str. 530.

Dr. Kušej Rado: *Konkordat.* Ustava in verska ravnopravnost. I. Blasnika nasledniki. Ljubljana, 1937. Str. 73.

Dr. Matijević Ivo — dr. Čulinović Ferdo: *Komentar Zakona o izvršenju i obezbedjenju.* Svetlost, Beograd, 1937. S snopiči 3, 4 in 5 je završena prva knjiga tega komentara, ki obsega predvsem zakonito besedilo s kratkimi pojasnili. Pridani so še: uredba o cenzitvi zemljišč, uredba o spremembah in dopolnitvah ip., navedba primerov, v katerih je dopusten v izvršilnih stvareh rekurz in kdaj ima rekurz odložni učinek, izčrpno stvarno kazalo. Prva knjiga ima 417 str., cena cele knjige 125 dinarjev.

Dr. Skaberne Fr.: *Rapport sur les conventions internationales pour l'assistance judiciaire.* Paris. 1937.

Dr. Ščetinec Juraj: *Nacionalni socijalizam. Idejni osnovi i socijalno ekonomska izgradnja.* Zagreb. Samozaložba. 1937. Str. 110. Cena 20 din.

Staub's Kommentar zum Allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuch. Ausgabe für Oesterreich. I. Band, 20. Lieferung, čl. 238—241. Str. 1217—1280. II. Band, 10. und 11. Lieferung, čl. 348—356. Str. 577—704. 12. und 13. Lieferung, čl. 356—369. Manz, Dunaj. 1937. Str. 705—832.

Trgovački zakon Kraljevine Jugoslavije. Predgovor napisao dr. Pavao Rastovčan. Tipografija. Zagreb. 1937. Str. 378. Cena 40 din.

Zakon o privrednim zadrugama. Predgovor napisao dr. Vinko Esih. Tipografija. Zagreb. Str. 86. Cena 15 dinarjev.

Članki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv LII, 3: Acimović M.: Nekoliko aktuelnih krivično-pravnih pitanja. Kostić L.: Saradnja skupštine i senata u donošenju zakona. Marković B.: Pravičnost kao misao i pravno iskustvo. Petković L.: Rok za odgovor na tužbu može se produžiti. Konić R.: Dostavljanje građanskih tužbi i sudskih odluka tužiocima — pravnim licima. Bartoš M.: Koncentracija hipoteke. Mirković N.: Palestina i pitanje jevrejske imigracije. — Arhiv LII, br. 4: Živanović T.: Zaštita oslobođenika u Jugoslaviji. Timoškin V.: Paralelne kazne. Blagojević B.: Pojam lica bez državljanstva. Knežević D.: Sudska odluka u građanskim sporovima i njen odjek kod parničara. Živković R.: Ugovor u poklonu u sistemu poljskog Zakonika o obligacijama. Pržić I.: Jedan prilog teoriji sankcija u Međunarodnom pravu. — Branić br. 9: Živadinović M.: Dobrotvorne ustanove Komore. Vukčević R.: Novi zakon o istupima. Radović N.: Pravni karakter garantnog pisma. Subotić Dj.: Horizontalna (etažna) svojina na zgradama. Vušović I.: Da li je sud u mogućnosti da osudi potstrekača kad je nepoznat izvršilac krivičnog dela a nije utvrđena nikakva veza između potstrekača i nepoznatog izvršioca? — Branić br. 10.: Izveštaji Odbora Advokatske komore u Beogradu. — Mjesečnik br. 10: Reichsman M.: Odgovornost za štete prouzrokovane kretanjem motornih vozila i potreba donošenja zakona u prometu motornim vozilima. Polak M.: Obezbedjenje najamnine i zakupnine po novim propisima. Stanojević J.: Odluke sudova o žalbama protiv odluka opštinskih vlasti glede neizdavanja zemljoradničkih uvjerenja. Koritnik B.: Javne daće kao prven-

stvene stavke. Milović A.: Opet o pitanju zamjenjivanja novčane kazne kaznama lišenja slobode. Kulaš J.: Odmjeravanje kazne. — **Policija** br. 17—18: Kulaš J.: Oštećeni krivičnim delom. Nedeljković N.: Pobacivanje u krivičnom pravu. Kecojević S.: Oduzimanje svojevlasnosti po novom vanparničnom postupku. N. F.: Novi pravilnik o nadzoru nad otpadnim vodama. Mirković Lj.: Suština patentnog prava. Osiguranje gradskih i opštinskih službenika za slučaj bolesti, starosti, iznemoglosti, smrti i nesreće. Djordjević R.: Kako da dodjemo do saznanja o pravoj visini razvijenosti kriumčarske trgovine duvanom. — **Policija** br. 19.—20.: Kulaš J.: Isključenje iz narodne zajednice. Jevtić D.: O lečenju duševno poremećenih okrivljenika za vreme posmatranja njihovog duševnog zdravlja. Vesić D.: O postupku redovnih krivičnih sudova pri izvršenju presuda u pogledu kazni lišenja slobode. Petković L.: Da li § 306 Kz. ukida kažnjivost i kod kleveta. Mišić D.: Pravo poverioca koje proističe iz § 385 g. s. p. Josip B.: Pravni položaj prinudnih udruženja u suzbijanju bespravnog rada po Zakonu o radnjama. Devečerski Z.: Podizanje novih gradjevina na selu u vezi sa taksenim propisima oko izdavanja građevinskih dozvola. Milićević V.: Međunarodno udruženje kriminologa. — **Pravna Misao** br. 5—6.: Radojković M.: Kako se postavlja kolonijalni problem. Istorijski materijalizem. Krulj V.: Ništavost pravnih poslova. Čemerlić H.: Obavezno glasanje. — **Pravosudje** br. 9—10. Živanović T.: Položaj krivičnog prava u sistemu nauka. Aćimović M.: Odmjeravanje kazne. Petrović B.: Krivična odgovornost pravnih (moralnih) lica. Vesić D.: O pogrešnoj primeni propisa krivičnog sudskog postupka kod sudova na teritoriji Apelacionih sudova u Beogradu i Skoplju. Šapčanin S.: Nekolike primedbe na Predosnovu Gradjanskog zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju. Kosijer I.: Kako da se postupa sa jednom menicom koju je akceptiralo više dužnika medju kojima je jedan zemljoradnik pod zaštitom Uredbe a svi ostali van svake zaštite? Kazimirović R.: Organizacija crkvenih sudova na način, koji će, po mogućstvu biti jednoobrazan u celoj pravoslavnoj crkvi i sastav crkvenog kaznenog postupka. Blagojević V.: Kakav značaj ima odredba u ugovoru o zakupu sa javnim vlastima da se zakupno dobro po isteku zakupa ima vratiti u primljenom stanju. Hiršl J.: O obezbeđenju imovine u postupku prinudnog poravnjanja van stečaja. Petković L.: Dali sudija odn. sudijski pomoćnik može biti zapisničar u izbranom sudu. Deveskovi A.: Specijalno formalno pravo Uredbe o likvidaciji zemljoradničkih dugova i njegova primena u praksi. Stjepanović N.: Postupak u Glavnoj kontroli posle donesenih presuda Državnog saveta po tužbama Glavne kontrole. Manojlović M.: Za hitno donošenje Zakona o sudijama.

Razne vesti.

Prof. dr. Čedomiru Markoviću u spomin. Dne 2. septembra t. l. je po dvodnevnj bolesti u svojem 62. letu umrl profesor subotičke pravne fakultete dr. Čedomir Marković. Rojen u valjevskom okrugu, je dovršil gimnaziju u Šabcu; po maturi in vojaškem roku je dve leti živel doma v vasi, hoteč postati kmet. Premislil si je, odšel na Dunaj in v Gradec; tu je bil l. 1904 promoviran za doktorja prava. Po par letih sodniške službe, v kateri se je že pokazal njegov kritični duh, je postal odvetnik. Udeležil se je vojn od l. 1912 dalje, šel skozi Albanijo, v Bizerto, nazaj v domovino. L. 1918 je postal zopet sodnik, l. 1920

izredni, l. 1922 redni profesor v Subotici. Predaval je obče državljansko pravo, po potrebi pa tudi druge predmete, zlasti civilni proces. Svojim dijakom ni bil samo uspešen predavatelj, nego tudi pravi prijatelj.

V svojih mlajših letih se je bavil s književnostjo in tudi s politikom. Pozneje se je, kar je meni znano, popolnoma posvetil pravu. Ni ostal pri svoji ožji stroki, njegova najboljša dela posegajo v same temelje prava, zlasti treba imenovati njegov „Uvod v pravo uopšte“. Mnogo je sodeloval tudi v domačih in tujih strokovnih listih. Povsod ga poleg strokovnega znanja odlikujeta trezna razsodnost in nepremagljivo stremljenje za resnico. Če je bil prepričan, da gre za njo, je bil ob vsi svoji, skoro bi rekel pretirani skromnosti odločen in nepopustljiv. Tako treba razumeti tudi njegovo kritiko predhodnega načrta za novi državljanski zakonik. Mnogi mu glede tega njegovega poslednjega večjega dela v marsičem ne bodo dali prav, vsi mu pa bodo morali priznati veliko znanje in marljivost in neugnano težnjo za onim, kar je spoznal za najboljši; tudi je bil s tem delom eden prvih, ki se je lotil kritične presoje našega predhodnega načrta.

Največje zasluge pa ima pok. Marković za naš novi trgovinski zakon. L. 1928. ali 1929. je bil postavljen za člana komisije, ki je takrat začela svoje seje. Takrat sem ga spoznal osebno. Vedel sem, da ni čisto „od stroke“, sicer sem takrat o njem vedel prav malo. Bil sem nezaupljiv in zdelo se mi je, da je tudi on. Motilo me je skraja, da se je z njim počasi delalo. Dalj pa ko smo delali skupaj, bolj sem spoznaval, da ni samo izvrsten pravnik in temeljit mislec, nego tudi posebno usposobljen za sodelovanje v zakonodaji. Miren, preudaren, razlagam pristopen, je hotel vsakemu vprašanju do dna; razmišljal je o učinkih vsake besede, iskal najprimernejšega izraza. Prostovoljno je prevzemal nalogo, da sam premisli in najde najbolj ustrezajočo dikcijo. Ubijal se je dan in noč. Z eno besedo, razumel je svojo nalogo, kakor treba in kakor ne vsakdo. Pri tem je skrbno pazil na jezik in gledal, da se vsaka beseda postavi tja, kamor najbolj spada. Tako smo skozi več let delali skupaj mesece in mesece, nazadnje tudi za našo prireditvev ženevskih zakonov o menici in o čeku, in vedno bolj sem ga cenil in uvideval, koliko je prav za prav njegova previdnost, ki sem jo v začetku imel za počasnost, koristna za solidnost dela. Sredi septembra bi se bili morali sestati, da preresetamo načrt uvodnega zakona za trgovinski zakon. Sedaj so seje odgodene, težko bo Markoviću najti vrednega naslednika. Težko tudi za tretji del trgovinskega zakona, za katerega je on izdelal referentski načrt.

Ob vsem tem skupnem delu pa sem spoznal tudi človeka in moža. Majhno, drobno, neznatno telo je odevalo veliko dušo in kremenit značaj. Kar je rekel, je tudi mislil, in kar je mislil, tega sicer ni zaupal vsakomur — bil je jako molčeč mož —, komur pa je, temu je povedal odkrito, brez pridržkov in skrivanja. Kljub zunanji resnosti, skoro bi dejal osornosti je bil dobrohoten, blag, celo mehak človek, in ko smo se sprijateljili, smo naporno delo včasih prekinili s čašico „turške“ ali čaja in z veselo anekdoto, ki se ji je znal tudi sladko nasmejati — pa ne za dolgo; prevesten je bil, da bi si bil privoščil več kot neobhodno potreben odmor. Velik rodoljub, je uvideval težave v naši mladi državi in zlasti v naši zakonodaji. Kritikoval je napake, tudi ostro, pa ne razdiralno, vedno z najboljšim namenom. Le nepoštenost in neresnico je črtil, zanju ni poznal opravičila. O sebi, o svojem delu, skoro ni govoril. Dolgo je trajalo preden je kaj povedal o svojih otrocih, sinovih častniku in univ. docentu in hčeri doktorici medicine, ki so v njem imeli najskrbnejšega očeta, in na katere je bil lahko po pravi ponosen, dasi se je ta ponos komaj opazil.

Náša Ljubljana, kjer smo dvakrat delali po par tednov, mu je ugajala: po dolgih sejah se je najrajši umaknil v Tivoli, pod Rožnik; kar užival je hlad, prirodo, gozd. Tega je, na kmetih rojen, pač premalo za svoje zdravje imel v Beogradu in Subotici.

Meni bo poslej nekaj manjkalo v Beogradu.

M. Škerlj.

Kronika Društva „Pravnika“. Diskusijski sestanki o predhodnem načrtu občega državlanskega zakonika so se vršili dne 18. in 25. novembra t. l. Dne 6. novembra je predaval upok. načelnik dr. Skaberne Fran: Črtice iz kongresa Mednarodne zveze odvetnikov v Parizu. — Društvu so pristopili naslednji novi člani: Novak Avgust, tajnik Vzemne zavarovalnice, Gočmanac Borivoje, urad. pripravnik, dr. Kulaš Juraj, odvetnik, Kaušek Micika, dr. Pogačnik Teodor, dr. Šorli Ivo, javni beležnik.

Osebnosti. Za sodniške pristave so postavljeni: Tominec Oskar (Marnberg), Hribar Stanislav (Škofja Loka), Cvirn Otmar (Murska Sobota), Colarič Franc (Laško), Kunič Jože (Radeče), Modic Kazimir (Celje). Za starešino sreskega sodišča v Tijeknem je postavljen štrukelj Vinko, premeščen je sodnik Miškot Andrej v Ribnico. — Pri upravnem sodišču v Celju je postavljen za sodnika Masič Stanko. — Pri banski upravi v Ljubljani so postavljeni: za načelnika dr. Ratej Fran, za banskega inspektorja Trstenjak Dragotin, za banskega svetnika Kette Oton in Novak Stanko, za politično-upravnega sekretarja Mahnič Rafael; za sreske načelnike so postavljeni Bavdek Ivan (Konjice), Malešič Matija (Logatec) in Vidmar Vinko (Novo mesto). Pri finančni direkciji v Ljubljani so postavljeni: za višjega finančnega svetnika Jurko Viktor, za finančnega svetnika Gunde Anton, za finančnega sekretarja Korenini Aleksander. — Odvetniško pisarno so odprli: dr. Pretnar Stojan v Mariboru, dr. Kalan Zdravko v Celju, Čvetko Franjo v Mariboru. Iz imenika advokatov je bil izbrisan na lastno prošnjo dr. Janežič Konrad. — Umrli so: sreski načelnik v pok. dr. Ipavič Marko, višji poštni svetnik dr. Lamut Ivan in višji drž. pravdnik, dvorni svetnik v pok. Jeglič Andraž.

Kongres pravnikov kraljevine Jugoslavije. Letos spomladi je pokrenilo predsedništvo Stalnega odbora vprašanje, ali naj bi se obdržala v jeseni 1937 kongresna skupščina v Novem Sadu. Ljubljanski člani Stalnega odbora so izrazili bojazen, da je rok za pripravo kongresa prekratek in so skupščino za letos odsvetovali. To so sporočili tudi v Beograd. Sicer pa so izjavili, da bodo seveda sodelovali kot doslej in so predlagali pismo tudi razna temata, ki so bila na seji Stalnega odbora sprejeta. Osebnost pa se seje niso udeležili. Poskrbeli so dalje za referente, ki so prevzeto delo v določenem roku do 10. avgusta 1937 izvršili in referate oddali.

Nepričakovano so prejeli nato ljubljanski člani Stalnega odbora okrožnico brez datuma z vsebino, da glavnemu sekretarju kongresa g. dr. Ilji Pržiću v Beogradu vzlic prizadevanju ni uspelo, izposlovati 75% popust na železnicah. Tajništvo je v tej okrožnici prosilo člane za soglasnost, da se kongres odloži na kasnejšo dobo. Na to okrožnico so ljubljanski člani takoj drugi dan odgovorili z dopisom te-le vsebine:

„Po medsebojnem razgovoru o Vašem dopisu brez datuma, ki smo ga danes 22. septembra prejeli, so podpisani — g. predsednik občine dr. Juro Adlešič je trenutno v Pragi — sklenili sledeči odgovor:

Ni nam jasno, kako bi mogel biti samo to vzrok odgoditvi kongresa, da gospod generalni tajnik ni dosegel večjega popusta na želez-

nici. Zato naj se letošnji kongres odloži na nedoločen čas, le ako govore za to tehtnejši razlogi.

Vsekakor naj bi se dotiskane spomenice, čeprav brez naslovnega lista odposlale takoj vsem članom odbora in referentom.

Glede že vplačanih kongresnih prispevkov se prepušča društvu „Pravnik“, da ukrene potrebno.

Prosimo pa takojšnjega telegrafičnega odgovora.“

Ljubljanski člani odbora so pričakovali odgovora, ki pa ni hotel priti. Proti pričakovanju pa so prinesli beograjski listi notico, da je kongres, ki bi se imel vršiti v Novem Sadu od 3. do 5. oktobra, odložen na prve dni meseca novembra 1937. Ko le ni bilo vzlic urgenci odgovora, je objavilo društvo znano objavo v dnevnem časopisu.

Šele konec oktobra so prejeli člani Stalnega odbora okrožnico, v kateri se jim sporoča, da se kongres pravnikov odloži na leto 1938. O tem, ali se bo vršil kongres meseca maja ali septembra, pa se bo šele sklepalo.

Glede na opisani dejanski stan so slovenski člani Stalnega odbora odklonili vsako odgovornost v pogledu pravočasnega obveščanja članov društva „Pravnika“ o poteku kongresnih priprav. To je podpisani odbor vzel na znanje, prav tako pa tudi izjavo omenjenih članov Stalnega odbora, da hočejo zastran postopanja, ki je razvidno iz gornjega opisa in ki ga je zakrivilo tajništvo kongresa, protestirati pri predsedništvu, ker krši takšno postopanje enakopravnost vseh članov Stalnega odbora in ograža zbog tega obstoj tako važne institucije kakor je Kongres kraljevine Jugoslavije.

Odbor Društva „Pravnika“.

Redna glavna skupščina Advokatske zbornice v Ljubljani se je vršila dne 21. oktobra 1937; vsega skupaj se je zbralo samo 37 zborničnih članov, osobito odziv z dežele je bil minimalen.

Ko je soglasno sprejel poročila o poslovanju odbora, disciplinskega sveta in poročila o zborničnih računih je postal občni zbor bolj živahen pri obravnavanju slučajnosti.

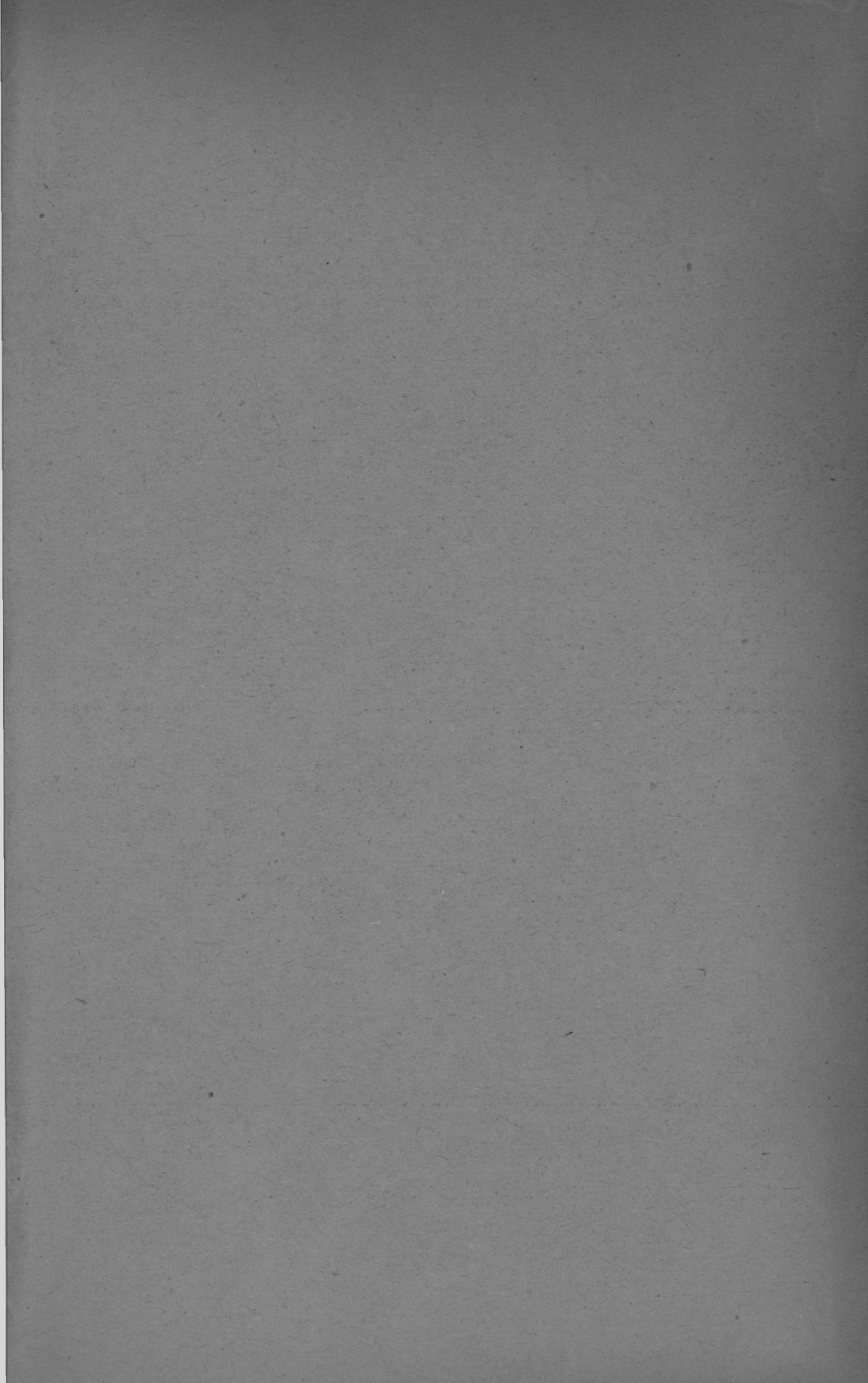
Zbornični član dr. Miler je poslal dopis s predlogom, naj se intervenira na merodajnih mestih zaradi črtanja 12% odbitka po členu 28 pravilnika o višini nagrad za advokatske posle in zaradi novelizacije členu 25 pravilnika, da poštnine ne spadajo v povprečnino in da se posebej priznajo kot izdatki v gotovini. Isti je nadalje grajal, da postopajo sodišča preveč liberalno, ker dovoljujejo strankam siromašno pravico preveč širokogrudno, tako da so advokati preobremenjeni z zastopstvi v poslih, ki povzročajo tudi sodiščem mnogo dela.

Predsednik je pojasnil, da Savez advokatskih komor budno pazi na ugodni trenutek, ko bo mogoče pravilnik o višini nagrad za advokatske posle v členu 25 (poštnine) in v členu 28 (12% odbitek) popraviti.

Prvo leto potem, ko je bila izdana advokatska tarifa, je Savez advokatskih komor po poročilu referenta dr. Urbanca na glavni skupščini v Sarajevu sklenil, naj se počaka na prakso sodišč, ker ne bi bilo priporočljivo, če bi prišli takoj po uveljavitvi pravilnika z zahtevo na popravilo. Na letošnji glavni skupščini Saveza advokatskih komor je bilo vprašanje novelizacije pravilnika o advokatskih nagradah zopet na dnevnem redu, do razpravljanja pa žalibog ni prišlo vsled znanega incidenta. Člani naj bodo uverjeni, da se bo pri prvi ugodni priliki skušala, tarifa popraviti v smereh upravičenih pritožb. Odbor advokatske zbornice v Ljubljani se je glede na vse utemeljene pritožbe obrnil na Savez advokatskih komor in na vse zbornice, da podvzamejo čimprej iniciativo pri ministru pravde zaradi poprave pravilnika o višini nagrad za advokatske posle.

Dr. U.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe:

Slovenski Pravnik l. 1909 do 1922 à 36 Din, posamezne številke à 3 Din.

Slovenski Pravnik l. 1923. dalje à 70 Din, posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din, št. 11 do 12 l. 1935 po 25 Din.

Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh, II. knjiga po 70 Din, posamezne pole, kolikor so v zalogi, po 3 Din.

Spomenica na drugi Kongres pravnika po 25 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — po 15 Din.

Dr. Fr. Skabernè: Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki — po 12 Din.

Uporedna slavenska pravnička terminologija — po 30 Din.

Kupimo 1.—2. številko letnikov 1930., 1931. in 1933., številko 3.—4. letnika 1936. „Slovenskega Pravnika“. Ponudbe na upravo lista.
